

ARGIA

AZAROAK 4, BILBO

Euskaraz bizitzeko eskubidea epaitzen dutenei erantzuna

24-29. orrialdeak

#2843 | 2023 / 10 / 22 | 4,00 €

Gazan gertatzen ari dena ulertzeko hainbat gako

6 | NAZIOARTEA

Zergatik dago hain gizon hezitzaile gutxi haur-eskoletan?

30 | HEZKUNTZA

"Gazteentzat dena euskaraz egin nahi dugu ETBn"

44 | UNAI IPARRAGIRRE

DATORREN ASTEKO ARGIAREKIN...

LARRUN #289
HILABETEKARI MONOGRAFIKOA

HIRI-EREDUA ETA BIZIKLETA

PROTAGONISTA BERRIAK ESPAZIO ESKE

ARGIA.EUS/LARRUN

Panorama

- 04 | ASTEKO ARGAZKIA
- 06 | AKTUALITATEA
- 07 | MATERIALISMO
HISTERIKOA
- 07 | EZ HANKA EZ BURU

AZALEKO ILUSTRAZIOA: SUSANNA MARTÍN

Iritziak

- 19 | BALEREN BAKAIKOA
- 20 | TERE MALDONADO
- 21 | ENEKO GORRI
- 21 | EDU ZELAIETA
- 22 | ITZIAR MORENO

Finkoak

- 38 | BIZI BARATZEA
- 42 | ARGIA KOMUNITATEA
- 43 | DENBORAREN MAKINA
- 48 | KULTUR-KRITIKAK
- 51 | DENBORA-PASAK
- 52 | ARGI-KONTRA:
IRATI BEORLEGI
- 54 | EZETZ ASTEA ONDO BUKATU

SAILLEN GOIBURUETAKO ILUSTRAZIOAK: CLIPART COURTESY FCIT

CCO PUBLIC DOMAIN

12 | NET HURBIL: OZEANOEN KORRONTE SISTEMA ETETEA, KLIMA LARRIALDIRAKO GAKO

Nicolas Goñik azaldu du hiru ozeanoen arteko korronte sistema dela klima larrialdiko bermeetako bat, eta korronte hori geldotzen ari dela, geratzera iristeko arriskuan egonik. Honek ondorio lazgarriak lituzke... baina zergatik ez zaio dagokion arretarik jartzen?

Elkarrizketak eta erreportajeak

14 | PERTSONAIA | MARÍA CASTEJÓN

“Ezagutzen ez dugun errebeldia itzela dugu emakumeok”

Reyes Ilintxeta

24 | EUSKARA | AUZITEGIEN EPAIAK

Gaztelaniaren nagusitasuna bermatzeko beste zartako bat

Onintza Irureta

30 | HEZKUNTZA

“Anormala da haur-eskoletan eta Haur Hezkuntzan hain gizon gutxi aritzea”

Mikel Garcia

34 | TEKNOLOGIA

“Errazagoa da software librea hautatzea, bat datorrelako hezkuntzaren balioekin”

Marine Albrun

37 | FEMINISMOA | ZIKLOAN

Hilekoaren zikloa euskaraz ezagutzeko lehen web aplikazioa

Leire Artola

44 | KULTURA | UNAI IPARRAGIRRE, ETB

“Euskara ulertzen ez dutenak ere ETBren unibertsoan nahi ditut”

Lander Arretxea

Jabetza

Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea

Erredakzioa

Amaia Lekunberri, Axier Lopez, Eneritz Arzallus, Estitxu Eizagirre, Gorka Peñagarikano, Izaro Villarreal, Jenofa Berhokoirigoin, Jon Torner, Lander Arbelaiz, Leire Artola, Manex Moreno, Mattin Aziproz, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Pello Zubiria, Urko Apaolaza, Xabier Letona, Zigor Oleaga

Diseinua

Maitane Gartzandiandia

Argazkilaria

Dani Blanco

Produktzioa eta inprimaketa

Antza S.A.L.

Administrazioa

Jone Arzallus, Mari Karmen Loiarte

Salmenta

Karlos Olasolo, Pello Basurto

Banaketa

Olatz Korta

Azoka

Mikel Olabide

Idazkaritza

Aloña Soraluze, Bego Zuza

Web garapena

Asier Iturralde

Informatika

Iametza interaktiboa, S.L.

Lege gordailua

SS 837-2012

ISSN

0213-909X

Batzorde parekidea

72562 E

GUREKIN HARREMANETAN JARTZEKO

Posta elektronikoa

 komertzial@argia.eus
komunitatea@argia.eus

Telefonia

943371545

Gipuzkoa

Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria

Nafarroa

 Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina,
31001 Iruñea

Ametzagaña taldeko kidea da ARGIA honako enprekin batera:

Doan eta libre

ARGIAko edukiak kopiatu, moldatu, zabaldu eta argitaratu ditzakezu, gure egiletza aitortu eta baldintza beretan eginez gero.

Lizentzia hau baliagarria da testuontzat eta, argazkien eta ilustrazioen kasuan, ARGIAren sinadura daramatenentzat soilik.

 EKONOMIA SOZIAL ERALDATZAILEAREN
SAREKO KIDE GARA

 ARGIA HIZKUNTZA POLITIKARAKO
SAILBURUORDEZAK DIRUZ LAGUNTZEN DU:

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

 KULTURA ETA HIZKUNTZA
POLITIKA SAILA

Zipaioak

Inork bozkatu eta aukeratu ez duen pertsona bat europarren izenean mintzo da palestinarren lurren gainean Israelen bortxaz osatutako kolonia batean. Mila ume baino gehiago, momentuz, hiltzeko txeke zuria eskaini dio gure izenean. Arrazoa sinplea da: AEBei eta Europako bere txotxongiloari errentagarri egiten zaie Israel. Beasaingo CAFi Jerusalemgo bere tranbia xenofobo eta koloniala bezalaxe. Apartheidaren konplize egiten gaitu Europako potentziek Israelen duten politika zipaioak. Ekidistantziak, indiferentziak, bakerako deiak edo ustezko negoziak ez gaituzte hortaz salbatzen. "Europarrok" Israeli emandako "existitzeko" eskubideak palestinarren suntsipena dakarrelako.

📍 Europako Batzordeko presidente Ursula von der Leyen, Europako Parlamentuko presidente Roberta Metsolarekin batera, Gazatik gertu dagoen Kfar Aza kolonian / **EUROPAKO BATZORDEA**

🔗 **AXIER LOPEZ**

Zergatik lehertu da Gazako Zerrenda setiatua?

 MUSSA'AB BASHIR ALAZAIZA / ARAINFO CC BY-ND 4.0

Komunikabide gehienek ezin dutenez eta/edo irakurleei ez dietenez azaldu nahi zergatik gertatzen ari den “Gaza eta Israel” artekoa, AraInfo-k bere gain hartu du irakurleek merezi duten informazioa eta testuingurua emateko ardura. Sortu daitezkeen funtsezko galderei erantzungo diegu: Zer? Non? Noiz? Nola? Zergatik? Nor?

ZER, NON ETA NOLA?

Urriaren 7 goizaldean, Hamasen beso militarrek eta erresistentzia armatu palestinarraren fakzioek bonbardaketa masiboa hasi zuten Israelgo erregimen sionistak azken hamarkadetan garbiketa etnikoa egin duen lurraldeetan. Bi ordu baino gehiagoz, Hamasek 5.000 kohete baino gehiago jaurti eta Israelgo armadaren aireko zein lurreko bazeetara erori ziren. Bonbardaketarekin batera, eraso zibernetikoa, gerra elektronikoko neurriak eta droneen erasoak izan ziren. Suzko estalki horren azpian, miliziano palestinarrak lehergailuak jarri zituzten Gazako Zerrenda ixten duen banalerroko zortzi puntutan, eta gero motorrak, buggieak, 4x4 ibilgailuak, oinez, parapenteak airean eta gomazko ontziak itsasoan zituztela sartu ziren.

Eraso konbinatu hau, zeinak neurri handi batean Irango teknologian oinarritutako kalitate gutxiko materialarekin egindako borroka tresnak zituen, eraginkorra izan zen. Aurretiazko-alarma estazio guztiak, komunikazio militarreko sistemak, eta Israelgo armadak Palestina okupatuaren hegoaldeko aginte eta kontrol zentroetan dituen gerra elektronikoko eta zibernetikoko baseak gutxienez zazpi orduz geratu ziren zerbitzuz kanpo.

Suziri eta jaurtigaien aurkako “Burdinezko kupula” sistema ospetsuak –Rafael enpresa israeldarraren eta Raytheon enpresa estatubatuarren arteko proiektua– ezin izan zuen ordubate baino gehiagoz funtzionatu, suziri-boladen dentsitateak eragindako “dumping” efektuaren ondorioz.

Hamasek “Al Aqsa Ekaitza” deituriko erasoan 4.000 borrokalari palestinarrak parte hartu zutela uste da. Gehienak zerrendara erretiratu ziren bitartean, ehunka batzuk geratu ziren israeldarren aldean, tropa sionisten aurka borrokan. Borrokalariak euren, israeldar aldera sartu ziren zibil palestinarrak edo zibil israeldarrek egindako bideoetan ikus daitekeenez, borrokalarien jarrera heterogeneoa eta, areago, kontraesankorra izan da. Alde batetik, ikusten ditugu tiroak eta militar israeldarren bahiketa, eta bestetik, eraso indiskriminatuak. Israeldar gatibuenganako tratu onak erakusten dituzten bideo asko ere badago. Pedro Sánchez, José Manuel Albares eta beste hainbatek hori egiaztatu beharko lukete sionisten hitzak errepikatu aurretik, Gaza “eraso terrorista indiskriminatuen” iturritzat jotzen baitute.

Palestinarrak 1967tik salatu dute Gazako Zerrenda blokeatuta dagoela, eta 2006tik ia hermetikoki itxita daudela diote. Baina Mendebaldean nagusi den klaseak, Israel erabat babesten duenak, Palestinako herriari ez dio ahotsik eman nahi. Intelektual judu antisionista askok esan zuen, baita NBEk eta nazioarteko GKE askok ere, eta ez zitzairen jaramonik egin. Eztanda aurreikus zitezkeen,

saihestezina zen, eta zalantzarik gabe, ez da azkena izango. Zerrendan ia bi milioi pertsona bizi dira, horietatik %70 baino gehiago beren herrialdean errefuxiatuak dira, okupatutako lurraldeetatik errefuxiatuak eta 1948an Israelgo Estatu sortzeko mugimendu sionistak etnikoki garbituak. Palestinako biztanleriaren ia %80k elikagai-segurtasunik eza bizi du, eta ez zaio aukerarik bilatzen uzten 365 kilometro koadroko zerrenda horretatik kanpo. Gaza ere gobernu errepresibo eta ustel baten menpe dago, eta Hamasek kontrolatzen du. Ez blokeoa ezta Hamas ere, ez ziren existituko Israelen okupazioa gertatu izan ez balitz.

NOR?

Nortzuk dira soldadu israeldarrei lepoa moztu zieten borrokalari palestinarrak? Nortzuk dira Israelek eta hedabideetan dituzten bozeramaileek aipatzen dituzten “arabiar krudel eta basati” horiek? Gazteak dira, gehienek 25 urte ere ez dituzte. Zerrendan jaio ziren, hamazazpi urte blokeatuta eman dituzte, bederazi operazio militarren pean, eta ehunka israeldar bonbardaketa olatu indiskriminatu jasan dituzte. 2006. urtean, nazioarteko hainbat GKEk kalkulatu zuten Zerrendako haurren %90ek “gaueko in-

kontinentzia-arazoak” dituztela. Haur horiek orain gizon eta emakume gazteak dira, lanik gabeak –gazteen langabezia-tasa %65 baino handiagoa da– eta etorkizunerako itxaropenik gabeak. Gazako zerrendatik inoiz irten ez ziren gazteak dira –zeinak duen Exeya (Aragoi), Malagón (Gaztela Mantxa) edo Cieza (Murztzia) udalerrien azalera bera–. Injustizia eta amorru handia sentitzen dute, oro har, eta borrokalari gazte gehientzat “Al Aqsako Ekaitza” operazioa izan da hesitutako lurralde horretatik irteteko lehen aukera.

Nor da errudun? Argi dago, Israelgo erregimen sionista eta Europan nagusi diren klaseak. Boterea dutenek ez zuten beren arrazakeria eta antijudaismoa konpondu nahi izan. Bere “irtentze” bakarra erakunde kolonial israeldararen sorrera sustatzea izan zen, herri palestinarren kaltetan.

NOIZ?

Urri handian! Lagun handi eta kartzelako kamarada batek horrela deitzen dio hilabete honi. Elkarrekin geunden, kartzelatik askatu nindutela ospatzen, Yabaliako errefuxiatu-esparrutik gertu dagoen hondartzan –planetako dentsitate demografikorik handiena du–. Errefuxiatu-eremu batean miserian jaiotako errefuxiatu beduinoa da. Bere gurasoak Zerrendara iritsi ziren Alyammama herrietik, non sionistek Rohma kibutza eraiki zuten. Hamasek erasotutako kibutz batzuk.

“Urri handia” arabiar memoria kolektiboan markatuta dago 1973ko urriaren 6ko gerraren garaipenarekin; Egipto eta Siriako armadek Israel ezustean harrapatu zuten eta, gerora –negoziaketa prozesuen eta prozesu politikoen ondotik– Sinaiko penintsula eta Golango goi-ordokiaren zati txiki bat askatu behar izan zituzten. Historia errepikatu egin da, baina beste modu batera, aurtengo urriaren 7an. Garaipena ez bada ere, “shock efektuaz” hitz egin dezakegu. 1973 hartan Israelek arabiarren gaitasuna gutxietsi zuen, eta hori argi eta garbi ikusten da joan den hilean argitaratu zituzten artxiboko milaka orrietan.

Nahiz eta Israel garaitua izan zen lurralde arabiarren okupatu eta herriarrei tratatu txarrak sufriarazi ostean, erregimen sionistak jarraitzen du israeldarrek “zibilizazio zuriaren” ordezkari gisa erakusten dituzten filmak egiten, “basakeria arabiarren” aurrean. Hala, jarraitzen dute ukatzen arabiarrek

engainatu egin zituztela – Ashraf Marwan agente egipziarraren bidez–, eta kontrakoa erakusten saiatzen dira.

Disonantzia kognitibo kolonialistaren isla da, Benyamin Netanyahu, gerra deklaratu ondoren, Gazako Zerrendako herritarrei tonu oldarkorrez zera eskatzea: “Alde egizue handik, Hamasen aurka egingo dugulako”. Netanyahu ez du onartu nahi Palestinako auzia ez dela Hamasera mugatzen, eta Gazatik alde egiteak 1948an okupatutako lurraldeetara itzultzea edo genozidioa ekarriko duela; eta ondorioz, Israelgo erregimen kolonialistaren amaiera.

Palestina askatzea masa-mugimendu batek bakarrik lor dezakeen prozesua da, helburu argi batekin: Palestinako Estatua eratzea

Argi dago Israelgo erregimen sionistaren amaiera ez dela fakzio islamista baten esku gertatuko, klase esplotatzailearen zati bat ordezkatzeko duelako, eta bere ekintza militarra ez duelako estrategia politiko batek gidatzen. Palestina askatzea masa-mugimendu batek bakarrik lor dezakeen prozesua da, helburu argi batekin: Palestinako Estatua eratzea Jordan ibaiaren eta Mediterraneoaren artean, egitura sozio-ekonomiko pluralista, sozialista, laiko eta demokratikoarekin.

Bitartean, herri palestinarrek bere barne-iraultza aurkitu eta klase menderatzailearen aurka egin beharko du. Bere ordezkari-organismoa ere birtu sortu beharko du, eta borroka-metodoen konbinazio egokia aurkitu beharko du, borroka armatu politizatua barne. Zoritxarrez, oraingoz, eraso sionista kriminalen lekuko izango gara, 1967ko Israelen inbasioaz geroztik izan den gogorrena.

ZERGATIK?

Newtonen hirugarren legeak dio ekintza orok intentsitate bereko erreakzioa sortzen duela. Naturaren lege objektiboa da, gizarte-dinamikei aplikatu dakiekena. Eztanda saihestezina izan zen Israelgo erregimenak praktikatzen duen kolo-

nialismo sionistaren ondorioz. Hamasek behar zuen; bere irudia berrezarri behar du, hainbat urtez Gazako Zerrenda gobernatu ondoren burdinezko esku gogor eta ustelkeria handiarekin. Aldi berean, beharrezkoa dute beren borrokalari mobilizatu eta doktrinatuak alde egin ez dezaten, Jerusalem eta Zisjordanian Israelen eguneroko errepresioaren eta erasoen aurrean Hamasek erakutsitako geldotasunaren aurrean.

Israelgo *mainstream* hedabideek, hala nola Kan kate ofizialak edo 12. eta 13. kate pribatu laikoek, egunak daramatzate solasaldiak egiten. Militar ohiek, militar erreserbistek, analistek, politikariek eta (zoritxarrez) kazetariak eremu semantiko apokaliptikoa errepikatzen dute etengabe. Hona hemen gehien errepikatzen diren esaldiak: “Gazako terrorismoaren basea suntsitu behar da. Nazioarteko laguntza jaso behar da. Denok hil nahi gaituen etsai baten aurrean gaude. Hamas suntsitu behar da. Gazako Zerrendaren eta Zisjordanian aurkako ekintza-askatasuna bermatu behar dugu”. Saihestezina da; legez, telebista-kate bakarrak ere ezin du baimenik lortu, baldin eta sionismoa sustatzeko konpromisoari uko egiten badio –hau da, antropofobiaz betetako ideologia sionista belikoa sustatzeko ez bada–.

Politikarien kontu ofizialek eta Israelgo erakunde estatalek hebreeraz ez bezalako edukia argitaratzen dute gaztelaniaz edo ingelesez. Erregimen sionista zein krudela, ideologizatu, kolonialista eta arrazista den jakiteko, hebreerazko kontu horietara sartu eta itzulpen-aukera sakatu.

AEBek “Gerald Ford” hegazkin-ontzia bidali zuen laguntza emateko, gerra elektronikoa eta zibernetikoarekin edota su-armekin beharrezkoa balitz, “Al Aqsako Ekaitza” operazioan Israelek eta AEBek jasandako porrot teknologikoa –Irango teknologiaren aurrean– konpentsatzeko. Herri palestinarren aurkako beste krimen batean parte hartzeak prestatu daude. Erregimen sionista, herrialdean arma nuklearrak dituen bakarra, ez da desagertuko gerra baten ondorioz, eta Hamaseko milizia islamistak ez du Palestina askatuko. Israelgo arma nuklearrak eta AEBetako hegazkinek ere ez dute eragotziko Palestina askatzeko borroka aurrera jarraitzea.

Bitartean, Israelek zigorra jaso behar du. Eta hori, politikan, artean, ekonomian eta kirolean duen indar guztiari boikota egin dezakegu. ●

Camp Davideko akordioak

MIKEL ARAMENDI

Orduek eta egunak joan ahala, erroztzen ari den gogapena da 2022ko otsailaren 24a baino erabakigarriagoa izan daitekeela 2023ko urriaren 7a XXI. mendeko mundurako. Eta, bidenabar, "Europar aspalidikoak diren nahaste horietako bat" bezala gera daitekeela Ukrainakoa. Horrek berak gudu-zelaian zer ekarriko lukeen igartzen erraz samarra dirudenez, protagonistak ari dira kontuak ateratzen.

Gazakoan, ordea, sumatzen ere zaila, baina edonola ere oso arriskutsua izango den etorkizunak sortutako urduritasuna ari da gainezka egiten. Eta esango nuke "ziurtzat" ematen diren gorabehera asko (guztiak ez esatearren), nola U-7 horren genesiari buruz (Iranen "inplikazioa", demagun), hala borroken bilakabidearen inguruan, asmakeriak eta desioak direla, beste ezer baino gehiago. Gerrako propaganda hutsa ez direnean. Ikaragarri baitabil horretatik ere.

Eginbidean leudekeen jarduera militarrek ezagutu ezin ditugunez, politikari arreta jarri beharko diogu. Eta atentzioa ematen du krisiaren lehen ondorio potoloa izan daitekeena zein isilpean geratzen ari den. 1978ko irailaren 17an -arestian bete dira 45 urte-, sinatu ziren Marylandeko Camp Daviden bi dokumentu: *Ekialde Ertaineko bakerako esparru-dokumentua* eta *Egipto eta Israelen arteko bake-tratatua burutzeko esparru-dokumentua*. Sinatzaileak, Sadat, Egiptoko presidentea, eta Begin, Israelgo lehen

ministroa, eta fede-emaile eta bermatzaile, J. Carter AEBetako presidentea. Camp Davideko akordioak deitu ohi dira harez geroztik.

Berehala, Bakearen Nobel sariaren irabazle bihurtu ziren bi sinatzaileak; eta handik sei hilabetera, 79ko martxoan, sinatu zen bi herrialdeen arteko bake-tratatua. Hitzarmen horiexek funtsatzen dute gaur egungo Gazako Zerrendaren eta Sinaiko mugaren nondik norako guzti-guztia. Betearazpena irrigarria izan bada ere.

1981eko urriaren... 6an, huts egindako hainbat saioren ondoren, Khalid al-Islambuli tenientearen pelotoiak, desfile baten erdian, tiroka akabatu zuen Sadat hargatik. Baina haren oinordeko Mubarak-ekin ere, indarrean jarraitu zuten akordioek. Eta M. Morsi zibilaren agintaldia erauzi ondoren, baita A.F. el-Sisi egungo presidente militarrekin ere. Orain arte.

Hitzarmen hari esker, AEBen atzerri-rako laguntza militarrik handiena jasotzen duen bigarren herrialdea Egipto izan da 40 urtez. Asmatu zein den lehena.

Beti ere Egipto kate motzean lotuta edukitzeko baliatu den dirutza horrek, ordea, gorabehera xebleak pairatu ditu azkenaldian AEBetan. Besteak beste, Bob Menendez senatariaren kulebroiaren kontura. Orain ikusi beharko da zein heltzen den lehenago Josafatera, Camp Davideko akordioa ala haren fede-emaile, Jimmy Carter. ●

CIA.GOV

TEKNOLOGIA

Plataformetan lanean

DIANA FRANCO

Helburu komun bat lortzeko bidean lantalde banatu informetan lan egiteak badu bere logika, bakoitzak bere zatia eginez osotasun bat goaz eraikitzen, autonomia izan dezakezu gauza askotarako, baina baita zure lana aurrera eramateko erantzukizuna ere. Horrelako lanetan konfiantzazko giroa behar duzu eraiki, harremanak zaindu.

Egun, plataformek, soldatapeko lan banatua baimentzen badute ere, iraultza industrialean ezarri ziren eta gaur egun dirauten logika berdinak dituzte: irabazi/produktzio/denbora/kostu aldagaien arteko optimizazioa. Baina plataformak, ohiko enpresa eta erakundeak ez bezala, berezkoak diren eta langileen boterea murrizten duten dinamikak sortzen ari dira, langileen arteko harremanak suntsitzen. Fenomeno honi lanaren uberrizazioa deitu diote

"Produktibitatea ez den beste irizpiderik gabe, lana antolatzen du algoritmoak, eta enpresarekin duzun harreman bakarra da posta elektronikoa, aginduak jasotzeko baino ez, nagusiek inoiz erantzuten ez duten posta elektronikoa. 'Lankideak' dira app bidez jasotzen diren eskaerengatik lehiatzen diren izenak baino ez. Lanaldia noiz hasten eta noiz amaitzen den ez dakizu. Hiria zure lantokia da, inork ez du kontuan hartzen puntu batetik bestera joateko behar duzun denbora..." (La laboratoria)

Lanaren uberrizazioa banaketaren sektorearekin lotu izan dugu, baina eremu askotara zabaltzen ari da: zaintza, ostalaritza, garbiketeta, aisialdia... Uste duguna baino gertuago dugu. Gure lan egiteko moduetan eta mundua ulertzeko moduetan eragin handia izan dezake.

Aste honetan, CC 4.0 lizentziapean Nuria Sotok idatzi duen *Ryders on the Storm* entsegua irakurriko dut. Bertan, plataforma digitalek lana antolatu eta optimizatzeko sortu dituzten dinamikak azaltzen ditu eta horien baitan dauden, edo egongo diren, langileak boteretzeko erronken inguruan hausnartzen du. ●

Kotilleatu

UXUE APAOLAZA LARREA

Inor ez gara kotillak. Denei molestutzen digute kotillek. Inori ez zaio inporta ondokoaren bizitza, gutxiago famatuena, bizitza aberats eta entretenituak ditugu, inori begira aritzeko. Norbaitek onartzen badu kotilla dela, dibertigarria izango da, maliziarik gabea. Kotillak ez garenak autonomoak gara beraz, independenteak: nork aldarrikatzen du normalean taldearekiko independentzia hori?

Kontua da inor ez garela kotillak, baina denoi iruditzen zaigula kuxkuxeroz inguratuta gaudela. Deseroso sentitzen garela ez soilik gutaz esango dutenagatik, besteagatik esaten digutenak kezkatu behar gintuzke batez ere, hor ezkutu joango da lezioa, taldekoa izateko pasa behar ez den muga, zera egingo bazenu, edo egingo ez bazenu etorriko zaizun zigorra.

Beraz, telebistan edo aldizkarietan, botereak kotilleatzen duenean, zein balio transmititu nahi digute? Noiz bihurtzen da kotilleo saio bat arriskutsu, bertan behera geratzeko? Gorrirentzat eta marikoientzat dela aldarrikatzen duenean, feminista dela, eta feminista izaten ikasiko duela. *Sálvame* kasu.

Zein esparru kotillekin okertu izan dugu muturra? Ile apaindegiak? Hernaniko garbitegia, kasu, esaten da, emakumeek beren kontuez hitz egin ahal zuten espazioa zela, baita politikoki antolatuta zitezkeen lekua ere. Kotillak izango ziren? Kotilleoa izan daiteke autodefentsa mekanismo bat? Izan daiteke boteretik kanpo bizi denaren, eta komunikabiderik ez duenaren defentsa mekanismoa? Emakumeona? Horregatik mespretxatu dugu? Gure artean kotilleatzea da gizonen mundu honetan geure buruak babesteko modua? Beharbada bai. Kotillea dezagun, gure alde. ●

ISRAELEN KOLDARRALDIA

ADUR

MOTZEAN

Eliza katolikoari loturiko Berakah elkarteak bide judizialek etxegabetu nahi ditu atari bereko hiru etxebizitzatan bizi diren hiru familia Gasteizko Alde Zaharrean, Auzoan Bizi etxebizitza sareak salatu duenez.

Emeki festivalaren lehen edizioa egingo da urriaren 21-22an, Urruñan.

Euskal Herriko Neska* Gazteen sareak Baterajotze arrakastatsua egin du Usubilen, eta greba feminista orokorrera begira indarrak hartzeko baliatu dute aukera.

Mugimendu Sozialistak milaka gazte elkartu ditu Topagunean, Atarrabian eta Burlatan. "Estrategia sozialista berri baten nolakotasunaz eta erronkez" eztabaidatu dute.

Elizondoko adinekoen egoitza publikatu du Baztango Udalak. Kudeaketa zeraman enpresa pribatuarekin kontratua eten du Patronatuko Batzordeak.

Haur eta gazteei zuzenduta euskaraz dagoen literatur azoka bakarra da Ikusi Mikusi, urriaren 20-21ean Saran egingo dute eta Euskal Herriko 33 eskolako 1.396 ikaslek hartuko dute parte.

Aldaketa Poloniako Gobernuan?

🔪 JAVI WEST LARRAÑAGA / POLONIATIK BERRIEMAILE

Aldaketa etorri da Poloniara zortzi urteren ostean. Astekari hau ixterako orduan (urriaren 16, astelehena), PiS alderdi kontserbadoreak lortuko lituzke boto gehien (%36,6), urriaren 15eko bozetan, baina ez litzateke nahikoa izango bakarrik gobernatzen jarraitzeko, ezta Konfederazioa (%6,4) alderdi libertario eskuindarraren laguntzarekin ere.

Oposizioak azken hauteskundeetako emaitzarik onenak lortuko lituzke, eta Sejm kamera baxuko 460 diputatuetatik 248 eskuratu. Horrela, kanpainan egingadako akordioa betez gero, Donald Tusk lehen ministro ohiaren KO Koalizio Zibikoak (%31), Hirugarren Bideak (%13,5) eta Ezkerrak (%8,6) azken bi legegintzaldietako bolada kontserbadorea irauli ahalko lukete, eta Mateusz Morawiecki egungo lehen ministroa egotzi.

Polarizazio handia egon da gizartean, eta hark eragin du sistema komunistaren amaieratik parte-hartze handiena egotea, %73koa.

Oposizioak urteak eman ditu salatzen PiSen gobernuak botere banaketa eta demokrazia higatu dituela, epaileak izendatu, telebista publikoarekiko kontrola handitu eta migratzaileekiko eta LGTB komunitatearekiko erretorika gogortu.

Hiruko bitxia egingo dute oposizioko alderdiek, baldin eta gobernu osatzeko koalizioa lortzen badute. Europako Parlamentuan PP edo Errepublikanoen (LR) familian egon arren, Tusken alderdiak zentrorantz jo du azken urteetan, baina haren aliatuetako bat, Ezkerra, sozial demokraziaren ildokoa da eta Hirugarren Bidea, berriz, zentro-eskuineko alderdi baten eta demokristauen koalizioa.

(Tuskek kanpainan aldarrikatu zuen boterera helduz gero lortuko duela Europako Batzordeak zuzenbide estatuen gainbeheragatik izoztutako 110.000 milioi euroak desblokeatzea, eta Varsovia eta Bruselaren arteko zatiketa konpontzea.)

Hauteskundeez gain, lau erreferendum deitu zituen PiSek egun bererako, eta hor ere jaso du zartakoa. Oposizioak

Hiruko bitxia egingo dute oposizioko alderdiek, baldin eta gobernu osatzeko koalizioa lortzen badute

eta aktibista taldeek boikotera deitu zuten, eta parte hartzea %40koa izan denez, ez dute pasa beharrezko %50eko langa. Kritikoek salatu zuten hauteskunde kanpainetan ezartzen diren gastu mugak gainditzeko erabili zituela PiSek erreferendumek ez daukate eta galderak oposizioari zuzendutako kritika bezala formulatu zirela.

“Erretiratze adina berriro 67 urteetara giotzearen aldekoa zara?”, zen galdereta-

ko bat. “Ekialde Hurbileko eta Afrikako milaka legez kanpoko immigratzaile hartzearen aldekoa zara, Europako burokraziak inposatzen duen moduan?”, beste bat. Oposizioari botatako dardoak ziren, iradokitze hori dela egingo dutena.

“Abertzalea naiz, eta uste dut nire herrialdea aldatu egin behar dela”, esan zuen domekan 23 urteko Agatak, bozkalekuko ilaran, botoa Ezkerra-ri eman go ziola gehituz. Agataren lez, 29 urteko Davidek ere boikot egin zien lau erreferendumei, “oso argi” zegoelako zein zen gobernuak bilatzen zuen erantzuna. Alderdien gehienekiko kritikoa izan arren, argi zeukan oposizioaren aldeko botoa eman nahi zuela.

60 urteko Maggieek ere muzin egin zien lau erreferendumei. Domekan, lehen biderrez bozkatu zuen Polonian, sistema sozialista indarrean zegoela joan baitzen AEBetara. “Ez naiz pertsona oso politi-

koa, baina uste dut gobernu aldaketak on egingo liekeela enpresa txikiei”, adierazi zuen.

Orain, negoziazioei heldu beharko diote bai batzuek eta bai besteek. Andrzej Duda presidentea, zeina PiSekoa den, iragarri du haren alderdiko hautagaiari aginduko diola gobernu osatzea, boto gehien jaso dituelako. Kasu horretan, eta PiSeko Morawiecki jarduneko lehen ministroak beharrezko botoak lortzen ez baditu, asteak edo hilabeteak igaro daitezke oposizioak gobernu eratzeko txanda izan arte.

EUROPAKO HURRENGO POTENTZIA

Asko aldatu da Polonia azken hamarkadetan. Munduko Bankuaren datuen arabera, 1990ean, bloke sozialista desegin zenean, Ukrainaren BPG per capita (7.610\$) Poloniarena baino %23 altuagoa zen (6.190\$), dolare parekideetan (PPP). 2020rako, ordea, Europar Batasunean (EB) hamabost urte egon eta gero, Poloniarena (35.300\$) Ukrainarena baino %169 altuagoa zen (13.100\$).

Merkatu bakarerrako sarbideari zor dio zati handi bat; horrez gain, Polonia da EBtik historian diru gehien jaso duen herrialdea, kohesiorako funtsetatik. 2004an, blokean sartu zenean, %19ko

langabezia tasa zeukan; gaur egun, %2 eta 3 artean dago, Europako ia baxuena.

Ekonomia Lankidetzeta eta Garapenerako Antolakundearen datuen arabera –eta prentsa anglosaxoiak aski nabarmendu du– egungo hazkunde ekonomikoari helduz gero, Poloniako batez besteko familia Erresuma Batukoa baino aberatsagoa izango da 2030erako dolare parekideetan.

Arlo ekonomikoan ez ezik, militarrean ere jauzi handia eman du herrialdeak. Armada eguneratuz joan da azken urteetan, AEBei eta Hego Koreari punta-ko material berria erosten, eta PiSek iragarri du Europako lur armada handiena izango duela laster.

EBko kideetatik, Polonia da Ukrainari laguntza militarra bidaltzearen alde gehien egin duen herrialdea. Lehena izan zen jetak bidaltzen, eta Alemaniari “begiak zabaltzeko” eskatu zion Morawieckik urtarrilean, Leopard tankeak bidaltzeko baimena exijitzen. “Ukraina Alemaniaren defentsa politikaren mende balego, ez litzateke existituko dagoeneko”, esan zion Der Spiegel elkarrizketa batean.

Ohikoa da PiSek Alemaniaren aurka-ko erretorika erabiltzea. Iazko irailean, gobernuak 1,3 bilioi euro ordaintzeko eskatu zion, argudiatuta ez zizkiola inoiz ordaindu Bigarren Mundu Gerrako kalte ordainak. Kanpainen zehar Donald Tusk Alemaniaren agente bat dela adierazi dute hainbatetan, eta PiSeko hainbat politikarik traidore deitu izan diote.

Baina ozpindu egin da Poloniaren eta Ukrainaren arteko harremana. Ukrainak garaua Europatik esportatzeko akordioa izan arren EBrekin, haren lau mugakidek –Polonia barne– debekua ezarri zioten, garau merkeak euren herrialdeetako nekazariei kalte egiten ziela esanez. PiSek bozka gehienak landa eremuan lortzen dituen ez zuen nahi nekazaririk uxatu. 2019ko hauteskundeetan Ipsos etxeak egindako ikerketa baten arabera, nekazarien %67k bozkatu zuten PiSen alde.

Ukrainak Munduko Merkataritza Erakundearen salatuko zituela iragarri zuen, eta tirabira diplomatiko batzuen ostean, Poloniak jakinarazi zuen ez ziola armamentu gehiago emango auzokoari. Orduetik, baina, egon dira saiakerak tentsioa baretzeko.

Orain, ikusi beharko da ea oposizioak lortzen duen poloniarrek hautetsontzietan eragindako aldaketa erakundeetara eramatea. ●

LURRALDEA ETA ARKITEKTURA

Basapiztia

ULA IRURETAGOIENA

Berdin dio noiz irakurriko duzun honako hau, ez du gaurkotasunik galtzen eta. Aktualitateari itsatsita dago, egiturazko arazo bilakatuta. Seguruenik sistema oso baten muinean dagoen hezurretako bat. Eta ez da gure euskal eremura mugatzen, urrutiko herrialdeetan ere, berdina gertatzen da. Epidemikoa eta globala omen, beraz. Eskandalagarria, kezkgarria, bidegabea. Etengabean protestak eta alarmak zabaltzen dituena. Hain tamaina handikoa den, ezen zaila dela gaintzen. Etxebizitzaren afera, hain zuzen ere.

Etxebizitzaren prezio altuak merkatu oso batek sostengatzen du; bankuek, legediek, etxebizitza politikek, hirigintzak. Mugarik gabeko turismoak eragiten du desorekan: udarako bigarren etxebizitza, hotelak, aldi baterako alokairuzko apartamentuak... Hego Euskal Herriko eraikitzaile handi batekin hizketaldian kontatu dit aurten 200 etxebizitza libre saldu dituela eraikitzen hasi orduko. Erosle profilaz galdetuta, klase ertain-altuko eta 50-60 urte bitartekoak direla esan dit, etxebizitza hobeko bat eskatzen dutenak. Eta higiezinaren saltzaile batekin esan dit, belaualdi honek merkatuan libre uzten dituen etxe apalagoak, estatubatuetar erosle-interesatuaren zerrenda luzearen eskuetara doala. Ipar Euskal Herrian etxebizitza parkearen %40a bigarren etxebizitzak hartzen du, Paristarren uda-parke bat ematen du dagoeneko.

Iraileko albiste batek dio Andorrako Gobernuak atzerritarrei bertako etxebizitzetan inbertitzea galaraziko diela. Arazoaren dimentsioa noraino iritsiko zen tamainako erabakia hartzeko, kanpotar salerosketei zerga bat jarri bitarteko neurria izanik ere. Baina bada zeozer. Beste albiste batek dio, New Yorken airbnb bezalako plataformen apartamentu turistikoaren alokairuei debeku bat ezarri zaiela, egonaldien alokairu-denbora hilabete baino gehiago izan dadin. Turismoak eta higiezinaren merkatuak irudika ezinezko tentakuluak izan behar ditu basapiztia eusteko salbuespen mugimenduez bakarrik hitz egiterik badugu oraindik. ●

Donald Tusk, KO Koalizio Zibikoko burua.

OZEANOEN KORRONTE SISTEMA USTE BAINO EGONGAITZAGOA IZAN DAITEKE, ETA BERAZ KLIMA ERE BAI

Klimaren egonkortasunaren bermeetarik bat da zirkulazio termohalinoa, hiru ozeanoak zeharkatzen dituen korrante sistema. Beroketa globalaren eraginez zirkulazio hori ahultzen doa, eta baliteke mende honetan guztiz etetea, honi buruzko ziurgabetasun handia egon arren. Etete horrek hainbat eskualdetan hondamendi handiak eragingo lituzke, gizartean biziraupena bera kolokan jarritz. Arrisku honen maila eta bere ziurgabetasuna arrazoi nahiko izan beharko lirateke arreta-printzipioa aplikatzeko, baina ez da oraingoz hartu dugun bidea.

 NICOLAS GOÑI

Atlantikoaren iparrean, nagusiki Groenlandia eta Europa iparraldearen artean, gutiegi ezaguna den funtsezko prozesu bat gertatzen da: azaleko korrante batek bertara darama tropikal jatorriko ur beroa, ibilbidearen zati batean Gulf Stream korrantearekin bat egin, eta Ipar Atlantikora segunduko 15 milioi metro kubiko eramanez. Ur horrek bere bidaiari lurrinketa sortzen du, horren bidez airea epelduz eta ura bera gazia go bihurtuz. Ur gaziago hori iparrean hozten denean dentsoagoa bihurtzen da –gazia eta hotza izateagatik– eta horren ondorioz hondoratzen da. Hondoratze horrek bultzatzen du Atlantikoko Iraulaketa Zirkulazio Meridianoa deituriko korrante sistema, nazioartean AMOC akronimoz ezaguna –Atlantic Meridian Overturning Circulation–. AMOCek energia –berotasuna–, oxigenoa, karbonoa eta nutrienteak garraiatzen ditu, eta berteze ozeanoen azaleko eta ur sakoneko korranteekin konektatua da. Ipar Atlantikoan AMOCek tropikoen berotasunaren zati garrantzitsu bat gure latitudeetara garraiatzen du. Mendebaldeko haizeak medio, Europa ipar mendebaldean klima ozeaniko epe la da, latitude honetako munduko toki gehienetan dagoen klima subarktiko beharrean. Munduko berteze latitudeetan, zirkulazio horri esker gertatzen da montzoia Asia hegoaldean eta Afrika

mendebaldean; Erdialdeko Amerika, Karibe eta Amazonia eskualde euritsuak dira; eta Peru eta Angolako urak arrantzarako oso baliagarriak dira, bertezeak berteze.

DESEGONKORTZEAREN SINTOMAK ETA GELDITZEAREN AUKERA

AMOCen arazoa da uste baino egongaitzagoa izan daitekeela. Horren adierazle izan daiteke beroketa globalean ikusten den anomalia bat, hain zuzen Ipar Atlantikoan, urak hondoratu beharko luketen tokian. Industriaurreko garaietik planeta osoan tenperaturak igo dira, gune zehatz horretan izan ezik. Klimaren Eraginei buruzko Potsdamgo Ikerketa Institutuko Stefan Rahmstorf ozeanografo eta klimatologoak AMOC aztergai ukan du azken 30 urteetan eta bere ustez eskualde horretako anomalia AMOCen mantsotzearen seinalea da. Hau da, zonalde hori hozten da AMOC mantsotzeagatik Ipar Atlantikora ur bero gutiago iristen delako. Horren errua Groenlandiako izotzen urtzearen ur geza izan daiteke, Ipar Atlantikoko uren dentsitatea gutitzen duena eta beraz hondoratzea oztopatzen duena.

Metodo ezberdinetan oinarrituriko hainbat lan arabera, AMOC azken mila urtetan baino ahulagoa da orain –ahultze hori nabarmena da 1950az geroztik–, eta ahultze hori klima aldaketak eragiten du. Kontua da ahultze hori

maila zehatz batera iristeak AMOC eten dezakeela, eta etete honen ondorioa sekulako hondamendia litzatekeela, bere muntan irudikatzeko zaila. Joan den uztailean *Nature Communications* aldizkarian argitaraturiko lan baten arabera, etete hori mende honetan gerta daiteke. Lan horrek neurritz gaineko titularrak elikatu arren, ikerketa gehiagok azaltzen dute inflexio puntu batera hurbiltzen ari daitekeela AMOC. Baina etetea eraginean duen ahultze maila zehazki zein den ez dakigu. Rahmstorfek dioenez, maparik gabeko itsaso batean bezala gaude, noizbait harkaitz bat jo dezakegula jakinik baina harkaitzak non dauden jakin gabe. Bere iritziz, klima globaleko modelo gehienek AMOCen egonkortasuna gainestimaten dute, eta horregatik Ipar Atlantikoko anomalia ez dute behar bezala aurreikusit.

ONDORIO PROBABLEEN KATE LUZEAK ETA PRESTUTASUN EZA

AMOC etetearen ondorio zuzenenak Ipar Atlantikoaren azaleko urak nabarmen hoztea eta ozeano globalaren produktibitatea jaitea lirateke, oxigeno eta nutriente garraioa gelditzeagatik. Europa nabarmen hoztuko litzateke –hamarkada batean bost graduko magnitude ordena, simulazio gehien arabera– beraz orain arte dabilen aldaketa –mende batean 1.1 gradu– baino askoz azkarragoa. Ozeano hoztuak lu-

ONDORIO LARRIAK

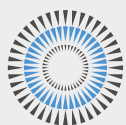
Ozeanoen iraulketa zirkulazioa etengo balitz, Ipar Atlantikoa nabarmen hoztuko litzateke, Europako klima azkarki eta sakonki aldatuz, eta mila milioika pertsonen bizi baldintzak kinka larrian jarritz. Argazkia: cc0 public domain.

rrinketa gutiago sortzeagatik, euriak ere asko urrituko lirateke Europan eta Asia iparraldean, hozketarekin batera ekosistemen eta laborantzaren produktibitatea asko jaitsiz. Mundu mailan garia eta artoa hazi daitezkeen azaleraren erdia baino gehiago galduko genuke, eta galera hori nagusiki Europan eta Asia iparraldean gauzatuko litzateke. Bertze eskualdeetan ere ondorioak larriak izanen lirateke: Hego hemisferioa –eta horren barruan Hego Amerika eta Antarktika bereziki– nabarmen berotuko litzateke, orain arte iristen zaigun berotasuna hemisferio hartan geldituz. Montzoiak hegora mugituko lirateke, nagusiki ozeanoetan gertatuz, eta hainbat eskualdetan lehorte egonkorak eraginez.

Klima aldaketaren lehen lerroan dauden Asia hegoaldeko 1.600 milioi herritarrek jauzi bat egingen lukete baldintza beroago eta lehorragoetara. Berdin gertatuko litzateke Afrika mendebaldean eta Sahel eskualdean. Ozeano Barean El Niño fenomenoak modu egonkorragoan gertatuko litzateke, sortu ohi dituen hondamendiak errepikatuz. Erdialdeko Amerika, Karibe eta Amazonia askoz lehorragoak lirateke, eta Amazoniaren kasuan berotzearekin batera oihana desagertuko litzateke, airera karbono kantitate erraldoiak isuriz, eta klima aldaketa bertze dimentsio batera bultzatuz. Maila horretako hondamendi baten aurrean, egokitzapena hutsala litzateke.

Ziurgabetasun asko gelditzen da oraindik eta modelo batzuk etetea bai-

no AMOCen berrantolaketa iragartzen dute, adibidez, Ifremer erakundeko Camille Lique edo Toronto Unibertsitateko George Mooren lanek. Dena den, kliman ondorio oso esanguratsuak litzukete berrantolaketa horiek ere, berotasun garraio askoz murriztagoak iragartzen dituztelako. Rahmstorfek adibide arrunt bat hartzen du ziurgabetasunaren kudeaketa ulertarazteko: ibilgailu batera igo baino lehen esaten badizute leher-tzeko %1eko probabilitatea duela, ez igotzea da zentzuzko hautua, arrisku hori saihesteko gisan. Hain zuzen, ibilgailuko bidaiariak baino gehiago den zibilizazio osoa mehatxatzen duen arrisku horrek %1 baino probabilitate askoz handiagoa du, eta egiten ari garen hautua ez da oraingoz zentzuzkoa. ●

ZINKUNEGI
OPTIKA

Hernani 23 · 20004 Donostia

T. 943 420 624

zinkunegioptika.com

EZAGUTZEN EZ DUGUN ERREBELDIA ETA ARRISKUGARRITASUN GENEALOGIA ITZELA DUGU EMAKUMEOK

Pasioarekin hitz egiten du, eta pasioa eta lana elkartzen ditu etengabe. Zinema, historia eta feminismoa dira bere bizitzako filmeko protagonistak. Arauetatik aldendu, genero-agindua dinamitatu eta erreferente berriak gorpuzten dituzten emakumeak erakusten dizkigu bere liburu, artikulua, hitzaldi eta ikastaroetan.

Pantailetakoa emakume heroik horiek guztiak banan-banan ateratzen ditu bere poltsa handitik, guri hitz eta pitz aurkezteko.

 REYES ILINTXETA DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Nola hasi zinen pelikulak arakatzeko emakumeen historiari hitz egiteko?

Ikasten ari nintzela zorrea izan nuen eta, bereziki Frantzia eta AEBetatik, emakumeen historia liburuak hasi ziren iristen gureganara. Bada lan bat oso interesgarria: Georges Duby-ren *Emakumeen Historia*, bost liburukitako entziklopedia moduko bat, bizitza aldatu zidana. Zinema beti izan du gustuko eta doktoretza egin nuenean, zinema informazio iturri bezala hartu nuen 1975etik 2000ra arteko emakumeen

historiaz hitz egiteko, garai hartan oraindik neure burua feministatzat jo ez arren.

Oso gauza gutxi zegoen idatzita emakumeen historiari. Historiagile bezala askotan ikusi dut nekez agertzen direla iturri dokumentaletan. Atarrabiako emakumeen historia aztertu nuen, adibidez, 2018an argitara emandako lan mardul batean eta horretarako 100 urteko udal aktak begiratu nituen. Gizonak baizik ez ziren agertzen, bai emakumeen pisu sozial es-

kasarengatik, baita hizkuntzarengatik ere, gaztelaniaz modu generikoan hitz egiterakoan gizonak baino ez direlako aipatzen. Idatzizko iturrietan ez bezala, zinemaren emakumeak badaude eta egon dira beti, nahiz eta oso bigarren planoko pertsonaiak izan. Horregatik oso iturri interesgarria iruditu zitzaidan emakumeen historiari hitz egiteko. Bestalde, zinema askoz atseginagoa da ikerketa-lana egiteko berezko duen puntu artistikoarengatik eta hori niri beti gustatu izan zait.

María Castejón

LIZARRA, 1975

Emakumeen historian eta ikus-entzunezkoetan egiten diren genero irudikapenetan aditua da. Zinema kritikaria, ikertzailea, saiogilea, teoriararia, programatzailea eta irakaslea. Errioxako Unibertsitatean Giza Zientzietan lizentziaduna eta Salamancako Unibertsitatean Historia Garaikidean doktorea. Iruñeko Emakumeen eta Zinemaren Nazioarteko Erakusketako zuzendari-kidea eta programatzailea izan zen hainbat urtez, eta artikulu eta ikerketa-lan askoren egilea da. Espainiako historiari, generoari eta zinemari buruzko *Fotogramas de género* (Genero fotogramak) eta *Más fotogramas de género* (Genero fotograma gehiago) eta *Rebeldes y peligrosas de cine* (Zinema errebelde eta arriskutsuak) liburuen egilea da. Bigarren Hezkuntzako irakaslea da.

Zer ikusten da zineman?

Behin betaurreko moreak jantzita, patriarkatua toki guztietan ikusten da. Zinemaz eta feminismoaz aritzera-koan bi bide daude: bata da emakumeok izan dugun errepresentazioa aztertzea, eta bestea, filmetan dauden emakume menderakaitz eta arriskutsuak erakustea. Azken hori da niri gehien gustatzen zaidan ikuspuntua, disidentzia erakustearena.

Disidentzia beti egon da zinemaren munduan, baina ez digute kontatu. Adibide bat: Mae West, emakume boteretsua, dibertigarria eta askea. Berak bazuen bere filmetako erabateko kontrola. Bazuen dirua eta hori ez da ohikoa zinemaren munduan. Ixabel Coixetek 25 film zuzendu ditu, estatu osoan pelikula gehien egin duen zuzendaria da, eta oraindik ibiltzen da diru eske bere lanak aurrera atera ahal izateko. Gure genealogiarako hain garrantzitsua izan den emakume bat zergatik izan da aldarrikatua gizonen aldetik soilik? Zergatik ez dugu geure egin? Eta bera bezala, beste emakume indartsu asko izan dira zinema klasikoan: Katharine Hepburnen pertsonaiak, Joan Crawford, Barbara Stanwick... zineman bada uste duguna baino disidentzia handiagoa. Hori da niri interesatzen zaidana, eskemak apurtzen dituzten emakumeak.

Gaur egun nolakoa da panorama?

Gaur egun plataforma handiek baka-rik bi proiektu mota erosten dituzte: emakumeak edozein genero bortizkeriaren biktima diren istorioak, edo beren burua ahalduntze prozesuan ari diren emakumeenak. Hori da erosiko dizutena, ez, ordea, telesail konplexuago bat. Baina ezin gara beti biktima izan edo beti ahalduntze ahaleginean ibili. Aurre-menopausia, esate baterako... bai, eta? Edo senarrak uzten zaitu, eta? Ahalduntzea oso ongi dago, baina denbora guztia horrekin bueltaka aritzea nekagarria da eta, gainera, gure gazteak oso ahaldunduta daude jada. Sortu behar dugu emakume gaiztoen, dibertigarrien, katxondoan... genealogia bat. Mota guztietako emakumeak egin behar ditugu. Zinemak bidegabeko errealitateak salatu behar ditu, baina iruditeriak eraikitzeke eta fantasiaz gozatzeko ere balio behar du.

Hala eta guztiz ere, oso une interesgarrian gaude, neurri handi batean plataformei esker. Feminismoaren

laugarren olatua ezin da ulertu komunikabiderik eta fikziorik gabe.

Eta Espainiako Estatuan dagoen panoramaz, zer uste duzu?

Espainiako zinema industria oso txikia, paternalista, korporatibista eta matxiruloa da, eta horregatik ez dugu oraindik izan *Me too* bat, adibidez. Dirua ematen digute pelikula intimistak egiteko, baina gauza gehiago egin nahi dugu!

Of the record

JESUSEN TERESA

"Jesusen Teresa, edo etxean deitu zuten bezala Ahumadako Teresa, niretzat oso iraultzailea izan zen: bere komentu propioak sortu zituen emakumeak babesteko, Jaungoikoarekin hitz egiten zuen zuzenean, hierarkia guztiei izkin eginez, arazoak izan zituen errebelde izateagatik, lebitatzen zuen (auskalo zer hartuta) eta bere poemek karga sexual ikaragarria dute. Nola engainatu gaituzten emakume honekin! Frankismoan emakumearen sumisioaren ikur bihurtu zuten, baina emakume erabat askea eta jakintsua zen, beste moja eta emakume asko bezala. Sorginak beste adibide on bat dira. Hierarkia erlijiosoaren aurka jarri ziren eta horregatik zigortu zituzten. Horregatik ni ez nago ados feminismoaren abiapuntua Ilustrazioan ezartzearekin. Askoz interesgarriagoa iruditzen zait sorginengandik edatea. Errebeldia zerbait berezkoa du jendeak eta emakumeok are gehiago. Ezagutzen ez dugun errebeldia eta arriskugarritasun genealogia itzela dugu emakumeok".

Dirua boterea da. Orain *Barbie*-rekin egin dutena paradigmaticoa da. Dirua lortu eta lan itzela borobildu dute. Baina oso gutxi dira orain Greta Gerwig zuzendariak izan duen aurrekontua lortzera iritsi diren emakumeak, Mae West bere garaian, Kardashian ahizpak eta gutxi gehiago. Lan itzela egin duten emakumeak dira eta asko irentsi behar izan dutenak, dauden tokira iristeko.

Barbie filmaren fenomeno nola dakusazu?

Itzela da. Oso errelato zorrotza. Maskulinitatearen kritika bikaina egiten du eta horregatik hainbeste gizon sentitu dira minduta eta erreakzionatu dute gogor. Aldiz, estatuan egin duten *Machos alfa* telesaila maskulinitatearen irakurketa berri bezala saldu nahi digute, baina ez da horrela. Dibertigarria bai, baina ez da gauza bera. Hor ageri diren emakumeak histeriak jota daude edo pena ematen dute, eta hori oso perbertsoa da. Ematen du dena aldatzeko saiakera bat dela, deus alda ez dadin.

Emakumearen begiradaz hitz egiten da askotan. Hori existitzen da?

Ez. Ez da emakumearena, baizik eta emakumeena eta ez da begirada, ikuspuntua baizik. Emakumeok ez gaude begira, besterik gabe. Elkarrizketa askotan galdetzen dute zer suposatzen duen emakume izateak edota nola moldatzen diren emakumeak errodajeetara joateko. Inoiz ez dugu hitz egiten gizonen begiradaz zineman eta ez diegu galdetzen norekin uzten dituzten haurrak lanera doazenean.

Emakumeok ez dugu lortzen bidea urratzea modu definitibo eta iraunkorrean. Bide urratzaileak badira eta aipatuak izaten dira komunikabideetan, baina gero inork ez daki lanean jarraitzen duten edo zer gertatu den haiekin.

Zure liburuko errebeldeak eta arriskutsuak nortzuk dira?

Zineman arauetatik aldendu, genero-aginduak dinamitatu eta erreferente

berriak gorpuzten dituzten emakumeak dira. Zorigaitzoko emakumeak, errebeldeak, pistolariak, piratak, abenturazaleak, ama eta emazte txarrak, prostitutak, lesbianak, eroak, bortitzak... inposatutako arauak hausteagatik prezio bat ordaindu behar izan duten emakumeak. Zinema-pantailetan bizi diren protagonisten inguruan hausnarketa egitea proposatzen dut, haiek berreskuratu eta ikusarazteko.

Feminismoaren laugarren olatua ezin da ulertu komunikabiderik eta fikziorik gabe"

Nolako da telesailen eragina?

Telesailek gauza eta aukera berri asko ekarri dute. Publiko handiari zuzenduak daude eta ez ikusle talde murrizt eta kontzientziadun bati. *The Handmaid's Tale* (Neskamearen ipuina) mugarria izan zen eta hausnartura asko eragin ditu. Beste telesail feminista garrantzitsu bat *Big Little Lies* (Gezur txiki handiak) izan da. Hori ikustean zerbait berria ikusten ari garen sententzia dugu.

Hauek bezalako lanak erreferente berriak ekartzen ari dira eta, gutxienez, lortu dugu lehen zeuden ageriko erreferente matxistak orain onartezinak izatea.

Zure #pikagramas-ak faltan somatzen ditugu Pikara Magazine-n... Bai... han izan nintzen hamar urtez. Orain denborarik ez dut, baina itzuli nahi nuke. *Pikara*-k hautsi zituen feminismoa eta haren botere harremanen joko arauak. Hasieratik aukera eman zion jende askori nahi zuena esateko. Nik izugarritzko kariñoa diot, besteak beste, han egin nintzelako zinema kritikaria.

Orain irakasle zabilta. Zer moduz gaztetxoekin?

Oso gustura. Goizean institutuan eta arratsaldeetan jarraitzen dut zikloak eta ikastaroak ematen, oso lan polita delako. Klasean Geografia eta Historia ematen dut, eta beti eramaten dut gaia, nola edo hala, zinema eta emakumeen historiaren aldera. Ikasgelan gauza asko egin daitezke. Feminismoaz hitz egiterakoan, hala ere, kontuz ibili behar da, gaztetxoak nahiko saturatuta daude. Ni eroso nago baliabide eta ezagutza asko dudalako, baina ulertzen dut irakasle askorentzat ikasgelan ko-heziketa egitea oso zaila dela, ez baitute horretarako formakuntza aski.

Gazteek informazio asko dute eta askotan berengantzen dituzte sare sozialetatik iristen zaizkien aurreiritzi eta mezu erreakzionarioak. "Bortxatu dute, baina, jakina, minigona zeraman...", hala-

Azken hitza ZINEMA EGITEAREN PREZIOA

"Seguru Alex de la Iglesiasek ez duela Ixabel Coixetek bezain-besteako zailtasunik dirua lortzeko. Gertatzen da ohitu egiten garela. Barneratua dugu gizonen baino gehiago borrokatu behar dugula eta azkenean eskuragai dugunarekin moldatu behar dugula gure proiektuak aurrera ateratzeko. Oso erresistenteak gara, baina horrek ere oso alde iluna dauka: oso nekagarria da eta adin bat dugunok, batez ere, oso nekatuta gaude".

ko komentarioak entzuten dira oraindik ere. Feminismoarekin lotutako kontuetan, beste gai askorekin bezala, beti gelditzen dira titularrarekin. Hori dela eta, hezitzaileok gure lan egiteko modua aldatu behar dugu: lehen ezagutzatik abiatzen ginen titularrera iristeko eta orain alderantziz egin behar dugu: lerroburutik abiatuta, testuinguru guztia eman behar diegu. Eta ez da erraza. Gu azken belaunaldi analogikoa gara. Orain ezagutza entziklopedikoak ez du batere zentzurik, dena

“
**Espainiako
zinema industria oso
txikia, paternalista,
korporatibista eta
matxiruloa da**”

dago Interneten. Arazoa da abstraitze-ko ahalmenik ez dutela.

Beti esaten diet ez gelditzeko agertzen den lehen emaitzarekin, algoritmoa oso kabroia delako eta beti sistemaren alde jotzen duelako. Ez dute prentsa irakurtzen, ez dute irratia entzuten dena gogaikarria delako. Dena da Tik-tok eta Instagram. Testuingurua ezagutu eta begirada kritikoa izaten erakustea da gure erronka nagusia.

Zergatik neskak egoten dira ia beti isilik?

Neskentzat bizirik irauteko estrategia bat da maskulinitate inbaditzailearen aurrean. Patioetan sozializatzeko moduak oso argi erakusten du hori: mutilak erdigunean futbolarekin eta neskak bazterrean, talde txikitik.

Badira neska borrokariak, baina ez da ohikoena eta gehienetan nahiago dute ez nabarmendu. Neskek oso garesti ordaintzen dute hanka sartzea. Presio ikaragarria dute.

Adinarekin zer aldatzen da?

Esaten digutenean emakumeok bi gauza egiteko gauza garela, nik esaten diet emakumeok bi gauza aldi berean egiten ikasi egin behar izan dugula.

Gaitasun batzuk garatzen ikasi behar izan dugu eta horregatik zenbat eta zaharrago izan, orduan eta jakintsua goak gara. Adinarekin, gizartearen bazterretan egonda, lotsa ere galtzen dugu neurri batean.

Señora moduan ikusia izateak lasaitasuna ematen digu. Askoz presio gutxiago dugu eta boterea ematen digu. *Señora power* izugarria da. 40 eta piko edo 50 urtetatik gora ikusezin bihurtzen bagara, goazen aprobeztatzera ikusezintasun hori gauzak egiteko. ●

bertako -rekin BAI!

igogailuak | ascensores

DROTARIKO ZERBITZUA

100€-tik/hileko

- Baietz mantentze-lan profesionalari
- Baietz **benetako 24/7/365** zerbitzuari
- Baietz aurrezteari mantentze fakturan
- Baietz bertako hornitzaileei

GIPUZKOA
943 903 450

BIZKAIA
946 523 935

ARABA
945 712 822

NAFARROA
848 870 917

www.bertako.eus

Iñaki Aginaga, 'Bonzo'

BALAREN BAKAIKOA
AZURMENDI
EKONOMIALARIA

Nabarralde argitaratu berria du *Iñaki Aginaga. El hombre que pensó la nación (vasca)*, Luis Mz. Garatek idatzia. Urte batzuk bete ditugunok pozik eskuratu ditugu misterioz beteta gizon horrek ezkutuan gordetako pentsamenduaren izkribuak. Izan ere, beste ideien artean, Francoren azken urteetako euskal nazioari buruzko pentsamendua ere jasotzen du liburuak, hirurogeiko hamarkadatik delako trantsiziora arteko Aginagaren ideiak, *El Bonzo* bezala ezaguna eta ELAren eszizio bate-tik sortutako *eladioen* buruzagietako bat zenarenak.

Garai hartan, abertzale ezkertiarrok, marxista ikuspuntutik, Euskal Herria independente izateko eskubidea aurkitu behar genuen eta Leninen izkribuak ezinbestekoak genituen euskal nazioaren askapenerako estrategia diseinatze aldera. Eginkizun horretan, Krutwigen *La cuestión vasca*, besteak beste, oso egokia izan zitzaigun, baina jakin dugu Aginagak ere gai hori landu zuela.

Aginagaren arabera, Euskal Herria espainiar eta frantziarren inperialismoak preso dauka eta hortik askatzeko euskal estrategia eratu beharra dago, inola ere ez estatukoa, alderdi marxista espainiarrek gura zuten bezala. Bestalde, askapenerako zuzendaritza bakarra izan behar du, non burgesia nazionala, euskal langileria eta beste hainbat herri klase integratuko diren zuzendaritza horretan. Azken finean, Maoren Fronte Nazionala proposatzen zuen Aginagak,

Alderdi estatalek
iraultza soziala
lehenesten zuten eta
abertzaleok askatasun
nazionala eta soziala
atxikita doazela
defendatzen genuen

garai hartako hainbat abertzale ezkertiarrok defenda genezakeen bezala, baina betiere zalantzekin, ikusirik EAJren praktika.

Bestalde, garai hartako abertzaleontzat internazionalismoari egin geniezaioken ekarpenik handiena zatekeen geure nazioaren askapen nazionala eta soziala burutzea, ez estatuko alderdi marxistek proposatu eta defendatzen zutena. Alderdi estatalek iraultza soziala lehenesten zuten eta abertzaleok askatasun nazionala eta soziala atxikita doazela defendatzen genuen. Gai honetan ere, Aginagak eta abertzale ezkertiarrok, dirudienez, ez genituen diferentzia nabarmenak, nahiz hark gu mesprexuz kritikatu.

Politika inperialistak ez ditu esplotatzen Mendebaldetik at dauden herrialdeak bakarrik, Aginagaren aburuz. Izan

ere, inperialismoak mozkin ekonomikoak erdiesten ditu lehengaiak erauzita, eta metropolia profitatzen da, batik bat herrialdeko oligarkia, baina kolonizazioa kulturen eta hizkuntzan ere gauzatzen da. Euskal Herriaren kasuan, espainiar inperialismoak ez ditu hemendik lehengaiak aterako, bai ordea zergak, eta, bistakoa denez, hizkuntza eta kultura ere inposatuko dizkigu metropoliak.

Euskal ekonomian espainiar inperialismoak duen eraginaz mintzo zaigu Aginaga. Garai hartan euskal ekonomian ematen ari zen deskapitalizazioaz idatzia egon, bazeuden, baina Aginagarenak ez ziren ezagunak. Adibidez, gai horiek Gurutz Antsolak edo nik neuk landu genituen, bai alde teorikoa, baita enpirikoa ere; argitalpenez aparte, gehienbat euskaraz, hainbat hitzaldi eta mintegi egin genituen unibertsitatean eta kultur ekitaldietan. Alta, Aginagak erabili zuen bibliografia ikusita, ez dirudi ezagutzen zituenik lan horiek. Haatik, elkarren berri zuzena ez genuen izan eta ondorioz, ezta gure arteko sinergiarik ere.

Aginagak hauteskundeetan zer egin planteatzen digu. Bere ustetan, espainiar inperialismoaren erakundeak legitimatzen dira parte hartzen bada, baina hauteskunde sindikaletan, euskal langileria defendatzeko, bidezkoa da parte hartzea. Gai horretan ez dut uste oso urrun geundenik.

Halere, *El Bonzo*ren inguruan sortu zen misterioa argitze aldera, komenigarri zaigu aipatu liburua irakurtzea. ●

Egiarekiko axolagabekeria

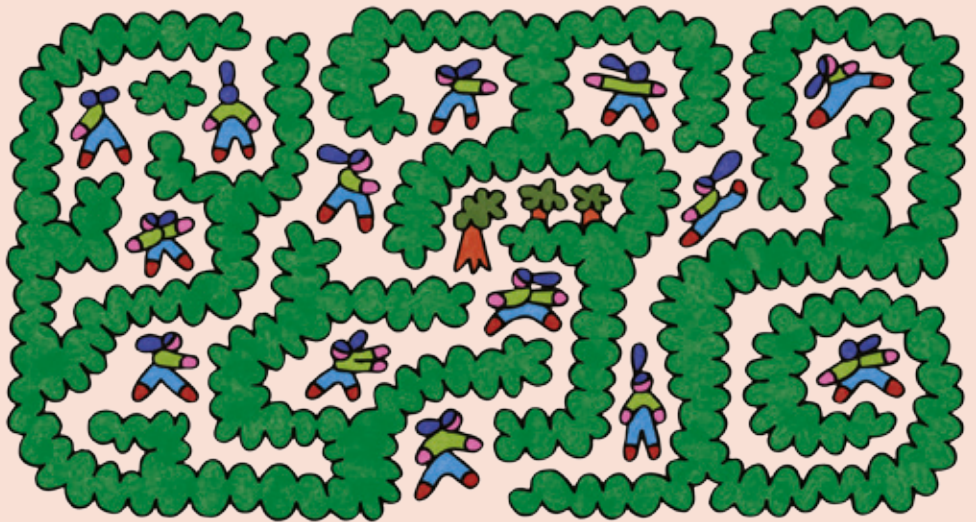

TERE MALDONADO
FILOSOFIA IRAKASLEA

Eguneroko hitz-jarioaren azpitik, korrante zuzen bat dabil etengabe, suposizio, aurreiritzi eta esplizituki pentsatu gabeko ideiez osatuta. Zaila zaigu korrante hori hautematea, lur azpikoa baita. Salbu eta bat-batean gelditu eta esaten badugu: “Itxaron! Pentsa dezagun une batez honetaz!”. Bada, nire us-tez, esan gabe doan hori guztia alfonbra azpitik atera eta mahai gainean ipintzea da pentsamenduaren zeregin nagusietako bat. (Itxaron! Komenigarria al da hori guztia agerian jartzea? Zergatik? Zertarako? Zer ote dago den-dena ikusgai bihurtu nahi izatearen atzean? Ez al da onuragarria (eta saihestezina) aztertzen ez diren kontu batzuetan sostengatzea bizitza? Dena eztabaidatu behar dugu? Beste baterako gera dadila ibilbide hori esploratzea; ezin dira labirintoko zokomoko guztiak ikuskatu aldi berean).

Demagun Joan ebanjelariak Jesukristori egozten dion esaldia: “Egiak aske egingo zaituzte”. Alfonbra altxatzen has-teko: zergatik ez aldrebes, “askatasunak egiati/egiazko egingo zaituzte”? Bi esaldietan hala-nolako harremana ezartzen da egia eta askatasunaren artean, baina kontrako norabidean. Lehenean, egia saldu/sartu nahi diguten produktua da; askatasuna, hori lortzeko erabiltzen den amua. Sudur aurrean ipintzen digute askatasuna: “Begira zein polita den askatasuna!”. Desiragarria dela ez da frogatu behar, gizaki orok nahi du libre izan, antza. *Ona* ona dela eta *txarra*, txarra esatea bezain agerikoa. Baina, horrela, ez da egia txarto samar gelditzen?

Saltzailearen arabera, ekarriko digun askatasuna da egia erakargarri bihurtzen duena, ez dirudi egia berez erakargarria denik. Ume bati txokolatetzko mousse koilarakada batean ezkutatutako pastilla mingotsa ematea bezala. Askatasuna, txokolate goxoa da; egia, pilula

DOM CAMPISTRON

latza. Askatasuna irrikan gura duzuela dakidanez, zatozte hona, nik esango dizuet zein den bidea askatasuneraino iristeko. Bada, sentitzen dut, egiatik pasatu behar duzue bai ala bai. Hartu gozokia eta irentsi.

Berriz, bigarren baieztapenak egia berez ona dela suposatuko luke, ezbaierik gabe gizatiar orok lortu nahiko lukeen zerbait. Askatasuna, oster, itzulingurua litzateke, derrigorrez pasatu beharrekoa, bitarteko edo tresna gisa, egia eskuratzeko. Bada, tira: horrek ez du inolako sinesgarritasunik. Zinez, inork ez du egia horrenbesteko grinaz bilatzen. Ez Jesusen garaian, ez gurean.

Gu, gainera, egia-osteko garaian bizi gara. Gobernuak eskola publikoari lehentasuna ematen diola esan dezake eta, hurrengo egunean (edo egun berean), funtsak murriztu, itunpeko ikastetxe pribatuei halako funtsak bider bi irribarretsu ematen dizkien bitartean. Osasun sailburuak hau esan dezake bes-

te hori egiten duen bitartean, begitartea aldatu ere egin gabe.

Nahaspila jarraikor gisa korrika doazen aditz-zeinu tekleatuen munduan, hitzek ez dute baliorik. Egia eta gezurra koktel koloretsu batean nahastu eta disolbatu dira. Pentsa zitekeen Jesukristori entzuten ziotenek askapena gura zutela (dela Erromaren zapalkuntzatik, dela haragiaren tiraniatik, dela bestela ulertuta ere). Bada, ezta beraiek ere (“ez gara inoiz inoren esklabo izan” erantzun omen zioten). Guri dagokigunez, ez egia, ez askatasuna, ez dira gu limurtzeko kapazak. Egia ez zaigu axola eta nahiko askeak omen gara jadanik: *smartphone* honek eta auto hark eman digute, ustez, askatasuna (publizitatea *dixit*). Predikatzaileak basamortura joan daitezke sermoia egitera. Gu kotxez joango gara entzutera, sakelakoa eskuan dugula, ez diegu kasu handirik egingo, ai, zer barreak. Ezerk ez du axola. Joan dadila dena pikutara. ●

ENEKO GORRI GANTIER
EUSKARA TEKNIKARIA

Plaza publikoak

Udako giroa luzatzen ari zaigu larriki, beroketa klimatikoaren aitzin gasta bat bezala. Baina zer inporta du horrek?! Goxo da kanpoko turistarik gabe, barne turismoa egitea gure herrian berean. Eguzkia, hondartza, mendia, lagun arteko ateraldiak, urriko feriak... Udako usaina duen udazken honetan, joan den neguan bizi izandako haserre batzuk ekarri nahi nituzke ondoko lefroetara.

Maite dut ihauteri garaia. Kaskarotak, libertimenduak, maskaradak. Zirtzilak, joaldunak, musikariak, bolantak, xuriak, beltzak... *Oh, Pitxu, oh!* Ez ditut maite gure kulturaren adierazpen molde bizia direlako bakarrik. Maite ditut haien alde subertsiboagatik ere. Antton Lukuk *katarsia* deitzen duena. Plaza eta hitza hartu, dendena hankaz gora botatzeko, baldintzarik eta diplomaziarik gabe. Hau plazera! Hala ere, azken hilabeteetan agertu dira, ezker eta eskuin (bon, egia erran bereziki eskuin) isilpean pasa diren euskal kulturaren kontrako hainbat eraso.

Lapurdi kostaldeko hiri frantses eta gaskoi bateko auzapez euskalfobo batek Olentzero, Mari Domingi, asto eta haurren desfilea debekatu zuen, eguraldi txarra argudiatuta. Hortik kilometro gutxira, Polizia bidali zuten, etxez etxe zebiltzan kaskarotei aitzineko asteetan ebasketen hobendunak ez ote ziren ikertzera. Beste

herrixka horretan, San Pantzarren auzia baimendu, baina bere erretzea errotik debekatu zuen auzapezak, suhiltzailerik ez baitzen presente istripuen saihesteko (jendarmeak etorrarazi zituzten debekua aplikatua zela kontrolatzeko). Kostalderago joanez, Lapurdiko hiri horretan auzia sobera ez politizatzeke, hautetsiek dute testua idazten eta udaleko funtzionarioek aktore lana egiten (frantses hutsen, *of course!*). Eta oroit naiz ere, nola hiri burges horretako auzapezak hilabete behin elkartzen ziren kantuzaleei plazaren okupazioa fakturatu nahi izan zielarik ere. "Normalean, espazio hau alokatzen dugu seminario, gertakari edo filmaketentzat –erran zion turismo bulegoko agenteak–. Baina hor zaretelarik, ezin dugu eta hiriak dirua galtzen du!"

Adibide horiek irri egingarriak lirateke, ez balira *euskal* den ororen kontrako erasoaren baitan kokatzen. Karrakatz gero, segur beste hamaika adibide atzemango genituzkeela, baina bakar bat ere ez udan: inportantea da plaza publikoan bizi den kulturaren karta postala turisten begipean agerian uztea, alo!

COVID-19 biharamunean, kanpoko terrazak hedatu ziren; geroztik, hor diraute. Bitartean, oraindik badira herri kulturari espazioa murriztu nahi dioten hautetsiak. Espazio publikoa gurea da. Okupa dezagun! ●

EDU ZELAIETA ANTA
IRAKASLEA ETA
IDAZLEA

Oklokraziaren zuziak

Ez jendearen boterea, jendetzarena baizik; ez herriaren gobernu, masarena baizik. Halakoa omen da oklokrazia: auziak baino gehiago zuziak nahiago dituen sistema. Eskandalu pribatuak nahiz eskarmentu publikoak kartsuki bizi dituen gizartea.

Polibio historialariak sortu zuen terminoa, duela 2.200 urte pasa, bere teoria politikoak –ez sobera optimistak– azaltzeko. Harrezkero, garaiaren araberako egokitapena eginda, ziklikoki ohartarazi dute zenbaitek oklokraziaren arriskuaz. XXI. mendean, pantaila globalarekin lotua dago kontzeptuaren berpiztea.

Garaiak garai, lintxamendua da oklokraziaren ezaugarri eta, are, lanabes nagusietako bat. Alde horretatik, aro digital suminkorrean ere, pizturik dabilta masen zuziak. Kausa noble baten izenean, betiere. Lastargi oldeak, baina, ez die lekuri egiten hausnarrari, argudioei edota ebidentziei. Pentsamendu kritikoaren beste muturrean dugu (algoritmoen) oklokrazia. Baina hain da indartsua azkar eta ozen posizionatzearen emozioa...

Ez dakit zer iritziko liokeen Polibiok gure demokraziari. Akaso, zaharrak berri direla ikusita, denboraren tunelera itzuliko litzateke. Non inon baino jendetza gehiago ikusiko litzuzkeen. ●

Gora Palestina eta Kurdistan askeak!

ITZIAR MORENO
EUSKAL PERTSONA
POLIFAZETIKOA

Zer entzuten da gurean bi herri zapalduoi buruz? Nola ez, egunotan, Palestinak lerroburu handiak hartu ditu. Sutan dira azken ordukoak eta *tertulistoak*, palestinarren etxeak sutan diren bitartean. Kurdistanen, berebat, bonba-auria ari du; beraiek ez dute, ordea, gaurko titulu handien lekua hartu, Turkiak azken aspaldiko erasorik handienetakoa abiatu duen arren Rojavako hiri nagusien aurka.

Irakurri dut, halaber, zenbaitek idatzitako deialdia “eraso guztiak gelditzeko”, elkarrizketarako gonbita eginenez, “gatazkak konpontzeko bide bakar” gisa. Aldiz, nekez lortzen da elkarrizketa bonbak buru gainera botatzen ari zaizkizunean. Ez dut ez dakigunik esango; urteak dira nola kurduak hala palestinarrek era guztietako gehiegikeriak pairatzen dituztela: mugikortasuna ukatzea, errefuxiatu eta presoan aurkako politika, haurren hilketa eta eskubide urraketa, lurren konfiskazioa, erlijioaren inposatzea, militarren probokazioak, beraientzat santuak diren lekuen profanazioa, Gazako eztanda demografikoa, hilketa, tortura eta masa-bonbardaketak... Noiz arte jasan behar dute, bada,

Uste dut ezkerreko mugimendu iraultzaileok anbiguotasunik gabe hitz egin behar dugula: ez da gerra bat, okupazioari erantzuteko zilegizko autodefentsa baizik

bortizkeria eta laido amaigabea erantzunik eman gabe?

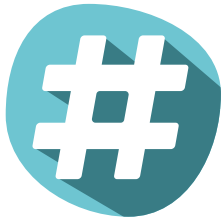
Husni A. Wahed-en hitzetan, fisika legea da: zenbat eta presio altuagoa, orduan eta leherketa arrisku handiagoa. Zortzi hamarkada dira inperialistek lurraldea okupatu zutenetik. Bada, Estatu sionistak 80 urte luze daramatza eztanda hori elikatzen, palestinarren kontrako aipatu sarraski politika etengabearekin. Gertatutako leherketa “Israel eta Palestinaren arteko gerra” deitu diote

komunikabide gehienek, baita ezkerreko hainbat euskal hedabidek ere. Gerra hitza erabiltzean, ordea, parekatzen dituzte zapaltzaileak eta zapalduak. Mikel Aramendi saiatu da hobeto zehazten: gerra asimetrikoa da honakoa. Nik gehituko nuke herri guztiek duten autodefentsarako eskubidea gauzatu dutela palestinarrak. Uste dut ezkerreko mugimendu iraultzaileok anbiguotasunik gabe hitz egin behar dugula: ez da gerra bat, okupazioari erantzuteko zilegizko autodefentsa baizik.

Gazan eta Kurdistanen ukabila altxatu dute, betiere, setazko eskularru batean bilduta: borroka eginen dute, egunen baten, estatu inperialistek ukatzen duten elkarrizketa gauzatu ahal izateko. Ageriko ezberdintasunak gaindituz, kideko aldarrikapenak dituzte: errefuxiatuen itzulera, presoan askatasuna, beraien lurralde eta etxeetara bueltatzeko aukera, aske, duin eta bakean bizitzeko eskubidea...

Kurduak aspaldi egin bezala, palestinarrak duintasun ariketa bat egin dute oraingoan, baita munduko indar antiinperialistoi laguntzarako deia luzatu ere. Nola erantzungo diegu? ●

euskara
bildua

#12

Utopiatik egunerokora

Google gabe, aukera burujabeak badira

San Telmo museoan
Urriaren 26an
09:00etan

Izena eman www.euskarabildua.eus-en

HIZKUNTZA POLITIKA AUZITEGIETAN

Gaztelaniaren nagusitasuna bermatzeko beste zartako bat

Uliazpi Fundazioa, Laudio, Barakaldo, Irun, Erandio... Edo beste era batera esanda: hizkuntza eskakizunak, Udal Legearen 6.2 artikulua, kontratazioetako klausulak... Sektore publikoaren euskalduntzea urrunegi joan dela esaten ari zaizkigu. Horretara dator oldarraldi judiziala. Hizkuntza politikak mugatzearen ondorioz, izango ditugu orain arte baino udaltzain, ertzain, erizain, administrari euskaldun gutxiago. Euskalgintzaren Kontseiluak manifestaziora deitu du azaroaren 4rako epai bidez zanpatu nahi dituzten hizkuntza eskubideak aldarrikatzeko.

 ONINTZA IRURETA AZKUNE FOKU

Oldarraldi judizial eta politikoak, besteak beste, Udal Legearen 6.2 artikulua bertan behera utzi du. Epai horrek UEMA Udalerri Euskaldunen Mankomunitateko udalei eragiten die, euskara hutsean aritzen diren udalei. Mutriku, Getaria eta Aulestiko alkaterekin hitz egin dugu. Lasai sumatu ditugu, atzera egiteko asmorik gabe.

Aulesti Bizkaiko Lea-Artibai eskualdean dago. 650 biztanle inguru ditu. Irati Urberuaga bertako alkate (EH Bildu) eta UEMako zuzendaritzako kidea da. Iraileko jaietan herritarrek egindako elkarretaratzea aipatu digu, pozik. Argazkiak bidaliko dizkigula esan digu, eta azaroaren 4ko manifestaziora deitzeke erabilitako leloa esan digu: *Erantzunik gogorrena, euskaraz egitea*. 1989an or-

denantza bat onartu zuten udalean euskara hutsean aritu ahal izateko, UEMA sortu baino lehen. Aurreko urteetan ere idazkariak aktak euskaraz hartzen ziotuen. Alegia, euskaraz besterik aritzea naturala zaie. Udal hautetsiak beti izan dira euskaldunak, baita langileak ere. Noiz edo noiz, herritarren batek pape- ren bat gaztelaniaz emateko eskatu du, ez dakitelako euskaraz edo euskaraz alfabetatuta ez daudelako. Eskatu duenari gaztelaniaz eman zaio. Erakunde publikoekin lan gehiago izan dute: "Garai batean Eusko Jaurlaritzatik gutunak jasotzen genituen gaztelaniaz eta euskaraz bidaltzeko esanez itzultzen genituen. Gaur egun, bi hizkuntzetan jasotzen ditugu". Fiskaltzarekin ere izan zuten afera. Gaztelania hutsez bidali eta euskaraz

jaso nahi zuela erantzun zion udalak: "Erantzun ziguten guk euskaraz funtzionatzeko eskubidea geneukan moduan, haiek gaztelaniaz funtzionatzeko eskubidea zutela. Nolabait, gure eskubidea onartu ziguten".

Aitor du Udal Legearen 6.2 artikulua baliogabetuta kezka izan zutela: "Udalan entzun genuen galdera hau: 'Orain zer hasi behar dugu, euskaraz eta gaztelaniaz funtzionatzen herri euskaldun batean?'. Ez, orain arte bezala jarraitzea erabaki dute, euskara hutsean, beti ere eskatzen duenari gaztelaniaz eskainita.

ESKUBIDEEN MIKROKLIMAK

Haritz Alberdi Getariako (Gipuzkoa) alkatea da, EH Bildukoa. 2.800 biztanle inguru ditu herriak. Aulestiren aldean

Uztailen, Usurbilen, UEMAK egindako agerraldia Udal Legearen aurka emandako epaia salatzeko. Argazkia: Andoni Canellada / Foku.

handia. Dena den, han ere udal hautesiak eta langileak euskaldunak dira eta euskara hutsean jarduten dute. Alkateak ez daki zein adjektibo erabili haien jarduna definitzeko: "Ez dakit nola esan, euskaraz aritzea arrunta dela, jarduera normalizatua, modu naturalean aritzen garela... Urteak daramatzagu horrela". Udalerrri euskaldunak mikroklima interesgarritzat ditu Alberdik. Pertsona guztien eskubideak errespetatzen diren udalerrriak dira, bi hizkuntzetan aritzeko gaitasuna dutenez, edozein herritarren hizkuntza eskaerei erantzuteko gai dira: "Beste erakunde batzuek ezin dute. Guk momentuan eta momentu oro errespetatzen ditugu herritarren eskubideak". Oldarraldiaren aurrean kezkatuta dauden galdetu diogu. Ezinegona

baino gehiago tristura sortu dio egoerak. Adostasun zabala zegoen tokian, epaileak erabaki politikoetan eragiten ari direla dio. Oztopoak oztopo, udalerrri euskaldunak aurrera egingo dutela uste du. Getarian behintzat, orain arte bezala jarraitzeko asmoa dute: "Gure ustez, guk egiten duguna normala da! Hori dena aldatzen hastea litzateke gutziz ezohikoa".

MUTRIKUN, 2012KO KOLPEA ETA GERO BERDIN SEGITZEN DUTE

Mutrikun (Gipuzkoa, 5.300 biztanle), 2012an, Madrilgo Gobernuak bi fronte ireki zizkion udalari, hizkuntza kontuengatik eta banderagatik. Udal aktak euskara hutsean bidali zituzten gobernuaren ordezkari zardetza. Erreklamazioa jaso zuten eta eskatu zieten gatz-

telaniaz ere bidaltzeko. 1982ko legeari helduta, haien argudioak eman zituzten, eta epaia aldekoa izatea lortu zuten. Joseba Palenzuela Mutrikuko oraingo alkatea da eta orduan ere hala zen. Gogoan du nola sentitu ziren: "Erasotuak sentitu ginen, txarrik egin gabe gure burua defendatu behar genuen, diru- eta gizabaliabideak erabili behar izan genituen". 2012ko gertaera hark eragin onik izan du, ordea, herrian. Herritarrek ulertu zuten udalaren aurkako eraso, herriko komunitatearen kontrakoa ere bazela. Palenzuelak dioenez, orduko hartan herritarren babes zabala jaso zuten eta gaur egun ere giro bera sumatzen du alkateak. Halako sentimendua izatea logikoa iruditzen zaio Palenzuelari, herri euskalduna delako Mutriku. Orain arte

Dozenaka alkate, udal hautetsi eta euskalgintzako ordezkari batu ziren Bilbon, uztailean. Argazkia: Kontseilua.

bezala funtzionatzen jarraitzea espero du, "euskara gurea delako eta hamarkadetan udalean egin den ahalegin guztiari eustea dagokigulako".

HIZKUNTZA ESKAKIZUNAK JOMUGA

Hizkuntza eskakizunetan murrizketak eskatzen ari dira euskararen aurkako oldarraldi honetan eta langileen eskubideak hitzetik hortzera darabiltzate. Pello Igeregi ELAko euskara arduradunarekin eta Urko Aierbe LABeko euskara idazkariarekin egon gara. Argi dute biek: euskaldunen hizkuntza eskubideak urratu dira sententzia olde honetan.

Pello Igeregik abiapuntuaz hitz egin nahi du lehenik. Gaur egun, administrazioan, euskaldunen hizkuntza eskubideak dira bermatuta ez daudenak, ez herritarrenak, ezta zerbitzu publikoetako langileenak ere. Sektore publikoan aritzeko nahi eta nahi ez gaztelania jakin behar da, "inposaketa hori naturalizat dute, baina inposaketatzat dute euskararen aldeko edozein neurri. Espainiak argi dauka gaztelania inposatu nahi dela. Horregatik, edozein normalizazio-pauso geldiarazteko neurriak eta epaiak

"Gure ustez, guk egiten duguna normala da. Hori dena aldatzen hastea litzateke ezohikoa"

Haritz Alberdi
Getariako alkatea

jasaten ari gara". Oldarraldi politiko-judiziala antolatua dela uste du Igeregik. Urko Aierberen ustez, epaitegiak aparatu judiziala baliatuz hizkuntza politiketan inboluzio bat ari dira eragiten, dagozkien eskumenetatik harago euskararen aldeko neurriei mugak jartzen ari dira. Oldarraldia elikatzen ari dira sindikatu batzuk, norbanakoak eta alderdi politiko batzuk. Oldarraldiari marko bat ari dira eskaintzen. Gertakarien aurrean

kezka agertu du Aierbek: "Ez da epe motzeko kontua edo lan deialdi batean gertatutako zerbait, datozen urte luzeetarako hizkuntza politika jakin bat finkatzen ari dira. Euskalduntzea une kritikoa ezinbestekoa da horri aurre egiteko".

Bi sindikatuk, CCOO eta UGTk, hizkuntza eskakizunen bidez langileen eskubideak urratzen direla diote. Eskubideen alorrean diskurtsoa irauli dutela uste du Aierbek: "Langile zehatz batzuen ustezko eskubideak lankideen hizkuntza eskubideen gainetik ari dira jartzen, baita euskaraz artatua izateko eskubidea duen herritar ororen eskubidearen gainetik ere". Beste modu batez esanda, euskara jakin nahi ez duten langileek eskubide gehiago dituztela onartzen ari dira epaitegiak. Igeregik gehitu du ez dagoela eskubide unibertsal bat, zeinak administrazioan lan egiteko aukera ematen duen.

LANGILE DISKRIMINATUAK?

Administrazioaren euskalduntzea urrunegi joan dela iritzi diotenentzat hizkuntza eskakizunak mugatu behar dira, orain baino gehiago. Euskararen aurka-

Aulestiarrek herriko jaiak baliatu zituzten manifestaziorako deialdia egiteko. Argazkia: Aulestiko Udalak utzia.

ko erasoak mozorrotzeko diskriminazioaz hitz egiten dute. Langile nagusiak, behin behineko behargin urte luzez izan diren eta orain egoera egonkortzeko aukera duten langileak, etorkinak, eta sektore prekarioak dituzte hizpide. Euskararen aurkako eragileon ustez, herritar asko sektore publikoan lan egin ezinda gelditzen da euskara ez dakielako, diskriminatuta. Aierbek diskurtso maltzurra deitu dio horri: "Gizarte sektore ahulenak erabili nahi dituzte euskararen aurka egiteko, bere horretan euskararen aurkakoak balira bezala! Sektore zaurgarri horietako langileek ere, euskara jakiteko eta erabiltzeko eskubidea dute". Diskriminazioaren diskurtsoa eraisteko, Igeretik unibertitate-ikasketen adibidea jarri du, alegia, medikuak Medikuntza ikasketak eduki behar ditu eta ikasketak horiek ez dauzkan herritarra ez da kontsideratzen sektore publikoan lana egiteko diskriminatu dela. Eta horrela jarraitu du Igeretik: "Euskara ezagutu behar izatea, berriz, beste ezagutza batzuen aldean diskriminazioa da. Harri-garria da administrazioan lan egiteko zenbat ezagutza bermatu behar diren. Espainiako konstituzioaren eta estatua-

ren inguruko galderak erantzun behar dira oposizioetan. Espainiartasuna inposatzea naturala da, euskara eskatzea ez da naturala". Igeregiren ustez, administrazioan lan egiteko zailtasunak dituzten asko maila sozioekonomiko baxuko herritarrek dira eta ez dira zerbitzu publikoetatik at gelditzen euskaragatik, batik bat goi-mailako ikasketak ez dituztelako baizik.

EUSKARA IKASTEKO AUKERA DENEN ESKURA

Ados dira Aierbe eta Igeregi, herritar askorentzat euskara ikastea oztopoz betetako bidea izan ohi da. Bai sektore publikoan lanean ari diren enplegatuei, bai etorkizunean hala izango diren langileei, euskara ikastea aukera bermatu behar zaiela uste dute, baldintzak egokitu eta baliabideak eskura jarritz. Hari horri tiraka, Aierbek euskara ikastea doakotasuna aldarrikatu du.

ZER EGIN ATZERAPAUOAK EZ EMATEKO

Zein dira hurrengo pausoak? Nola egin aurre oldarraldi politiko eta judizialari? Aierbek eta Igeretik gogorarazi digute,

Azaroaren 4an, manifestazioa

Euskalgintzaren Kontseiluak azaroaren 4ko manifestaziora deitu ditu herritarrek *Oldarraldiaren aurrean: euskararekin bat, euskarak bat* lelopean. 17:00etan abiatuko da Euskaldunatik (Bilbo). Kontseiluak oldarralditzat jo du azkenaldian auzitegietatik heldu den euskararen aurkako sententzia andana. Ez ditu sententzia isolatutzat, eta botere judizialek hizkuntza politika aurrerakoiak mugatzeko eta herritarren hizkuntza eskubideak murrizteko joera gorakorra salatu du.

Kontseiluak, LABek eta ELAk 2022ko irailean *EAEko sektore publikoa euskalduntzeko proposamena* adostu eta aurkeztu zutela. EAEko administrazio publikoa euskalduntzea arautuko duen dekretuaren inguruko eztabaida giroan ondu zuten hiru eragileek proposamena. Hiru eragileen ustez, oinarrizko proposamen horrek sektore publikoa euskalduntzeko nahikoa oinarri eta neurri sendoak jasotzen ditu. Proposamenak administrazioa euskalduntzeko epe zehatz bat jartzen du, hau da, hamabost urteko epea. Kontuan hartu dute hurrengo urteetan sektore publikoko langileen erdiek erretiroa hartuko dutela eta belaunaldi aldaketa aproposa iruditu zaie trantsizio prozesua egiteko. Hamabost urteko epean, langile guztiak gutxieneko euskara-egutzak bermatu beharko dituzte. Horrela, euskaldunek zerbitzuak euskaraz jasotzeko duten eskubidea bermatuta izango lukete, eta era berean, langileek euskaraz lan egin ahal izango lukete. Hiru eragileen artean adostutako agiriak dio ez dela inoren kontra eraikitako proposamena, hau da, dagoeneko administrazioan lanean ari den inor ez da kanpoan utziko. Euska-

Kontseiluak, Bilbon, uztailen egin zuen agerraldia, manifestaziora deituzko. Argazkia. Aritz Loiola /Foku.

ra ezagutzen ez duten langileei eskura jarriko litzaizkieke hizkuntza ikasteko baliabideak eta baldintzak. Are, adinagatik edo bestelako arrazoiengatik ikastea ezinezkoa zaienentzat salbuespenak egongo lirarteke.

Proposamena ekarpen gisa sartu zuten Eusko Jaurlaritzak zabalduzako prozesuan eta alderdi politikoei ere bidali zieten.

DEKRETUAZ ESPERO DUTENA

Ez dira oso baikor Eusko Jaurlaritza prestatzen ari den dekretuaz. Aierberen aburuz, ausart jokatu eta jauzia emateko garaia da, baina: "Administrazioa euskalduna izateko eta herritarrak euskaraz artatuak izan daitezen neurriak finkatzeko baino, ez dakit ez ote den ari epaitegiek onartuko luketen dekretua prestatzen". Alegia, epaitegiek esango dutenaren beldur ez ote diren ari lanean. Neurri berrien artean asimetria da eztabaida handiak sortu dituen gaietako bat. Neurri horren arabera, lanpostu bakoitzean bi eskakizun finkatuko dira, bata idatzizkoa eta bestea ahozkoa. Orain ez bezala, batean eta bestean maila desberdina eskatu ahal izango da. Adibidez, lanpostu batean idatzizkoan B2 eskatu

"Ez da epe motzeko kontua, datozen urte luzeetarako hizkuntza politika jakin bat finkatzen ari dira"

Urko Aierbe (LAB)

ahal izango da eta ahozkoan C1. Aierbek arriskua susmatzen du baloratze modu horretan: "Asimetria justifikatuta egon daiteke batzuetan, baina salbuespenezkoa izan beharko luke. Gure kezka da ez ote den zirrikitu bat irekiko hizkuntza eskakizunetan beherapen orokor bat gertatzeko. Urrats berriak eman beharrean, atzerakada bat gertatzeko atea zabaldu daiteke. Euskalduntzean malgutasuna eskaintzen denean, zoritxarrez, beherapenak egiteko izaten da". Arriskua areagotzen da administrazioan nabari den lasaitzea kontuan hartuta:

"Ordezkarri sindikalek esaten digute hizkuntza eskakizunetan lasaitze bat nabari dela, eta tentsioa galduta, momentu honetan, asimetria moduko zirrikituek edo epeak luzatzeko aukerak areagotzeko aukerak dituzte".

Igerigek ez du espero aurrerapauso handirik dekretuaren eskutik, elebitasunari uko egingo dion dekretua espero du: "Konplexuz beterik ari da Jaurlaritza, sektore euskarafoboei eragiten dioten presioagatik. Horren atzean, erabaki politiko bat dago: Hego Euskal Herriko alderdi gehienek ez dute nahi euskara eztabaidagai izatea, iruditzen zaielako hauteskondeei begira hobeto kokatzen direla euskarari eta nortasunari lotutako edozein gai ez bada eztabaidagai". Igerigek aldarrikatu du azaroaren 4a baliatu behar dela euskaldunek erakusteko badela garaia administrazioan euskaraz egiteko gure burua nabarmendu beharrik ez izatea: "Euskaldunok gure hizkuntza eskubideak oso egoera zaurgarrietan eskatu behar ditugu: larrialdietara goazenean, poliziak isuna jarri behar digunean, epaitegietara goazenean, hau da, langile publikoekin gatazkarik sortu nahi ez dugun egoeratan".

Miren Seguro, UEMAko koordinatzailea

"Beldur dira noraino iritsiko garen"

Zein da zure balorazioa sententzia kateari buruz?

Hizkuntza politika epaitegietatik egin nahian dabilta eta gurea bezalako herri batean, hizkuntzaren normalizazioan pila bat eragiten du. Bata bestearen atzetik etorri dira sententziak, ez da kasualitatea. Hizkuntza eskakizunetan, kontratazioetako klausulak... aurrera goazela ikusten ari dira alderdi espainolistak eta horren aurka ari dira hartzen neurriak. Beldur dira noraino iritsiko garen.

Udal Legearen 6.2 artikulua baliogabetu du Espainiako Auzitegi Konstituzionalak. Nola eragingo die UEMAko udalerriei?

UEMAk, bere sorreratik, garbi dauka euskaraz funtzionatuko duela gure udalengan. Euskaraz funtzionatu dugu Udal Legea baino lehen eta hala segitzeko asmoa daukagu hemendik aurrera ere. Euskaraz funtzionatzeagatik, beti, ezpata bat eduki dugu gainean, eta orain, ezpata hori pixka bat gertuago dago. Edozein herritarrek edo zinegotzik alegazioen bat jarriz gero, berriz ere epaitegien aurrean izango gara eta gure kontrako epaiaren zain egon beharko dugu.

Egunerokoan zer egingo dute udalengan?

Gure asmoa orain arte bezala segitzea da, baina egia da errealitatean eragiten duela. Udalean, egunerokoan nolabaiteko irizpideak epaitzen dituen udal idaz-

"Beti ezpata bat eduki dugu gainean, eta orain, ezpata hori pixka bat gertuago dago"

karia izaten da. Idazkariarentzat ez da berdin lege babesa izatea ala interpretazioarako aukera ematen duen beste lege bat edukitzea. Edozein alkateren edo zinegotziren erabakian idazkariaren irizpideak garrantzi handia dauka. Idazkari dezentek deitu digu galdetuz, "orain zer gertatuko da?". Udaletara joaten gara onartu beharko lituzketen irizpideak adosteko. Guretzat bidea askoz errazagoa da idazkariak garbi ikusten badu juridikoki horrekin aurrera egin daitekeela. Udal Legearen 6.2 artikulua esaten badizu udalak euskara hutsean egin dezakeela, idazkariak aurrera egiteko bidea emango du, baina legeak ez badio hori, eta zurrumbiloen, legez kontrako delak esaten badute, idazkariaren interpretazioak pisu handia du udalean nola funtzionatu erabakitzerakoan.

Legeak interpretatzen, beraz. Udaletan surfeatzen ibiltzen dira. Zirkua

da. Lehen zaila bada bi hizkuntza hegemonikoren aurrean normalizazio prozesu bat aurrera eramatea, ezpataz beteta eta momentu oro epaileek zer esango duten beldurrez ibiltzea zirkua da.

Giroa aldeko izanda, alegazio gehiago espero daitezke?

Zalantzarik gabe. Herri txikietatik banakako kekek jasotzen ditugu. Kontua da asko ez direla ailegatzen epaitegiraino. Hala ere, euskaraz dakien zinegotzi sozialistak zirikatatu nahi badu, hasiko da eskatzen hau gaztelaniaz ekartzeko, beste hori ere bai, eta gure udal txikiek ez daukate baliabiderik itzulpenak egiteko, udalaren funtzionamendu osoa bi hizkuntzetan egiteko. Eskatzen badute, egin behar dugu, eta ez badugu egiten epaitegietara jotzen dute. Orain horrelako egoeren aurrean zaurgarriago gaude.

Zer behar dute udalek euskara hutsean bermez jarduteko?

Bere garaian adostasun politiko handiz lortu zen Udal Legea. Beste saiakera bat egin beharko da eta negoziatu negoziatu behar denarekin. Zeren egia da, nahiz eta beti Espainiakoaren menpe egon, hemen badaudela aukerak aurrerabide batzuen bidez babesa gehiago artikulatzeko. Adibidez, Euskal Funtzio Publikoari Buruzko Legean hainbat aldaketa eginda, hizkuntza eskakizunekin dau den arazo batzuk konpontzea egongo litzateke. ●

errigora.eus

Nafar hegoaldeko uzta
euskarari puzzlea

**10 urte
bete-bete**

urriak 20 - azaroak 9

**Eskatu
saskia!**

“Anormala da haur-eskoletan eta Haur Hezkuntzan hain gizon gutxi aritzea”

Zergatik dago hain gizon irakasle gutxi 3-6 urteko umeekin, Haur Hezkuntzan? Zer esanik ez 0-2 urteko umeekin, haur-eskoletan. Genero rolez, zaintzaz, errezeloez eta umeentzako erduz mintzatzeko bi belaunaldirekin bildu gara: erretiratu zen arte Haur Hezkuntzan irakasle aritu zen Rafa Lizeaga, eta duela bost urtetik haur-eskoletan hezitzaile dabilen Axi Iriarte. “Norbait oso maskulinoa ikusten dugunean, pentsatu dezakegu ez duela zaintzarako grina izanen”.

 MIKEL GARCIA IDIAKEZ DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Rafa Lizeaga 1984an hasi zen Haur Hezkuntzan, eta 2015ean erretiratu zen, Donostiako Amara Berri ikasketxean. Axi Iriartek duela hamalau urte egin zituen ikasketak eta bost urtetik hona ordezkapenetan dabil haur-eskola batean eta bestean.

Haur-eskolako edo Haur Hezkuntzako irakasle izateko ikasten dutenen artean, gizonen proportzioa mantendu egin da azken hamar urteetan; oso gizon gutxi aukeratzen du lanbidea. Hainbeste urtetan ez da ezer aldatu arlo honetan?

Axi Iriarte: Pentsa, duela hamalau urte ikasketak egin nituenean, irakasleak esan zigun gizonak izanik erraztasun handiagoak izango genituela, aldaketa zeterrelako haur-eskoletan, baina berdin jarraitzen dugu. Kurioso da, zaintza oinarri duten beste lan feminizatu batzuetan (erizainak, erizain laguntzaileak, geriatrian...) modu naturalean sartu dira gizonak, baina bai gurean, bai jangeletan, ez da ia aldaketarik egon, bietan jardun dut eta ia beti gizonetzko bakarra ni izaten naiz. Aldaketa bai sumatu dut besteen ja-

Axi Iriarte:

“Zaintza lanak gustuko ditudala jabetzea eta hori onartzea kostatzen da, nire buruari aitortzea zaintzarako dohaina dudala; gaizki ikusia dagoela dirudi”

rreran, zaintzaile naizelarik nola hartzen nauten: lehen nireganako mesfidantza handiagoa zuten, batez ere haurren aitona-amonek.

Rafa Lizeaga: Gizartea asko aldatu da hainbat arlotan, baina honetan antzera jarraitzen dugu. Haur Hezkuntzako ikasketetan, hogeita bost ikasletik sei bat gizon izango ginen. Eta ondoren, nire eskolan, Haur Hezkuntzako hogeita hamar irakasle artean gizon bakarra ni nintzen.

Nola eragiten dute, kontziente eta inkontzienteki, genero rolek gure ikasketa profesionalen aukeraketan? Zuek nola bukatu zenuten lan horietan?

Lizeaga: Ni hasi nintzenean, eskola-aurrea deitzen zitzaion Haur Hezkuntzari, eskola ere ez zen, eta *escuela maternal* ere esaten zioten, ama-eskola, amari lotua; ikasketa horiek aukeratu nituenean “hori emakumeen lana da” entzutea egokitu zitzaidan, behin baino gehiagotan. Lehen Hezkuntzara iritsi aurreko etapari ez zitzaion (eta gaur egun oraindik ere sarri ez zaio) funtzio hezitzailea aitortzen, eta umeak zaintzea emakumeekin lotzen dugu. Nik Elektronika ikasi nuen eta soldadutza egin ondoren Magisteritza hasi nuenean, garbi izan nuen Haur Hezkuntza egin nahi nuela, lehenengo etapa hori zein funtsezkoa den ohartuta. **Iriarte:** Nik ez nuen batere argi zer ikasi nahi nuen, lehenengo sukaldaritza egin nuen, gero Haur Hezkuntza, zeladore izateko oposizioak egiten hasi nintzen... Ahalik eta lan aukera gehien izatea nuen helburu, baina urteekin ohartu naiz zaintza lanak gustuko ditudala eta ho-

Axi Iriarte (ezkerrean) eta Rafa Lizeaga.

rretaz jabetzea eta hori onartzea kosta egin zait, nire buruari aitortzea zaintzarako dohaina dudala, gizon bezala ez digutelako zaintzarako prestatzen, are gehiago, gaizki ikusia zegoela edo dagoela dirudi.

Emakumeek “gizonen profesioak” aukeratzea aurrerapausotzat ikusten da, gizonak “emakumeen profesioak” aukeratzea gutxiesgarritzat? Zuek nola bizi duzue zuen identitate profesionala?

Iriarte: Ziurrenik gutxiesgarri ikusiko du askok, nik aldiz harrotasun handiz bizi dut nire identitate profesionala, beti erakarri naute markatu gabeko bideek, erronkek, eta iruditzen zait biak direla aurrerapauso, gizarte berdintasunaren bidean.

Lizeaga: Prestigioa duten lanbideetara edo lanbide guztietara iritsi ahal izatea emakumeek lortu duten zerbait da, egin duten borrokari esker; aldiz, gizonak joatea gutxi baloratutako profesio batera hutsaren hurrengoa da gizartearen begietara, gizonak beharbada ez dugu oraindik pauso hori eman.

Rafa Lizeaga:

“Estereotipo batzuk oso sartuta dauzkate haurrek, kontzeptualki hala ‘ikasia’ dute, baina eskema horietatik ateratzen dena bizi dutenean, natural bizi dute”

Gizartearentzat, haur txikiekin aritzeak ez du nahikoa meritua eta baliorik?

Iriarte: Hala da, nahiz eta gaur egungo testuinguruan are garrantzitsuagoak garen, gurekin ordu asko igarotzen baitituzte umeez, oso txikitatik. Esango nuke oro har irakaslearen figura prestigioa galtzen joan dela eta piramidean azkenak gu gara: unibertsitateko irakasleak, institutukoak, Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza, Lehen Hezkuntza, Haur Hez-

kuntza eta gero haur-eskolak, prestigioan eta soldatetan ordena hori ikusten dut.

Hain justu, zuzendaritzetan eta maila goragoko taldeetan gizon gehiago dago. Prestigio handiagoa, soldata hobeak eta agente postuak bilatzen dituzte gizonak?

Iriarte: Haur-eskoletan gizon gutxiagok egiten du lan, horretarako ikasten dutenek baino. Ikasten ari direnen artean, gutxienez ikasleeta bat gizona izan ohi da gelako, alegia %4, baina gero %4ak ez du bukatzen haur-eskoletan lan egiten, beste nonbait bukatzen dute. Gipuzkoa guztian ordezkapenak egiten aritu naiz eta haurtzaindegi handietan ordura arte izan duten lehenengo edo bigarren gizona izan naiz, eta haurtzaindegi txikietan, ordura arte izan duten lehenengo gizon hezitzailea. 2023an gaude...

Lizeaga: Haur Hezkuntzan ere, hasi ginen sei gizon ikasleetatik hiru mantendu ginen lan horretan, gainerakoek goragoko mailetara egin zuten. Bigarren Hezkuntza sortu zenean adibidez (1996-97) gizon pila bat pasa zen Lehen Hezkuntzatik Bigarreneara. Zuzendaritza postuetan

ra, goiko mailetara... mugitu ziren gizon asko, baina ez soldatagatik (lanean hasi nintzenean, Haur Hezkuntzakook gehiago kobratzen genuen), rolen kontua ere badago atzean: espezializazioak orduan hasi ziren, eta gizonek soinketa aukeratzeko zuten, oso emakume gutxi zegoen soinketa ematen. Edo koordinatzaile bat aukeratu behar eta taldeak segituan ni hautatzen ninduen, eta esaten nien, "hainbeste emakumeren artean, gizon batek izan behar du koordinatzaile?". Oso jende ona zen, jende prestatua, baina oso sartuta ditugu gauza horiek.

Zein ezaugarri eta gaitasun izan behar ditu haur-eskola eta Haur Hezkuntzako irakasleak? Jarrera oso maskulinoak (maskulinitate hegemonikoaren ikuspegitik) ez dira uztargarriak umeen zaintza eta heziketa egokiarekin?

Iriarte: Haur-eskoletan lanean emakume maskulinoagoak eta femeninoagoak dauden moduan, gizonen kasuan ere berdin. Haur txikien hezitzaile gisa, ziurtasuna transmititu behar diezu haurrei, pazientzia, goxotasuna, alaitasuna... eta zaintzailea eta dibertigarria ere izan behar duzu. Norbait oso maskulinoa ikusten dugunean, pentsatu dezakegu ziurrenik ez duela zaintzarako grina izanen, eta hori ikusten dugu aita bihurtzen diren zenbait gizonen kasuan: beraien rola da mugak jartzea eta haurrarekin aktibitateak egitea, baina solasaldiak, gestio emozionalagoak, denbora asko eskatzen duten gatazkak... amak kudeatzen ditu,

Axi Iriarte:

“Lankideek zer transmititzen duten ere garrantzitsua da. Umea lokartzera baldin banoa eta lankideak esaten badu ‘ez, nik lokartuko dut’, umeari mezu bat helarazten ari zara”

eta distantzia hartzen dute gizonen. Nik, nire izaeragatik, erraz eta natural egiten dut lan haur-eskolan, baina hainbat gizoni kosta ahal zaio.

Lizeaga: Zure “gizontasuna” oso markatuta baldin baduzu, agian ez duzu lanbide hau aukeratu, baina ni oso urruti nago hortik. Beti oso ondo moldatu naiz eta hasieran gurasoen aldetik halako mesfidantza egon badaiteke ere, lankideen partetik tratatu ona jaso dut. Umeek erraz jo dute nigana, nolabait gainera berezia zarelako, espezimen arraroa, bakarra! Gizonak bezala, emakumeak ere badira betiko rolak transmititzen dituztenak eta inportanteago iruditzen zait zein balore transmititzen ditugun, ze bizi dugun ikasgelan egunerokoan.

Beharbada orduan ez da maskulinitate kontua, gizonen zaintza lanetatik ihes egiten dutela baizik...

Lizeaga: Hori errealtate bat da, bai.

Iriarte: Uste dut gaur egungo gizartean gizon sentsibleak, goxoak, zaintzaileak... ez daudela gaizki ikusita, baina aldagetak oso poliki datoz, eta erreferentzetan eta modernotzat nituen gizon batzuen kasuan, gero ohartu naiz haien bikotekideekin eta seme-alabekin dituzten roletan gauzak ez direla hainbeste aldatu. Esango nuke zaintza orduak gehiago parekatu direla beharagatik (bi gurasoek lan egiten badute, adibidez), baina inplikazioa ez dela bera eta lehen aipaturiko lanketa emozionala, haurrarekin eduki beharreko solasaldiak eta abar oraindik ere emakumeek egiten dituztela gehienbat.

Umeek ezberdin hartzen al dute irakasle gizona? Rolen araberrako banaketaren bat egiten al dute?

Lizeaga: Hernaniko Gay-Mur eskolan bi ikasgela batu eta irakasle emakume bat eta biok batera aritzen ginen, eta ez zegoen ezberdintasunik, haurrek batengana edo bestearengana jotzen zutenean. Bikotean arituta, ikasgelan rol ezberdinak hartzen genituen kontzienteki eta elkarrekin hitz eginda, baina ez emakume eta gizon rolak, bestelakoak baizik (batek esaterako haurraren autonomia bultzatzen zuten, besteak haurra laguntzen zuten...).

Iriarte: Haurrak hain txikiak izanik, nireganako hasierako kontaktua kosta egin zaie batzuei, itxuragatik (handia naiz, bizarduna, tatuajeekin... eta agian inguruan ez dute halakorik), baina zure energia segituan antzematen dute eta ordu erdira jada gustura daude nirekin. Oso txikiak dira eta umeak oraindik ez daude kutsatuta.

Lizeaga: Are, ez dira kutsatzen, errealtate hori bizi egiten dutenean. Zeren kontzeptua izan badute, adibidez belarritakoak jartzea nesken kontua dela esaten zuten, eta nik esaten nien, “ba nik belarritakoak ditut, ni zer naiz orduan?”; edo irakasle izateko emakume izan behar zela esaten zuten, nahiz eta ni ezagutzen ninduten. Eskema eta estereotipo batzuk oso sartuta dauzkate, kontzeptualki hala “ikasía” dute, baina eskema horietatik ateratzen dena bizi dutenean, natural bizi dute.

Eredu zarete ikasleentzat. Umeen artean genero rol estereotipo batzuei aurre egiteko nahikoa da gizon bat

irakasle jartzea, ala gizon horrek zein balio dituen eta hezkidetzeta nola ulertzen duen ere inportantea da?

Iriarte: Imajinatzen dut gizon izate hutsagatik figura ezberdina banai-zela haientzat, eta eredu gara, bai, bat gehiago, gainera ohituta daudenarekiko ezberdina, eta hori ona da. Nik eredu goxoa, alaia, zaintzailea, ziurra eta dibertigarria izan nahi dut haientzat. Eta erakutsi nahi diet emakume nahiz gizon gauza berdinak egiten ditugula eta modu goxoa eta taldean natural jardun dezakegula, ez diola axola haurra lokartzeko une horretan ni nagoen ala lankide dagoen.

Lizeaga: Gizon edo emakume izatea baino inportanteagoa da zer transmititzen dugun, zein balore, gauza asko transmititzen dugulako denok, kontziente eta inkontzienteki, eta hori da haurrek jasotzen dutena. 4-5 urte dituztenerako, estereotipo pila bat azaltzen da egunerokoan, arrosa nesken kolorea dela eta beste makina bat adibide, oso txertatuta daudenak, etengabe lana da hori guztia auzitan jartzea haurrekin, bai gizonen aldetik eta baita emakumeen aldetik ere.

Iriarte: Lankideek inkontzienteki zer transmititzen duten ere garrantzitsua baita. Umea lokartzera baldin banoa eta lankideak esaten badu “ez, nik lokartuko dut”, umeari mezu bat helarazten ari zara. Oreretako haur-eskolan aritu nintzenez, nire lehenengo egunean haurrak lokartzen utzi zidaten eta nire ziurgabetasunak azaleratu ziren (farde-lak aldatzeak eta lokartzeak segurtasun handia eskatzen baitio umeari heldu horrekiko), baina umeez primeran egin zuten lo eta esperientzia horrek erakutsi zidan haurrei ematen dizkiegun mezuen garrantzia: umeen erreferenteak konfiantza badu zuzan, umeez ere izango dute konfiantza zuzan.

Finlandian eta Norvegian neurriak hartu dituzte, Haur Hezkuntzan gizonetzko irakasle gehiago aritu daitezten, irakasle talde mistoak osatzea onuragarri dela sinetsita.

Iriarte: Aspalditik daramat hori esaten, eta hemen ere hori egin daiteke progresiboki eta poliki-poliki, instituzioek lagundu beharko lukete parekidetasun horretarantzko bidea egiten, batez ere haur-eskoletan, baina zaila zait irudikatzea nola egin: oposizioetara 100 pertsona aurkezten bagara eta horietatik 98 emakumeak badira, logikoena da haiek

Rafa Lizeaga:

“Gizon bat ume txikiekin lanean ikustea susmagarria zaio jendeari. ‘Emakumeen lana izanik, zer egiten du gizon batek hemen?’, esaten du gure inkontzienteak”

izatea aukera gehien. Gustatuko litzaidake jakitea zehazki nola egin duten bide hori Finlandian eta Norvegian, ahalik eta modurik justuenean.

Lizeaga: Nik uste oso inportantea eta aberasgarria litzatekeela talde mistoagoak izatea 0-6 adinekoen hezitzaileena. Anormala da haur-eskoletan eta Haur Hezkuntzan gizonen presentzia hain urria izatea. Eta generotik harago, arrazari, aniztasun funtzionalari eta abarri lotuta, irakasleen artean aniztasuna egotea aberasgarria da. Gizartean zorionez ikusgarri bihurtzen ari diren errealitate horiek guztiek presentzia izan behar lukete gelan, egunerokoan gizarte oso anitzarekin egiten dugulako topo.

Irakurri ditudan ikerketen arabera,

Haur Hezkuntzan ez hainbeste, baina haur-eskoletan familiek mesfidantza eta errezelo gehiago dute euren umearen hezitzailea gizonetzko bada, nahiago dituzte zaintzaile emakumezkoak.

Lizeaga: Egokitu zait arraro hartzea, mesfidantzaz, baina erretiratzera nindoalarik, 3 urteko gelan nengoela ama batek esan zidan: “Hasieran sekulako beldurra eman zidan gelan gizonetzko bat ikustea, baina orain zer nolako pena ematen didan zu joateak”. Azken finean, deigarria da gizon bat ume txikiekin lanean ikustea, susmagarria zaio jendeari, pedofiloa izango ote den... “Emakumeen lana izanik, zer egiten du gizon batek hemen?”, esaten du gure inkontzienteak. Ingalaterran adibidez, urte luzez debekatuta egon zen gizonetzkoak Haur Hezkuntzan irakasle aritzea.

Iriarte: Haur-eskoletan ere errezeloa ohikoa da, duela hamabost urte are gehiago, ezjakintasuna eta gure beldurrak nahasten direlako. Ospitalean zeladore nabil eta han ere ikusten dut, baina alderantziz: lehen zeladoreak ia beti gizonetzkoak ziren, lan oso fisikoa delako, baina urteotan lana mekanizatzen, modernizatzen eta langileen proportzioa aldatzen joan da, eta hala ere, emakume bat doanean pazientea mugitzera edo posturaz aldatzera, askok mesfidantzaz hartzen dute emakume zeladorea. Esperientzia positiboek eta denborak konpontzen dituzte halakoak, eta horretarako gizon gehiago behar ditugu haur txikien hezitzaile. ●

“ ”

“Errazagoa da software librea hautatzea, bat datorrelako hezkuntzaren balioekin”

Alexis Kauffmann

Alexis Kauffmann, Frantziako Hezkuntza Ministerioiko DNEko (Hezkuntzarako Zuzendaritza Digitala) teknologia digitaleko sektoreetako software-proiektuen eta hezkuntza-baliabide libre eta mistoen zuzendaria da. Hezkuntza libre eta irekiaren aldeko ekintzaileak urriaren 26an Donostian izango diren Euskarabildua jardunaldietan hartuko du parte. Hezkuntza Ministerioak komunal digitalen alde dituen uste sendoak eta politika deskribatzen ditu Class'Code elkarteari emandako elkarrizketa honetan.

Artikulu hau *Class'Code* elkartearen argitaratu du eta CC by lizentziari esker ekarri dugu.

Zein dira zure egitekoak Hezkuntzarako Zuzendaritza Digitalean?

Nire zeregin nagusia da irakasleen ekosistema sustatzea, komunitate digitalak sortu eta trukatzeko. Kontzeptu hori, berria bada ere, agenda politikoaren parte da orain, parte hartzeko zortea izan nuen Hezkuntzarako Agenda Digitalaren ardatzetako bat baita.

Lehenik eta behin, software librearen erabilera bultzatu nahi da Frantziako hezkuntzan, ikaskuntzak hobetzeko eta erabilera digitalean subiranotasuna ezartzeko. Halaber, baliabideak partekatu nahi dituzten irakasleak animatzen ditugu Creative Commons lizentziak aukeratzera.

Komunitatea egitera gonbidatzen duten hezkuntza-praktika libreak beharrezko dituzte komunal digitalek. Irakasleei baldintzarik onenak eskaini behar dizkiegu elkarlanerako eta lanak erraz partekatzeko. Lurraldeetan proiektu asko ikusten dut, talentu handia, bai irakasleen artean, baita Class'code gisako elkarteetan ere. Nire xedea da sorkuntza horretan laguntzea eta komunitateen garapenaren bidez babestea.

Kulturari dagokionez, gauza interesgarri bat dago: Ministerioaren goitik beheranzko gobernanzatik pixkanaka horizontaltasunera igarotzen ari gara, irakasleen eta ikasleen beharrak kontuan hartuta.

Nire aktibitatearen beste erronka garrantzitsu bat da sektore eta lanbide digitalean emakumeen presentzia handitzea. MeToo mugimendua inflexio puntua izan zen, baina oraindik emakumeak soilik %10-30 inguru dira sektore horietan. Uste sendoak dut parekotasuna handitzeak aberastasuna eta aniztasuna ekarriko dituela.

Zer da BigBlueButton, Hezkuntza Nazionalean eskala handian ezarritako software librea?

Lehen konfinamenduan, bideokonferentziak eta klase birtualak emateko soluzio bat aurkitu behar izan genuen, eskala handian zabaltzeko. Hezkuntza Nazionaleko Ministerioak 1.200.000

eragile eta 10.000.000 ikasle baino gehiago ditu.

Orain arte, software pribatiboa erabiltzen zen: garestia zen eta datuak Amazonen azpiegituretan ostatatuta zeuden. Horrek arazoak eragiten zituen datu pertsonalen babesaren ikuspegitik eta, kodea itxia zenez, ezin genuen hobekuntzarik egin gure beharrei ahalik eta ondoen erantzuteko.

Ondorioz, tresnaz aldatu genuen, baina baita paradigmatik ere nolabait, eta BigBlueButton software libreria bideratu ginen. Kostuak murrizteaz gain, badira beste interes batzuk: kalitatezko softwarea erabiltzea, softwarearen garapenean parte hartzea, finantzatzea eta gure erabiltzaileen esperientzia eskaintzea, hau da, irakasle eta ikasleen feedbacka ematea.

“ ”

**Baliabideak partekatu
nahi dituzten
irakasleak animatzen
ditugu Creative
Commons lizentziak
aukeratzera**

DNEra iritsi eta gutxira, Hezkuntza Librearen Eguna ospatu zenuten lehen aldiz. Zein izan zen ekitaldiaren helburua?

20 urteren buruan irakasleen proiektu asko ikusi ditut, beren lanaren kalitate eta baliagarritasunaren mailako sostengurik jasotzen ez zutenak. 2023an, ministeriora iritsi eta hilabete batzuetara, Lyongo akademiak hezkuntza libreari eskaintako egun bat antolatzeko zuen borondateari eutsi nion.

Ekitaldi honen helburua da, lehenik eta behin, lurralde bat hurbiltzea digital komunaren auzira. Bigarren helburua proiektu libreak identifikatu eta balioan jartzea da, izan programa informatikoak edo hezkuntza baliabideak. Apirilaren 7an 35 proiektu aurkeztu genituen Renneseko bigarren edizioan. Irakasleen talentuen aniztasuna erakusten dute, irekitasuna eta partekatzea proiektuen

LIBRE EDUCATIF

parte direlarik. Azken helburua parte hartzeko gogoia ematea da, proiektuen sustatzaileek gogoberotasuna kutsatzen baitute.

Adibidez, irakasle batek orientazio-lasterketetarako erloju konektatuak hackeatu ditu ikasleentzat. GPS sentoreek datuak eskuratzeko aukera ematen dute, mapa eta grafiko gisa aztertzeko. Ekimen ederra da. La Digitaleren tresna libreek ere markatu naute. Danimarkan

bizi den irakasle batek eskaintzen duen lineako zerbitzu-multzo horrek hilean 700.000 bisitari inguru biltzen ditu. Irakasleari zutik jarrita egin zioten txalo entzuleek bere hitzaldiaren amaieran.

Liburu berezi bat banatu zitzairen parte-hartzaile guztiei doan eta libre. *Ada & Zangemann* txiki eta helduentzako ipuina da. Teknologiarik ematen diogun erabilera eta gure menpekotasunak aztertzen ditu, eta ipuinaren protagonistak teknologia

digitalaren eragile izatera gonbidatzen gaitu, ez kontsumitzaile. Baina istorio eder horretatik haratago, haren ekoizpenak du zentzua hemen: alemaniar jatorriko liburua da, eta itzulpenak egiteko aukera ematen duen lizentzia librekoa da. Horri esker, lau eskolatarako 13 eta 18 urte bitarteko ehun ikasle bakoitzeko gehiagok, liburua itzuli dute irakasleekin batera, Hezkuntza Librearen Egunean aurkezteko. Ikaskuntza librekoa ez da soilik kodea eta softwarea.

Gordailu Nazionala proiektuak komunal digitalen ekoizpena eta banaketa sustatzen ditu, irakasleentzat eta ikasleentzat. Gehiago esan diezagukezu?

2023-2027 Hezkuntzarako Estrategia Digitalaren helburuetako bat "Komunitate digitalen garapena bultzatzea" da, eta irakasleei (eta gero ikasleei) baliabide libreak metatzeko eta banatzeko gune bat eskaintzea du helburu: bai softwarea, bai eduki pedagogikoak.

Gure irakasleek sortutako software librearen kodea partekatzea da hasierako ideia. Frantzia milioi bat irakasle inguru gaude, eta horien artean, eskola-komunitaterako aplikazio erabilgarriak eskaintzen dituzten talentudun garatzaileak daude. Orain, datu pertsonalak errespetatzen dituen zerbitzari subirano bat eskaintzen diegu, GitHub software librean oinarritua. Proiektuei aukera ematen die elkar hobeto ezagutzeko eta lankidetzan aritzeko. Horren adibide dira lehen hezkuntzako eskolentako ordenagailuak hornitzeko PrimTux hezkuntza-banaketa, eta ikasleen ahozko trebetasunak lantzeko mon-oral.net webgunea.

Baina konturatu ginen gero eta lankide gehiagok erabiltzen dituztela gordailuak, ez softwarea sortzeko, baizik eta online hezkuntza-edukia diseinatzeko eta argitaratzeko (ikastaroak, jarduerak, ariketak...), formatu ireki eta arinetan lan eginez, batez ere testua edo formatudun testua (Markdown, LaTeX eta abar). Erabilera berri horiei erantzuteko ere jarri da abian proiektua. Horrela, irakasle batek matematikako kurtso guztiak proposatzen ditu, beste batek Baxorako filosofiakoak biltzen ditu... Baina gordailuak elkarlana errazten duenez irakaskuntza-komunitateen proiektuak ere badaude, hala nola e-NSI gunea NSI espezialitate berriaren inguruan edo MathALEA matematikako ausazko ariketen plataforma.

“ ”

“Hezkuntza-baliabide libreekin ez dago oztoporik jakintzak askatasunez zirkulatzeke, hori funtsezkoa da zerbitzu publikoetan”

Eta gordailuan dena libre denez, guztiak erabili, egokitu eta hobetu ditzake baliabideak, denbora-mugarik gabe. Horrela, irakasleek beren ikasleentzako klaseak eta jarduerak sor ditzakete. Ed-Tech edo hezkuntzaren industria-sektoreak ere kodea eta edukia erabili ditzake balio erantsi handiko zerbitzu berriak eskaintzeko, batez ere adimen artifizialaren bidez.

Zure ustez, zein dira software librearen erabiltzeko eta hezkuntza-baliabide libreak zabaltzeko oztopo nagusiak?

Komunal digitalen eta haiek hezkuntzan duten garrantziaren ezezagutza da oztopo oraindik ere. Horregatik jarraitu behar dugu sentsibilizazio eta trebakuntza lanean.

LibreOffice eta Microsoft Office bulegotika tresnen artean, Firefox eta Google Chrome nabigatzaileen artean edo Linux eta Windows sistema eragileen artean dagoen diferentzia ez dago ezaugarrietan, izaeran baizik. Errazagoa da libreak hautatzea, nire ustez bat datozelako gure hezkuntzaren balioekin. Erabaki hori ez da erraza, ohiturak aldatzea eskatzen baitu, kasu gehienetan informatika tresna ez-libreen bidez ezagutu baitugu. Halaber, beharrezkoa da, software libreko tresnen kalitatea pribatibo baliokideen parekoa izatea, erabiltzaileen esperientzia okerragoa izan ez dadin; bestela, munduko borondate onena izanda ere, aldaketak ez du arrakastarik izango.

Hezkuntza-baliabide libreei dagokienez, badira beste oztopo batzuk. Lehe-

nik eta behin, hezkuntzak indibidualia izaten jarraitzen du. Elkarrekin partekatatu eta egiteko kultura oraindik garrantzike dago, trebakuntzan eta ikastetxeetan. Irakasleek klasean ikasleen aurrean emandako orduak dituzte buruan, batez ere, erakundeek. Gainera, batzuetan hierarkiak epaituko ote dituen beldur dira. Asko dago egiteko komunal digitalak sortzen eta partekatzen dituzten irakasleak ezagutu eta balioan jartzeko.

Hain zuzen, zergatik da garrantzitsua hezkuntza-baliabide libreen ekoizpena eta hedapena bultzatzea? Eta zer ematen dute Creative Commons lizentziak?

Edozein baliabide, digitala izan zein ez, modu lehenetsian erreserbatuak ditu eskubide guztiak. Horrek esan nahi du, teoriarik, egileei baimena eskatu behar zaiela berrerabiltzeko. Hala ere, irakasleek sortutako ikastaroak hainbat dokumenturen remix eta egokitzapena izan ohi dira. Imajina dezakezu dokumentu horietako bakoitza erabiltzeko baimena eskatu eta gero itxaron beharra, lortzeko inolako bermerik gabe?

Baina egileak sortutako edukia Creative Commons lizentzia baten pean jartzen badu, hezkuntza-baliabide libre bihurtzeko, zenbait eskubide ematen dizkio erabiltzaileari, hala nola berrerabiltzekoa edo egokitzekoa, inolako baimenik eskatu gabe. Horiek dira lankidetzarako eta trakerako lizentzia ego-kienak.

Hezkuntza-baliabide libreekin, eskola-komunitateak badaki ez dagoela oztoporik jakintzak askatasunez zirkulatzeke, eta hori oso garrantzitsua da hezkuntzako zerbitzu publikoen esparruan.

Zeintzuk dira jabetza publikoko baliabideak babestearen inguruko erronkak, enpresa handien eta adimen artifizialaren aurrean?

Adimen artifizialaren promesak liluragarriak dira, baina zer egin berrikuntza horiek guztiak multinazionalen kontrolpean badaude? Horien helburua ez da, a priori, herritarrak heztea, baizik eta akziodun eta inbertitzaileei irabaziak ematea.

Gaur egungo eskolak ChatGPT gisako tresnak erabili ditzake, eta erabili behar ditu, baina zer erantzungo diogu "nola funtzionatzen du ChatGPTk?" galdetzen duen ikasleari, bere mekanismoa ulertzeko koderik ez badugu eskura? ●

ZIKLOAN

Hilekoaren zikloa euskaraz ezagutzeko lehen web aplikazioa sortu dute Iametzak eta Ara!Gorputzek

Norbere zikloaren ezagutza ugalkortasunetik harago ezinbestekoa dela uste dute sortzaileek, eta oinarrizko hiru puntu errespetatu dituzte *Zikloan* web aplikazioa egiterakoan: ikuspegi feminista kritikoa, datuen babesia eta euskara hutsean izatea.

LEIRE ARTOLA ARIN

Zikloan izeneko web aplikazioa aurkeztu dute, hilekoaren zikloari buruzko jakintza eta jarraipena euskaraz egitea ahalbidetzen dituen lehena. Iametzak arduratu da web aplikazio progresiboa garatzeaz, eta Ara!Gorputz elkarteak edukiak prestatu ditu. Hainbat dira hilekoaren jarraipena egiteko aplikazioak gaur egun, baina funtsezko desberdintasunak ditu *Zikloan*-ek. Esaterako, Enara I. Dominguez Ara!Gorputzeko kideak ziurtatu du erabiltzaileen datuak ez dizkietela inongo erakunde edo enpresari salduko, ezagunak diren beste batzuek egiten duten bezala.

Datuen babesari garrantzia eman diote: “Ara!Gorputzeko Ione [F. Zabaleta] eta biok izango gara datuetara sarbidea izango dugun bakarrak, eta helburua izango da etorkizunean ikuspegi feminista duten ikerketetarako baliatzea”, azaldu digu I. Dominguezek. Nolakoak dira hilekoak Euskal Herrian? Galdera hori bueltaka izan dute Ara!Gorputzen 2018an gaia lantzen eta tailerrak ematen hasi zirenetik, eta erantzuna topatzeko *Zikloan* tresna egokia dela uste dute, adin tartean eta lurraldeen araberrako informazioa biltzeko: “Hilekoaren prozesuan testuinguruak asko eragiten du, eta hizkuntzak egiten gaituenez, guretzat oso-oso garrantzitsua da euskara hutsean izatea”. Orain arte zikloaren jarraipena erdaraz erregistratzen zutenek, aurrerantzean aukera izango dute euskaraz egiteko, *Zikloan.eus* helbidean.

Hizkuntzaren hutsune hori sumatu zuten Iametzako langileek duela bost

bat urte, eta teknologiarekin lan egiten dutenez, behar horri erantzuten hasi ziren, eta web aplikazio bidez eman diote forma. Eli Pombo Iametzako kideak argitu du zer den web aplikazio progresiboa: “App deskargagarri bat izan gabe, app bat bezala erabiltzeko moduan prestatu da, eta teknologiak ahalbidetzen du app baten tresna guztiak erabiltzea”. Zehaztu du Iametzan web aplikazio progresiboen aldeko apustua egiten ari direla, eta egokiago ikusten dutela etorkizunean hobekuntzak txertatu ahal izateko.

IKUSPEGI FEMINISTARA MOLDATUTA

Pombok eskerrak eman dizkie Ara!Gorputzeko Enara eta Ioneri, “bidean gurutzatu” eta euren ikuspegi kritikoa ezagututakoan buruan zuten proiektua moldatzea eragin zitelako. I. Dominguezek baieztatu du proiektua berrikusi zutela, eta elkartean urteetan ikertutako jakintza eta ikuspegi feminista aplikazioan txertatu zituztela. Informazio hori “Jakintza” atalean bildu dute, artikulutan banatuta.

Besteak beste, egileek zaindu dute zikloaren “kontrola” baino “behaketa” egiteko erreminta izatea, nahiz eta jakitun diren “marra oso fina” dela, I. Dominguezek ohartarazi duenez: “Badakigu zikloan lau arketipo daudela, eta zikloak forma jakin bat izan behar duela esaten digute. Guri ere pasa zaigu konturatzera ez zarela hor sartzen, eta norbere burua epaitzea bultzatzen du horrek”. Hortik urrundu nahi izan dute, eta ikus-

pegi neutroago bat eman; bidean agertu zaizkien hausnarketak eta kontuan izan beharreko ñabardurak ere oharren bidez zehaztu dituzte web aplikazioan.

Pantailen atzean gertutasuna transmititzeko, Ara!Gorputzeko kideekin zuzeneko harremana izateko kontaktua jarri dute, eta I. Dominguezek esan du ekarpenak jasotzeko eta bertsio berriak egiteko asmoa dutela, momentuz soilik oinarrizkoa baita *Zikloan*.

NOLA IZENDATU HILEKOA EUSKARAZ

Ara!Gorputzetik nabarmendu dute “erronka kolektiboa” daukagula, hilekoari lotutako euskarazko hitz egokiak topatzeko. Erdaretatik itzultitako hitzak erabiltzen ditugula dio, eta ugalkortasunaren ikuspegitik. “Hilekoa ez da oso gai eroso oraindik, eta gainera, hitzak ere ez badira erabiltzeko erosoak, are zailagoa da gaiak hitz egitea”. Adituak eta arituak animatu dituzte hizkuntzari lotutako proposamenak egitera.

“Ugalkortasun aparatua, umetokia... zergatik deitzen diegu horrela?”, galdegin du I. Dominguezek. Uste du kulturalki jasotakoa dela zikloa eta hilekoa soilik ugalkortasunera bideratuta egoitea, eta eskoletan txikitatik hitz horiek erabiltzeak horretan sakontzen duela dio. Gogoeta eta aldaketa behar direla aldarrikatu dute *Zikloan*-en sortzaileek, eta azaltzeko zailena egiten zaien ideia mahai gaineratu dute: haurdun geratzeko ez ezik, obulazioa ezinbestekoa dela osasuntsu egoteko. ●

HANS HILLEWAERT /CC-BY-NC-ND-2.0

SAGARREZ ETA GAROAZ

JOSEBE BLANCO ALVAREZ

Gaur banda ultra azkarraz idatzi behar nuen. Kontatu behar nizuen nola Next Generation funtsen diruekin –hau da, ondorengo diruarekin– paraje hauetara ere helduarazi duten Interneterako banda ultra azkarra. Nola agintariekin pentsatu duten onena dela mendian galdutako etxebizitza eta ustiatagietara ere banda ultra azkarra heltzea; horrela, besteak beste –eta haien hitzetan– bereizmen handiko telesailak ikusi ahalko ditugu. Pentsa, hori dena 100 mega/segundoko abiadura, kalean bezala! Aurkitu dudana aurrekontua, hauxe: 2.356.000€.

Kontatu behar nizuen, aspaldi batean, azpikontrata bateko langileak etorri zirela eskaintzera, eta ezezkoa eman geniola. Halere, ustekabez, heldu da banda; nahiz eta hemen hiru etxetan baino ez garen pertsonak bizi; gainontzeko seiak hutsik dauden edota elkarte gastronomikoak diren. Antza, elkarteetako baz-

kideek behar dute, baita hutsik dauden baserriek ere. Idatzi behar nizuen horrek suposatzen dituen lur azpiko lanez, soldatez eta materialez; zer eta inork gutxik erabiltzeko.

Idatzi nahi nuen zaila dela onartzea diru publikoaren erabilera hori; eta kasu batzuetan beharrezkoa izango dela banda ultra azkarra, baina Interneterako konexioa izateko, badaudela sistemak, askoz merkeagoak eta eraginkorrak: adibidez, Güifinet fundazioaren lana hemen dugu, kooperatiba txikietan dauden lanari esker.

Gustura esango nieke agintariei beharrezkoagoak diren inbertsioak egin ditzaketela. Garraioa, adibidez. Badakigula ez dela etxera autobusa etorriko, baina aldeztatik eskatutako taxi baten zerbitzua? Behintzat ikastetxera jaisteko... Horrek, besteak beste, umeak ekarriko lituzkeela baserrietara bizitzera, gurasoak erotu gabe.

Baina nahiago idatzi sagarrez eta garroaz. Horien sasoi bete-betean baikaude.

Hasita gaude jada marmeladak eta sagar-dultzeak egiten, datozen bi urtetarako. Poza bada sagarrondoei begira egotea, are poz handiagoa sentitzen da apalak, egunez egun, beteta. Sagar usainak sukaldian asteak emango ditu, gozatuko gaitu. Hori bai, sagastira jaisten garen bakoitzean, sagarrondoei eskerrak eman behar. Nolabait aitortu behar zaie puntu honetara heltzeko egin duten lana, bereziki zaila azken bi urteotako baldintzetan.

Garoa ere, neguan zehar urrezko ohantzea izango dena, orain dugu jasotzeko sasoi. Mimo osoz egin beharra dago, bere puntuak, ez jaulkitzeko. Negura begira jartzen gaitu garoak: ardiek, haien etzanaldien ondoren, utziko dituzten habitetan egin nahiko nuke amets.

Garoaz eta sagarrez baino ez nuke idatziko, haiek baitira egiazki bizitzara lotzen gaituztenak. ●

A ZE FAUNA!

DASTATU GABE, AMESGAIZTOTAN
MURGILTZERIK EZ

ENEKO BACHILLER OTAMENDI
ARANZADI ZIENTZIA ELKARTEKO KIDEA

Ixti ditzagun begiak, eta murgildu gaitzen gure kostaldeko itsaspeko belardietan. Bai, larreak ez baitira soilik mendietan ageri. Badira ahuntz-arrainak eta itsas-behiak, lehorreko animalioekin alderatuta izenetik harago antzekotasun gutxi dituztenak. Itsas-ardien izenik hartu duen arrainik ordea ez da gure hiztegian ageri. Baina, halakorik inoiz izatekotan, arrain belarjalaren batek behar luke. Idatzitako hiztegiak gain, ahozko ondareak ere altxor batzuk gordetzen ditu.

Euskal kostaldeko herri batzuetan, Hondarribian kasu, "salbia" deituriko alga bat aski ezaguna izan da, belaudadiz belaudaldi. Bada, alga hori jaten duen arrainari, "salbia-arrain" deitu izan zaio, "salbia" edo "sabiya" Getarian, eta "sabai" Bizkaian; mendebalderago, sinpleki, "bedarjale". Zenbat izen, arrain bera izendatzeko. Ez zen hain ezezaguna izango bere garaian, halako terminologia aberatsa badu.

Lau mende atzerago, Iberiar Penintsulako hegoaldeko testuetan "arrain ameslari" modura itzuliko litzatekeen arrain bat aipatzen da: "salema". Gaztelaniaz oraindik ere hala ezagutzen da, edo gure hizkuntzatik hurbilago kokatzen den "salpa", "sopa" edo "saboga" modura. Ameslaria ordea, ez omen da arraina, haren haragia dastatzen duen pertsona baizik. Maroko ingurutik datorren kondairaren arabera, ametsak ez omen ziren, gainera, hain gustukoak. Erromatarrek droga modura ere erabili zuten, antza; beste batzuen arabera, sendagai modura ere bai. Kondaira edo sinesmen, arrain hori ez da oharkabea igaro. Mendeak eta itsasoak zeharkatu eta gure arrantzaleen ahotara heldu da. Baina, zer dago horren guztiaren atzean? Bada, zientziari erreparatu, hainbat gauza azaltzeko erantzunen bat edo beste topatu dezakegu.

Arrain horrek gaztetan krustazeo txikiak jaten baditu ere, helduak barazkija-

ENEKO BACHILLER OTAMENDI / CC-BY-SA

SABIA

Sarpa salpa

TALDEA: Ornoduna / Arraina

NEURRIA: 30-55 cm.

NON BIZI DA? Ugal garaitzat dituen udaberri eta udazkenean, kostatik hurbil eta sakonera txikitik (30 m). Bestela, itsaso zabalean, sakonera handiagoetan, sarda handiagoetan.

ZER JATEN DU? Estadio goiztiarretan planktona, jubenilek krustazeoak, eta helduek algak.

BABES MAILA: Ez dago babestua.

le bilakatzen dira. Bereziki Mediterraneo aldean, sabiaren dietaren parte diren alga espezie batzuen hostoetan (*Caulerpa spp.*, besteak beste) toxina alkaloide batzuk topatu daitezke, eta sabiak hauek irentsitakoan, kasuren batean gerta liteke haragian, bereziki gibel eta buruan, haiek metatu izana; horrek kontsumitzailean eraginik duen, ez dago hain argi. Hori gutxi balitz (irakurlea lasaitu dadin), gure inguruan sabiak jaten duen alga itsasoko letxuga edo uraza da (*Ulva lactuca*), gastronomian gero eta erabiliago dena. Adierazgarria omen da, era berean, arraina arrantzatu eta berehala erraiak hustu ezean, horrek igortzen duen usain txarra, urdailean pilatutako algen liseriketaren ondorio. Arraina harapatu bezain laster ongi garbituz gero ordea, hainbat sukaldariren esanetan, esparidoen artean (urraburua, muxarra, bisigua eta abar) goraiatzeko moduko zaporea omen du.

Ni behintzat arraindegian ongi begiratzera noa, sabia hain ohikoa ez den arren, topatzekotan, ez baita arrain garestia. Zilar koloreko gorputz obalatu, begi txikiak, eta lerro longitudinal horixkak ditu, gorputz osoa zeharkatzen diotenak. Gure herrian, Iparraldean gehiago ezagutzen da. Sukaldean presatzeko modu asko egongo dira noski, baina modu batera edo bestera eginda ere, argi dut bazkal ostean siesta egiteko aukera ez dudala baztertuko. Askok dastatuko zuten jada, baina horren ostean amesgaiztorik izan badute, egundo inork ez du halakorik aitortu. ●

IRAILA DA FRUTA, ALAITASUNA ETA FESTA

JAKOBA ERREKONDO
JAKOBA@BIZIBARATZEA.EUS

JAKOBA ERREKONDO / CC-BY-SA

Iraila udazkeneko maiatza”, dio esarak. Giroz hala dirudi, urte gehiengotan; aurten, ordea, udaburu beroa ederki asko imitatuz joan da. Aurreko hilabeteetan eta irailean bertan ere hotz punttu batzuk izan dira eta landare batzuek lezioa eman digute.

Hotza etortze horrek landareen alarma pizten du eta, zer gerta ere, uzta aurrerratu egiten dute, benetako hotz sasoia etortzerako haziak irauteko, eta gero ernetzeko nahikoa janari izan dezan eta behar bezala jantzita izan daitezten. Ez dezagun ahantz: landareek ez dute fruitua guk jateko edo pitar bihurtzeko ematen, beraien kastari eusteko berak bezalakoak sortuko dituzten haziak barreiatzeko baizik. Inoiz baino azkarrago heldu dira uzta asko: kuiak (*Cucurbita spp.*), sagarrak (*Malus domestica*), mahatsa (*Vitis vinifera*)...

Hotz horrek udazkena aurrerratu egin die landareei, eta fruitua ematea beza-

la, negurako gainontzeko prestaketak ere aurrerratu egin dituzte. Tartean baita hostoa bota ere. Ez nola hala ordea. Aurretik hostoetako energia berreskuratu eta jaso egiten dute, klorofilatik hasita, eta bide horretan beste pigmentuak azaltzen dira; bai, honezkerok jabetuko zinen paisaiaren koloreak aldatu direla, aldatzen ari direla, eta eguzkiak gero eta behegarotik jotzen duenez, are nabarmenago. “Udazkena bigarren udaberria da, hosto bakoitza lore bihurtzen baita”, esan zuen Albert Camusek.

Udazkentxo horren ondoren, bigarren maiatz tankerako hori etorri da eta udaberrixa horren bi seinale nabarmen ikusi ditut. Batetik, fruitu arbola askok loraldi ttiki berri bat ireki dute; gure etxean behintzat sagarrondoek, gereziondoek (*Prunus avium*), iransagarrek (*Cydonia oblonga*) eta udareondoek (*Pyrus communis*). Bigarren seinalea ikusgarriagoa izan da: udako bero zakarrek

hostajea ia erabat ihartzera zapuztu eta fruituen azala zaildu eta gogortu zituzten kuiak (*Cucurbita spp.*) biziberritu egin dira. Izugarritzko indarrarekin hosto berritu dira eta loreak ireki eta irekitzeari ekin diete udara berri baten itxaropen handienarekin bezala. Etxeko erlezain Matteok lehengoan gauza bera esan zidan: bere baratzean ere kuiak horrelakoxe harrotasunarekin bizitzen ari direla garai hau, mundukada gerra ez balitz bezalaxe; den bakarra, garrantzitsua den bakarra, bere udaberri hori balitz bezala.

Klima eta giroa landare bakoitzak bere erara bizitzen du eta batzuen lagina besterik ez dira aipatutakoak; beste askok ez dute horrela sentitu irail hau, eta bere erara moldatu dira. Guk bezala, bakoitzak bere azala; aldamenekoa zamarrarekin eta galtza motzetan ni. Izan ere, niretzat: “Iraila da fruta, alaitasuna eta festa”. ●

HEMEN DAGO NAFARROA

Zigilu honen atzean, zapore on eta kalitate handi bat baino askoz gehiago dago. Klima eta paisaia paregabeak, jakinduria eta lana daude.

ReynoGourmet.com

REYNO GOURMET, NAFAR KALITATEA

GURE GAIN

TOKIKO LABORANTZARAKO ETA MENDIEN KUDEAKETARAKO ELKARTE BERRIA BAIGURAN

GARAZI ZABALETA

Gure Gain elkarte sortu berri dute Ipar Euskal Herriko Baigura eskualdean, mendiaren kudeaketari eta laborarien beharrei begira, proiektu amankomunak eta elkarlana sustatzeko. Zortzi herri batu dira elkartean: Luhuso, Makea, Lekorne, Heleta, Irisarri, Ortzaize, Arrosa eta Bidarra. “Mendiaren kudeatzeko badira hainbat sindikatu eta elkarte Xiberoan, Garazin eta Baigorri. Hemen, gure zortzi herri horien artean diren mendi ertain horietan, deus ez zen”, esan zuen Jeff Mateo Ortzaizeko hautetsiak Euskal Irratietan. Hutsune hori betetzeko asmoz abiatu dute proiektua.

ARAZO BEREI ELKARREKIN ERANTZUNEZ

AFPak –Mendiko Lur Funtzak– baziaren martxan elkarteko zenbait herritan lehenagotik, baina nor bere herriko mendiaren kudeaketara mugatzen ziren gehienak. Bidarraiko, Arrosako eta Makeako AFPek elkarrekin egiten zuten lan, dena den, eta bazuten animatzaile bat lanean. “AFPen ahalmena mendiaren kudeaketara mugatzen da. Laborantzari dagokion alde ekonomikoa garatzeko, adibidez, ez dute konpetenziarik”, azaldu du Mateok. 340 etxalde inguru dauden eskualdean, laborari guztien arazoak direnei erantzuna emateko tresna bateratuak sortzea beharrezkoa zela ikusi zuten, eta horiek bultzatzea da elkartearen asmoa.

Lana aurrera eramateko eta administrazio kontseiluaren gogoetetatik proiektu desberdinak abian jartzeko, animatzaile bat izanen dute taldean, eta

EUSKAL IRRATIAK

laborariendako eta laborarien ondoan eginen du lan pertsona horrek. Zeintzuk dira laborarien arazo edo hutsune amankomun nagusiak? Zortzi herrietako laborariei inkesta pasatu diete, behar nagusiak identifikatzeko. Anne Marie Sabarots Bidarraiko hautetsiak, horrela azaldu zuen Euskal Irratietako elkarrizketan: “Lehen proiektua lan partekatua izan da, eta erosketara amankomunen eta saltokiaren inguruan ere atera dira beharrak”.

LABORARIEN ARTEKO LOTURAK JOSTEN

Proiektu kolektiboak bultzatuko ditu Gure Gain elkarteak. Arestian aipatutako lan partekatua kasuan, adibidez, etxalde bakoitzak bere langile propioa

izateko nahikoa ahalmen izan ez arren, etxaldean multzoak egin dituzte, langile bat taldean hartzeko. “Elkartearen lana da laborarien arteko lotura eta sarea egitea”, azaldu zuen Sabarotsek Kanalduen. Bazkak elkarrekin erostea edo transformazio gune amankomuna martxan jartzeko asmoa dira beste adibide batzuk. Eta, sarete eta elkarlan horretarako, aliatu dituzte laborantzaren bueltako beste elkarte batzuk, Euskal Herriko Laborantza Ganbara kasu.

Urriaren 7an egin zuten Arrosan elkartearen aurkezpen festa. Mahai ingurua, zikiro jatea, jokoak eta kontzertua izan zituzten, besteak beste. Behin martxan jarrita, eta Sabarotsek argitu bezala, “xinaurri lana” eginen du elkarte berriak. ●

EUSKARABILDUA

Utopiatik egunerokora

ITSASO ZUBIRIA ETXEBERRIA

Hala jarri diote izena aurtengo Euskarabildua jardunaldiei, mintzatzeko Google-tik harago dagoen mundu burujabeaz. Baina izan zitezkeen 2012an lametzak eta Ametzagaña taldeak antolatu zuten estreinako edizio haren izena ere. Hamabi edizio iragan dira ordutik. Hizlariak, hamaika. Baina egin dezagun errepasso eta memoria lan txiki bat artikulu honetan, irakurle, antolatzaileek bestela pentsa baitezakete ere, jende asko egon baitaiteke Euskarabildua hitza lehen aldiz aditzen duena. Zer da? Nondik dator kontua?

Euskararen sustapena teknologia berrien bidez izan zen duela hamarkada bat landu zuten gaia. 2012 hartan izen hori jarri zieten urteroko zita bilakatuko diren Euskarabildua jardunaldiei. Hori zen (eta jarraitzen du izaten) helburua, euskara eta teknologia elkartuko dituen erreferentzia gunea sortzea. Dibulgazio lana egiten da,

berritzaileak edo tendentziak diren gaiak jorratzen dira, aurrez Euskal Herrian egon ez diren hizlariak parte hartzen dute eta nazioarteko izaera ere badu, bertako esperientzietan leku emateaz gain, nazioartean erreferentzia diren kideak gonbidatzen baitira. Saretzea ere bada asmoa, teknologiaren inguruan dauden mugimenduak ezagutzera ematea eta sor daitezkeen sinergie espazioa irekitzea.

Edizio batzuk izan dira, lehen kasu, euskarari zuzenean lotuta egon direnak. Implizituago geratu denetan ere, dena den, bere lekua eman nahi izan zaio, era kontzientean, euskarari. Xedea hori baita, teknologiaz hitz egitea euskararen ikuspegitik, ertz desberdinak ukituz. Bertako hizlariak direnetan, lehenesten da euskaraz egitea eta bere aurkezpena beste hizkuntza batean egiten dutenen kasuan euskarara egiten da momentuko itzulpena.

Teknologia burujabetza da azken urteetako gai izarra, horretan burubelarri sartuta baitabilta lametza eta Ametzagaña taldea (ARGIA tarteko). Aurtengoa urriaren 26an egingo da, Donostiako San Telmo Museoa eta *Utopiatik egunerokora: Google gabe, aukera burujabeak badira* izena jarri diote. Modu burujabeak kudeatu ezin diren teknologiek komunitateari hizkuntza txikienei edo ingurumenari sortzen dizkieten kalteak mahaigaineratu eta martxan dauden teknologia burujabeek eskaintzen dituzten aukez ariko dira.

Ez galdu aukera eta eman izena euskarabildua.eus/izena-eman orrialdean. Hitz egin dezagun Google unibertsoetik harago, software librea herritarrei hurbiltzeko lan egiten duten kolektiboez eta euskarari lekua egiten dioten proiektu teknologikoez. ●

IRRATIAN

ARGIAko kazetariak uhinetan

Udazkenarekin batera hasi da hainbat kazetari ARGIAAn argitaratutako artikuluez irratietan berbetan:

Hala Bedin

Asteartetan, 8:35ean,
ARGIAko gaien errepassoa.
Asteartetan, 11:00etan,
Gipuzkoako berriak.

Euskalerrira Irratian

Asteazkenetan, 16:15ean.

Euskal Irratiak

Asteazkenetan, 16:30ean eta
ostegunetan, 07:15ean.

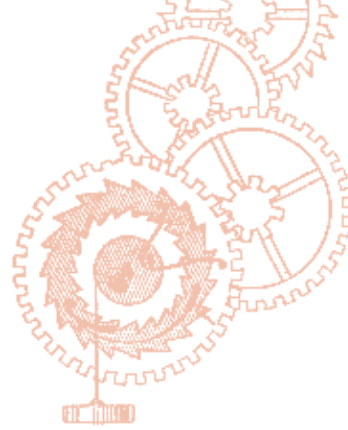
Bilbo Hiria Irratian

Hamabostean behin asteazkenetan,
ekonomiari buruz.
Ostegunetan, 12:00etan.

Xorroxin Irratian

Ostiraletan

Esklabo, sultan eta gurutzaden garaile

NAGORE
IRAZUSTABARRENA
URANGA

Kairo, 1250eko maiatzaren 2a. Shajar Al-Durr Egiptoko sultan izendatu zuten. Ez zen emakumezko lehen sultana izan; urte batzuk lehenago, 1236an, Raziak Delhi-ko sultan kargua hartu zuen. Baina esklabo izatetik agintari gorena izatea lortu zuen lehena izan zen.

Ez dakigu bere jatorrizko izena, ezta noiz eta non jaio zen ere. Historialari musulman batzuek zioten beduinoa, greziarra edo turkiarra zela, eta jatorri armeniarra ere aipatu zuen bateren batek. 1230eko hamarkadan As-Salih Egiptoko sultanaren semeak esklabo gisa erosi zuela dakigu eta bere haremean sartu zuela.

Al-Kalim sultana 1237an hil zenean, As-Salihek ez zuen boterea berehala lortuko. Anaia zaharraren eta osabaren esku zeuden, hurrenez hurren, Egipto eta Damasko, eta As-Salihi desertu zati bat besterik ez zion utzi. Senideen aurka altxatu zen orduan As-Salih eta 1240an garaipena lortu eta Kairon sultan titulua eskuratu zuen. Ordurako Shajar Al-Durr haremeko kuttuna zen, eta urte berean seme bat izan eta ezkondu egin ziren. Baina Shajar sultan berriaren bigarren emaztea zen, seme zaharragoak bazituen eta, beraz, Shajarren semeak aukera gutxi izango zituen sultan izateko. Eta amak, jakina, are gutxiago.

Boterea lortuta ere, arerio asko zeuzkan sultanak kanpoan nahiz barruan, eta egonkortasunaren izenean, mertzenario mamelukoak kontratatu zituen. Tentsioa areagotzea eragingo zuen horrek eta, besteak beste, aitak kristauekin lortutako bakea haustea eragin zuen. Hala, Luis IX.a Frantziakoak beste gurutzada bat, zazpi-garrena, antolatzea erabaki zuen. Helburua ez zen Lur Santua izango; Niloren delta konkistatuko zuten lehenik, aurrerago azken jomugara iristeko estrategia gisa.

1249an, gurutzatuak Egiptoko kostaldera iritsi zirenean, As-Salih Damaskon zegoen, siriarren altxamendua itzaltzeko ahaleginetan. Sultana gaixorik zegoen gainera eta Kairora bidean hil zen tuberkulosiak jota. Baina gertuko gutxi

Shajar Al-Durren hilketak, Asmaa Khoury.

batzuek soilik zekiten gertatutakoa eta Shajar emazteak heriotzaren berri inori ez ematea erabaki zuen. Egiptoarrak ezegonkortzea eta kristauak indartzea saihestu nahi zuen.

Isilean, aginduak eta dokumentuak senar hilaren izenean sinatuz, kristauen aurkako kontraerasoa antolatu zuen mamelukoekin batera, baita ederki egin ere. Al Mansurah hirian lehenik eta Fariskur-reko guduan gero, Shajarrek gurutzatuak mendean hartu zituen guztiz, eta Luis IX.a bera preso hartu zuen. Orduan bai, sultanaren heriotzaren berri eman zuen eta, aurreikusi bezala, Turanshah, As-Salihen lehen emaztearen semea, izendatu zuten sultan. Gutxi iraun zuen boterean: mamelukoak ez zeuden gustura Turanshahen lehen erabakiekin –mamelukoei karguak kendu zizkien, lagunei emateko– eta gainera Shajarren gobernatzeko gaitasunaz jabetuta zeuden ordurako. Turanshah 1250ean bertan hil zuten, eta Shajar Al-Durr sultan izendatu.

Luis IX.a askatu zuen erreskate handi baten truke eta Egipto oparotasunaren bidean jartzen hasi zen. Baina, kontrol politikoa eta ekonomikoa eskutan, agintaritzaren erlijiosoaren oniritzirik ez zuten lortu. Bagdadeko kalifak atzera bota zuen emakumearen izendapena, eta sul-

tangoak hiru hilabete besterik ez zion iraun, teoriarik behintzat. Shajar mamelukoaren komandante Aybak-ekin ezkondu zen, senarrak hartu zuen sultan titulua eta, praktikan, emazteak gobernatu zuen beste zazpi urtez.

Shajar Aybaken bigarren emaztea zen. Berritoki ere, haren seme zaharrena izango zen oinordekoa, ez Shajarrekin izango zuena. Horregatik, Shajarrek eskatu zion lehen emaztearekin dibortziazteko, esku-bide guztiak gal zitzaizkien. Aybakek ez zion jaramonik egin, eta Shajarrek senarra ezkutuan hil zezaten agindu zuen. Umm Ali lehen emazteak konspirazioa deskribitu zuenean, bere bizitza eta semearena arriskuan ikusita, bere aldeko zerbitzariak bildu zituen. Shajar Al-Durren gelara joan ziren eta kolpeka hil zituen. Diotenez, esklabo eta sultan izandako emakumearen gorpua dorre batetik jaurti zuten eta lurrian botata utzi zuten hiru egunez, gizakien eta beste animalia sarraskijale batzuen mende. Baina, azkenean, oraindik zutik dagoen mausoleo eder batean ehortzi zuten, Ibn-Tulungo meskitatik gertu. Barruan, Konstantinoplaitik propio ekarritako artistek egindako mosaiko bat dago, nakarrez apaindutako zuhaitz bat, Shajar Al-Durr izenak “perlazko zuhaitza” esan nahi baitu. ●

“ ”

Euskara ulertzen ez dutenak ere ETBren unibertsoan nahi ditut

Unai Iparragirre, ETBko zuzendaria

2021az geroztik, ETBko zuzendaria da Unai Iparragirre. Telebista kateetako edukien ardura da berea, baina baita plazaratu berri duten Primeran plataformarena ere. Jaiotza horren aitzakian hartu gaitu Bilboko egoitzan duen bulegoan.

 LANDER ARRETXEAA BEREZIARTUA HODEI TORRES / ARGIA CC BY SA

Egia esango dizut: ez nuen oso argi elkarrizketa onartuko zenidanik.

Harritzen nau. Elkarrizketa guztiei esan diet baietz zuzendaria naizenetik. Batzuk beste batzuk baino erosoagoak dira, baina zerbitzu publikoa ematea da ETBren lana, eta horren parte ere bada jendeak dituen zalantzak edo galderak argitzen saiatzea.

Bi urte eta erdi egin dituzu ETBren zuzendaritzan. Zu iritsi zinenerako, Primeranen ernamuina bazebilen hor barrena?

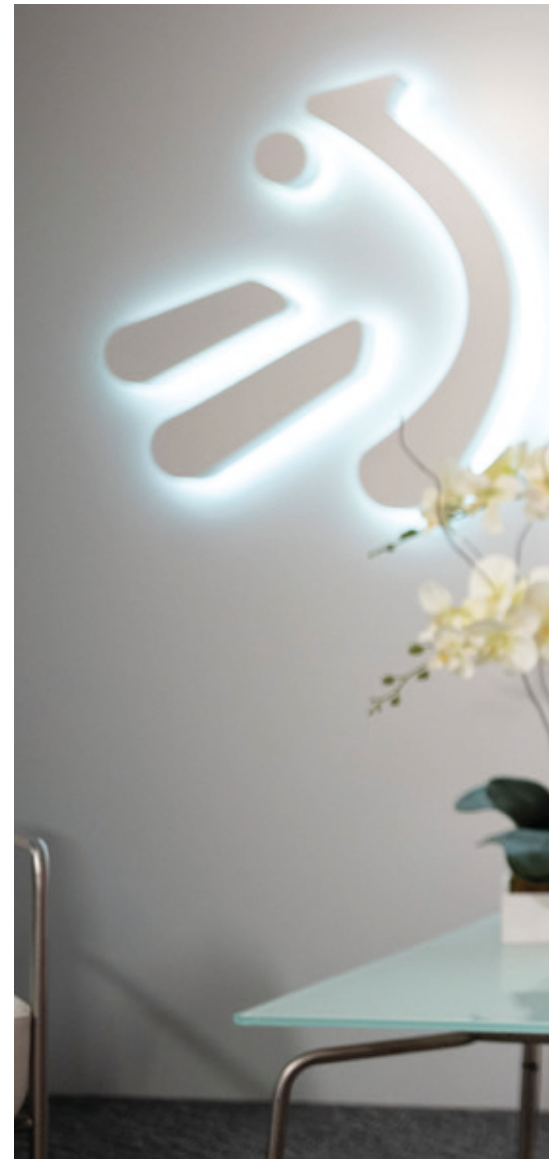
Ez. Ni iritsi eta pare bat hilabetera hasi ginen estrategia berria lantzen. Prozesu horretan ikerketa asko egin genituen, eta antzeman genuen gauzetako bat izan zen gazteek oso eduki gutxi kontsumitzen zituztela euskaraz eta esparru digitalean. Galdetu genuenean zergatik, erantzuna izan zen ez zegoela kalitatezko nahikoa eduki. Argi ikusi genuen guri tokatzen zitzaigula horri erantzutea. Telebista linea-

leko audientziak begiraten ditugunean, telebista guztiak ikusten dugu gazteak galtzen ari garela. Zergatik? Youtuben edo plataformetan daudelako. Horregatik sortu dugu Primeran.

Izango da aspaldian martxan den Nahieran eta Primeran bereizteko zailtasunak dituenik...

Bai, oraindik ondo azaldu behar dugu oso gauza desberdina direla. Nahieran telebista linealaren ispilua da. Telebistako kateetan dauden eduki guztiak joaten dira Nahieranera.

Primeranen aldiz, fokua euskararen dago nagusiki. Ia eduki guztiak euskaraz daude, Nahieran ez bezala. Horrez gain, egindako ikerketetan ikusi genuen, guk nahi dugun posizionamendua lortzeko, telebista tradizionalaren usaina duten edukiek ez dutela horrean behar. Eta hori egin dugu. Ez daude albistegiak, ez daude entretenimenduzko saio gehienak...

Hasi berri du bidea. Zer falta zaio oraindik?

Orain dagoena da gutxieneko produktu bat, baina lan asko geratzen da oraindik. Behar duguna da, batetik zabalkunde lana, jende gehiagorengana iristea. Eta gero, guk Primeran Originalak deitu diogun horretan sakontzea. Propio Primeranerako eta euskaraz sortutako edukiak dira. Bat daukagu orain, *Itxaso* telesaila, harrera ona izan duena. Eta Javi Riberorekin *Euskal sukaldaritzaren esentzialak* izeneko beste eduki bat izango da laster. Oraindik lan asko daukagu egiteko eta eduki berriak etorriko dira pixkanaka. Haurrentzat eskaintza gehiago ere nahi dugu, jakinda laster Makusi plataforma jarriko dugula martxan, propio haurrentzat izango dena.

Primeran euskarazko edukiaren eta euskal edukiaren plataforma izango dela adierazi duzue. Zer da *euskal hori*, euskarazkoa ez denean?

Euskal Herriarekin edo euskal gaiekin lotura duena. Adibidez, *Baserri Gourmet* ETB2n ematen dugu gaztelaniaz, baina Primeranen dago euskarara bikoiztua eta azpidatziekin. Dena den, Primeranen ia dena izango da edo euskaraz, edo bikoiztua edo azpidatziekin.

Xabier Euzkitzeren txio batek sortu du zalaparta apur bat. Ezin omen du bere etxeko gailuetan Primeran instalatu.

Android eta AppleStoren badago, HBBTVn ere bai, eta Samsung eta LG telebistetan egonik, merkatuaren %80

bermatzen du horrek. Hortik aurrera, gure lantaldea lanean ari da bestelako gailuetan edo bertsio zaharragoetan ere presente egon dadin. Orain ezin duenak, mugikorretik sartu eta telebistara bidaltzeko aukera dauka, eta bestela, *primeran.eus* bidez ere sar daiteke.

Gazteek telebista tradizionalari bizkar eman diotela aipatu duzu. Hori jakinda, zenbateraino dira gaur egun audientzia datuak gizartearen joerak identifikatzeko erreferentzia egokia?

Gero eta gutxiago, esango nuke. Eta zer esanik ez, telebista publiko batean. Egia da publizitate sarreraren oinarria audientzietan dagoela, baina telebista tradizionalaren mundua hankaz gora dago aspaldian. Telebistan lan egiten dugunok

gosaria audientzietan begira hartzen dugu, eta gaur egungo datuek ez dute zerikusirik duela bost urtekoekin. Telecincok, LaSextak... Horiek denek ere ikusleak galdu dituzte. Horrek esan nahi du ez direla garrantzitsuak datu horiek? Ez, baina garrantzitsuak. Baina ez da begiratu behar gurek aldagai bakararra. Gure taldeak oso argi du gizartearen ekarpena egiten dion edukia sortu behar dugula, baita horrek, kasu batzuetan, audientzia pixka bat galtzea badakar ere.

Orain artean, ETBrako edukiak ia derrigor ordubetekoak behar zuten izan, eta ahal zela, publiko orokorrarentzat. Primeran Original diren edukiak muga horietatik kanpo egin ahal izango dira?

Bai. Primeranekin gure *target* nagusia 30 urtetik beherakoak dira. Orain ari gara garatzen *brief* edo laburpen bat, ekoiztetxei bidaltzeko, adierazten duena zer ari garen bilatzen. Eta irizpideak bi dira: gazteentzat egina izatea eta hamabi minututik gorako iraupena izatea.

Bide zaila izan duen edukiak tokia izan dezake orain, beraz.

Bai, jakina. Duela hilabete batzuk egin genuen deialdi bat webserie ideiak jasotzeko adibidez, eta proposamenetako batzuk hamabost minutuko atalak dituzte.

Eta aurrera egingo dute?

Batzuek bai. Gure asmoa, gainera, urtero lehiaketa edo deialdi bat ateratzea da.

Azken urteetan ikus-entzunezkoekiko kezka ardatz duten herri-ekimen asko jarri dira abian. Hor dago Pantailak Euskaraz, ZerNonIkusi webgunea ere bai, eta berriki Aldatu Gidoia izeneko kanpaina jarri da martxan. Nola begiratzen diozue ETBtik mugimendu horri guztiari?

Nik ulertzen dut arduratuta egotea, zegu ere bagaude. Horregatik egin dugu Primeran eta horregatik egingo dugu Makusi. Baliatu nahi nuke aukera haiei eskerrak emateko. Primeranen beta fasean plataforma probatzen aritu ziren Pantailak Euskarazeko kide batzuk, eta haien feedbacka oso baliotsua izan da. Eta ZerNonIkusirekin badakit Primeraneko lan-taldeak harreman zuzena duela. Argi dago haiek eta guk, desadostasunak izanda ere, badugula zerbait komunean: ikus-entzunezkoen bidez euskara suspertzeko grina eta erronka. Uste dut, horretan, elkarlanean aritzeko gaitasuna izan behar dugula denok.

Aldatu Gidoia ekimenak ETB eta Jaurilaritza interpelatzen ditu, hainbat eskaera eginda: horietako bat da ETBk ekoizpena bideratutako diruaren %75 euskarazko edukiak ekoizteko erabiltzea.

Zoritzarrez, euskaraz hitz egiten dugu-

nak erdia baino gutxiago gara herri honetan. Eta hala ere, gure aurrekontuaren erdia euskarazko kateetara bideratzen dugu. Hilabete batzuetan %49, beste batzuetan %51, baina hor inguruan beti. Entzun izan dut ETB2ko aurkezleek ETB1ekoek baino gehiago kobratzen dutela, eta hori ez da egia.

Katalunia edo Galiziako telebistara begiratuta ordea, katalanak edo galegoak hemen euskaraz baino protagonismo nabarmenagoa dute. ETB2 beharrezkoa da?

ETB2 ixtearekin edo baliabide gutxiago ematearekin ez nago ados. Herri honetan denok ordaintzen ditugu zergak: bai euskaraz bizi nahi dugunok, bai gaztelaniaz bakarrik dakitenek. Eta uste dut haiei ere zerbitzu bat eman behar zaiela. Horrez gain, euskaraz ulertzen ez dutenak ere nahiago ditut ETBren unibertsoan, Espainiako Telebistan edo Mediaseten unibertsoan baino. Hartara, behintzat, gertatzen dena Euskal Herriko ikuspegitik iritsiko zaie.

Euskara hutsean egiten da Gaztea, adibidez, gaztelaniazko baliokiderik gabe.

Gazteei edo haurrei begira egiten dena euskara hutsean egitea da gure asmoa. Euskarazko unibertsoa eraman nahi ditugu. Udazkeneko programazioan, adibidez, saio asko daude gazteentzat, nahiz eta horrek, audientzia mailan, zigortzen gaituen. Esanguratsua da egiten ditugun ikerketetan atera dugun informazioa: ETB1en ikusle helduagoek ontzat jotzen dute gazteentzako edukia lehenestea, nahiz eta ez haien gustukoa izan.

Hitz egin dezagun diruaz. Primeranek eduki originala izango badu, nondik dator aurrekontu hori? Telebistari kentzen zaio edo osagarria da?

Aurtengo aurrekontua, iazkoaren aldean, handiagoa da. Zuzendaritza honetan aurrekontuak beste modu batera egiten ditugu. Ez daude lotuta kanalei; proiektu

estrategikoei baizik. Primeranek bere aurrekontua du, eta gehigarria da. Telebista linealak ez du diru gutxiago izango.

Zenbateraino dago ETB inbertitzen duen diru horren itzulkina jasotzera derrigortua? Primeranek izango du diru-sarrerarik?

Primeranen kasuan, helburua da euskara bermatzea esparru digitalean. Dirua egitea ez. Publizitate pixka bat badago, baina ez dugu diru iturri gisa ikusten. Ez du batere baldintzatzen zer ekoizten dugun eta zer ez.

Telebista linealari dagokionez, Discoveryn adibidez, publizitatetik sartzen zen dirua irabazietara joaten zen. ETBren kasuan, diru hori eduki gehiago sortzera bideratzen dugu. Zentzu horretan, niretzat garrantzitsua da audientzia datu onak izatea, publizitate diru sarre-
rak izango ditugulako hala, eta kalitatezko edukia sortzeko diru gehiago izango dugulako. Baina ez da gure lehentasun nagusia.

BABESLEA:

Telebista batek izaera publikoa izateak zenbateraino baldintzatzen du edukia? ETB1en, adibidez, aspaldi da aktualitateari begiratzen dion umorerik egiten ez dela...

Ez nuke esango baldintzatzen duenik. Hurrengo urtera begira bagabiltza umore saioen bila. *Akelarre* egin genuen, ikusi genuelako ETB2n falta zela, eta batzuk haserretu dira horrekin. Baina horrek ez gaitu kikildu. Nahi dugu gehiago egin, baina ez da erraza umorea ondo egitea. Ea aurkitzen dugun formatua. Garapenean daukagu umorezko serie bat ere, ez duguna lortzen guztiz konbentzitzeko modukoa izatea. Hor gabiltza...

TV3en, Zona Franca saioan adibidez, lan-taldearen zati handi batek utzi zuen, kolaboratzaile bat bota zutelako. Ni 2005ean joan nintzen Euskal Herri-tik eta gizartea asko aldatu da, eta gauza batzuetan iruditzen zait kontserbadorreagoak garela. Umoreak adibidez, jende gehiago molestutzen du orain lehen baino. Baina nahi dugu umore gehiago egin. Zuzendari orokorrak esaten digu arriskatu egin behar garela. Eta ni prest nago, jakinda batzuetan asmatzen dela eta besteetan ez.

Telebista saioek bizitza ezegonkorra izan ohi dute, eta horrek badu eragina ekoiztetxeetako langileengan. Kontratu laburrak kateatzen dituzte

“ ”

Euskaraz hitz egiten dugunak erdia baino gutxiago gara herri honetan, eta hala ere, aurrekontuaren erdia euskarazko kateetara bideratzen dugu

askok, opor ordainduak izateko aukerarik gabe... Zenbat profesional on galtzen ditu euskarazko telebistak prekaritate horrek nekutzen dituelako?

Nik susmoa daukat baietz, galtzen dugula jendea horregatik. Badakit jende on asko joaten dela Madrilera, adibidez. Baina uste dut ez dela justua horren ardura guttia ETBren gain jartzea. Hemengo ekoiztetxe gehienek diru-sarreren ehuneko oso altua ETBtik dator, eta hori txarra da guretzat zein haientzat. Uste dut osasun-garriagoa litzakeela euskal ekoiztetxeek beste telebista batzuekin ere lan egitea. Horrek ekarriko lieke egonkortasuna eta talentua mantentzeko gaitasuna.

Erabaki duzue ETB1en euskarara bikoiztutako filmik ez ematea.

Primeranen bai. Film entzutetsuak ikusi ahal izango ditugu euskaraz?

Atzerriko filmak, euskarara bikoiztuta jarri ditugunean, jendeak ez ditu ikusi. Batzuetan zirudien konspirazio moduko bat zegoela ez jartzeko. Baina ez da hala. Kontua errazagoa da: ez zuten ikuslerik izaten. Nahieranen aldiz bai, eta Primeranen ere ikusiko dira. Bertako zineman diru asko inbertitzen dugu, baina horrez gain, badaukagu partida espezifikoko bat atzerriko filmak erosteko. Bikoizketan egin dugun inbertsioa, adibidez, %60 igo da. Aurten 2,2 milioi inbertituko ditugu horretan; haietako 2 milioi, euskarara bikoizteko.

Primeran sareko plataforma bat denez, ez du muga geografikorik izango. Ipar Euskal Herriari eta Nafarroari gehiago begiratzeko bidea zabal dezake?

Primeranen haien edukia plataforman bertan zabalduko duten lau *partner* edo eragile ditugu orain: Basque Culinary Center, Donostiako Zinemaldia, Euskadiko Filmategia eta Tokikom. Baina datozen hilabeteetan gehiago lortu nahi ditugu, eta Kanaldude ere badaukagu nahi genituzkeen zerrendan. Nik nahi nuke Primeran bihurtzea Euskal Herriaren ikus-entzunezko kontakizunaren ispilu. Eta hor noski, Nafarroa eta Ipar Euskal Herria ere badaude. ●

LIBURUA

Ahantzuraren gomuta

DURANGOKO AZOKA

POETANDREAK LITERATURA GREKO-LATINDARREAN MAITE LÓPEZ LAS HERAS

BALEA ZURIA, 2022

MADDI GALDOS

Heriotzarik behinena ei da ahantzura, eta memoria omen du erremedio. Ahotsa dagokionari eman eta, horrela, oroimena osatzeko xedez ondua da Maite López Las Herasek (Azkoitia, 1985) plazaratutako *Poetandreak Literatura Greko-Latindarrean* (Balea Zuria, 2022) antologia poetikoa, iraganeko txingarra egungo gar bilakatu eta, ahal dela, etorkizuna ere argiztatzeko asmoz osatutakoa.

Antzinate Klasikoko 24 poetandrenen testuak bildu ditu azkoitiarrak liburuan, jatorriz grekoz zein latinez ondutakoak. Baina harago ere badoa bilduma: poeziaz gain, emakume poeton testuingurua argitu, haien obra ulertu eta historikoki jasan duten bazterketa arakatzeko zein horri aurre egiteko baliagarri direnak ere biltzen baititu. Zehazki, hitzaurre

eta sarrera bana topa genezake bertan, Saforen obratik hasi eta Akonia Fabia Paulinareneraino heltzen den segida kronologikoarekin batera. Honekin guztiarekin, irakurketak aldibereko bi aukera eskaintzen dituela esan genezake: batetik, literatura eta kultura klasikoarekiko hurbilpena egitekoa eta, bestetik, antzinako egoeraren eta egungoaren artean egon daitezkeen loturen inguruan hausnartzekoa.

Tartean dugu liburuaren xedeak berak ardatz duen auzietako bat: hots, poeten emakumetasunari lotutakoa. Egungo panorama literarioan zeresana ematen duen kontua da honakoa: aurki orori topa dakiok bere ifrentzua, eta ezagun ditugu egiletza zein idazketa generoari lotzeak ekar ditzakeenak. Halere, literaturaren joko zelaiaren neutraltasun

ezak halabeharrezko bilakatzen du olerkariok emakumezko izan zirela aldarrikatzea. Ildo horretan proposatzen du Lópezek, 2018an onartu zen plazandre hitzarekin analogian, poetandre kontzeptua: poeta hitza, etimologikoki ez ezik, oraindik gailentzen den iruditegian maskulinoa denez, izendatze hutsak izatearen aitortzea lekarkeelako.

Bildumak kultura klasikoaren inguruko gutxieneko ezagutza edo, halakori ezean, ezagutzeko grina galdegiten du. Halere, liburua bera akuilu ere bada: bere baitan dakartza ezagutzeko grina hori pizteko elementuak, iragana ezagutzeko gogo sorrarazle izan baitaitezke sortzen dituen egungo ezinegonak. Poetok ahantzi ditugula ahaztu gabe gogoratu behar ditugunaren oroigarri da, finean, antologia. ●

MUSIKA

Handikiro irekiera

BALUARTE

MONTSERRAT AUZMENDI DEL SOLAR

Euskadiko Orkestraren abonu-denboraldi berriari ekiteko, lan kolosal bat aukeratu da: Mahlerren *hirugarren sinfonia*, bere lanetan luzeena (ordubete eta 40 minutu), orkestrazio kolosala lagun (lau flauta, denak pikolo bidez bikoiztuta, lau oboe, korno ingelesak, hiru klarinete ingeles, klarinete baxua, hiru fagot, kontrafagot bat, zortzi tronpa, lau tronpeta, lau tronboi, tuba, platertxoak, bi glockenspiel, pandereta, tam-tam, triangelua, zinbaloak, danborra, bonboa, latigoa, bi harpa eta soka, ehiza-tronpa bat eta eszenatik kanpoko danborrak, kanpai joko batez gain). Eta kontralto bakarleri batek, emakumezko koru batek eta haur koru batek ere parte hartzen dute. Konpletoa!

Laburbilduz, obra erraldoia da, non egileak bere filosofia eta estetika pertso-

nala isurtzen dituen. Obra konplexua ere bada. Mahlerrek zazpi urte eman zituen osatzen, hainbat aldaerarekin, Euskadiko Orkestrak eskaini zigun bertsiora iritsi arte.

Sinfoniak zazpi mugimendu ditu, eta horietako bakoitzak askotariko giroak islatzen ditu. Mahlerrek izenburu bat eman zion bakoitzari, baina azkenean ezabatu egin zituen. Adibidez, lehen mugimendua *Kräftig. Entschieden* ("Indartsua. Ausarta"), *Udaren etorrera edo Pan-en esnatzea* zuen azpтитulutzat. Gerago *Harriek kontaktzen didatena* izenburua jarri zion, eta gogora ekartzen ditu Mahlerrek haurtzaroan entzuten zituen martxa militarrik, hainbeste txunditzen zutenak.

Lana garatu egiten da eta *Langsam, Ruhevoll, Empfundnen* ("Geldoa, lasaia,

FITXA

EUSKADIKO ORKESTRA SINFONIKOA

ZUZENDARIA: Robert Treviño. bilboko koral elkarte.

ZUZENDARIA: Enrique Azurza.

BAKARLARIA: Justina Gringyté (Mezsoa).

EGITARAUA: Mahlerren 3. Sinfonia.

NOIZ: Irailaren 30ean.

NON: Bilboko Euskalduna Jauregian.

sentimenduz betea"), *Maitasunak esaten didana* izeneko seigarren mugimendua-rekin amaitzen da. Hasteko, gai mistiko bat sartzen da soketan, bukaera argitsu batera eramango gaituena.

Robert Treviñok Mahler-*ez* duen ikuspegia oso egokia da. Beste sinfoniekin (Bosgarrena edo Bigarrena) erakutsi duen bezala, bere bertsioak solidoak eta bizkorak dira aldi berean; handitana lortzen du anpulan erori gabe.

Oso inpresio ona eman zuen Justina Gringyté Lituaniako mezzosopranoak. Ahots zabal eta irmoa du, erregistro guztietan.

Bilboko Koral Elkarteak ere jardun ona izan zuen, zalantzarik gabe, une oro. Beraz, Mahler handiaren lan handiaren bertsio bikainaz gozatu ahal izan genuen. Zorionak. ●

Tripako mina izateraino

 AINHOA MARIEZKURRENA ETXABE

 DOKE ANTZERKI TALDEA

HEMEN EZ DU INORK ORDAINTZEN

ZUZENDARIA: Vene Herrero. / **AKTOREAK:** Maider Alcelay, Itziar Rosado, Xabi Latorre, Garbiñe Nuñez, Arantza Ezkurra, Mariasun Pagoaga, Itsaso Nuin, Asier Alonso. / **KONPAINIA:** DOKE antzerki taldea / **NOIZ:** Urriaren 8an. / **NON:** Aretxabaletako Zaraia aretoan.

Txakurren jana bazkaltzeak eragin dezake, goseak edo emanaldiaren hasieratik amaierara bitarteko burre algarek: tripako mina.

Dario Fo: aktore eta dramaturgo italiarra, bere lan politikoengatik ezaguna, gai serioak satiraz, umorez eta modu nahikoa esplizituan adierazteko abilezia duena. Arte eszenikoak maite dituen ororentzat opari bat da Hemen ez du inork ordaintzen bezalako obra bat ikustea gaur egun, eta euskaraz, gainera. 1974an argitaratutako lana da, berez, gaurkotasan handia duena. Krisi ekonomiko batean kokatzen du istorioa. Prezioak gora egiten ari dira etengabe, soldatak jaitsi eta kaleratzeak gertatzen. Antoniak, auzoko gainerako emakumeekin batera, jakiak lapurtuko ditu supermerkatuan, zalaparta eraginda. Bere lagun Margaritari kontatuko dio gertatutakoa, baita elikagaiak eskaini ere. Bi horiek haurdunaldi goiztiarra dutela asmatzen hasiko dira Poliziaren aurrean, baita haien senarren aurrean ere, eta gezurra handitzen joango da, gehiegikeriara eta absurdora

iritsi nahian. Juanek, Antoniaren bikotekideak, nahiago du gosea pasa janaria lapurtzea baino, langilearen sakrifizioaren eta betebeharraren izenean. Dena hasiko da korapilatzen, Polizia baitute atez ate etxeak miatzen. Barreek gezurren tamaina hartuko dute.

Kontrastea dakarten pertsonaiak ditugu, ongi finkatutakoak, dramari hamaika zertzelada emateraino, pertsonaien garapen interesgarriago baterantz eta ikusleari hurbilagoa den zerbait erakutsi nahian, istorioaren parte eginez: suminduta dagoen emakumea, beldurrez baina berdina egiten duen laguna, ezkertiar kontsideratzen den senarra, soldata igotzeko borrokan dagoen laguna, polizia enpatikoa eta guardia zibila.

Lanak helburu argia dauka: kapitalismoa seinalatzea eta publikoak langile klasearen botereaz jabetzea, subjektu horrekin identifikatzea. Langabezia eta inflazioa aitzakia hartuta matxinada aipatzea, kontrola bereganatzeko beharra, alderdi politikoek eta sindikatuek kaka-zahar guztia kudeatzen saiatzen ari

diren bitartean, lasaitasuna eta ordena hori mantentzen. Emakumeen ahotsetik hitz egiten du, gainera, haiek baitira, orokorrean, erosketak egiten dituztenak eta hortaz, prezioen igoerak lehen leerotik ezagutzen dituztenak. Haiek dira protagonistak eta borroka abiatzen dutenak, proletalgoaren mesedetan. Honi dagokionez, izenburua ezin-hobea da, “inork” dioenean “denok” esan nahi duelako. Eszenan azaltzen ez diren arren auzoko emakume guztiak aipatzen dituelako, senarrekin hitz egiten amaitzen dutelako gero, ugazaben esplotazioaren eta kapitalismoaren pare kokatzen duelako proletalgoa osorik. Guztiak ari dira Poliziaren eta aurreiritzien aurrean gezurretan. Horrek ematen dio Dario Foren obrari zentzua: ez dela soilik kontakizunean gelditzen eta erabaki artistiko orok baduela oinarri politiko eta sozial bat. Obra arina, dibertigarria, sakona eta esanguratsua da aldi berean.

Antzezlanak ikusteko aukerarik ez baduzu, gidioa irakurtzea gomendatzen dizuet. ●

Gurutzegrama

1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	

EZKER-ESKUIN:

1. Estatubatuar. / Zura iragazgaitz bihurtzeko substantzia beltzaxka. 2. Dena. / Eserleku, jarleku. 3. Gerra mota. 4. Goratasuna, garaiera. 5. Abiatzea. / Txitxirio. 6. Txukuntasunik gabe, zikin. / Izaki bizidun zelulabakarrak, nukleorik gabeak. 7. Haitiko herritar. / Odola bihotzetik gorputzaren atal batera eramaten duen hodia. 8. Atsegin bizi. / Ozeaniako.

GOITIK BEHERA:

1. Yoga praktikatzen duena. / Euskal Herrian Euskaraz. 2. Erabat bete. / Apaiz nagusi judua. 3. Tokiren batera. 4. Karlismoaren aldekoa. 5. Arnas ezak hil. / Musika nota (alderantziz). 6. Kaiku, kirten. / Baieztatzeko. 7. Donostiako pasealekua (argazkaiari). 8. Errenkadak, lerroak. 9. Gorotza. / Arretaz. 10. Euskal Idazleen Elkarte. / Haren. 11. Arto hitz elkartetan. 12. Nuen, haiei. 13. Hartu. 14. Azpiko gona. 15. Nafarroako herria.

Sudokua

ERRAZA

		5		7		9		3
		4	9		2		7	1
1			4	6	3		8	
5	2	7		8	4	3	6	
8		1	6		9	7		
	9	6		3		1		
	4	3	2		8	5		
	5	8			6			2
	1	2	3				9	7

ZAILA

	8		9					4
				3		8		
	5	6						
				2	5			3
					3	4	9	
8	3					2		1
4		9				3	8	
2					1	9		
				9				4

Esaera zaharra

KOKA EZAZU PUZZLEAREN PIEZA BAKOITZA BERE TOKIAN ETA ESAERA ZAHAR BAT AGERTUKO ZAIZU.

R	R									
U										
T										
A	U									
A										

Anagramak

HITZ BAKOITZAK AURREKOAK DITUEN HIZKI BERAK DITU, BAT IZAN EZIK, BAINA BESTELAKO HURRENKERAN.

- Ibilgailu blindatu
- Izan ezik
- Teilatuetako pieza
- Almutea
- Belarrondoko
- Higienarako hauts
- Poloniako dantza
- Landa, at
- Musika tresna
- Isurkari mingots
- Baba
- Su eman
- Gorantz zuzen

TANKE
ZUTIK

EBAZPENAK

ATZEA NOLA DANTZATU. AURREAK ERAKUSTEN DU

ATSOZITZA

4	2	1	8	1	2	7	3	6	5
5	6	4	1	9	1	3	8	7	2
7	1	9	6	5	2	3	8	4	1
8	3	7	4	6	2	5	1	1	8
6	2	5	1	7	3	4	4	9	8
9	4	1	8	2	5	6	7	3	6
1	5	6	2	8	4	7	3	9	1
3	8	2	9	1	7	5	4	6	1
7	9	4	5	3	6	8	1	2	5
8	2	9	1	7	5	4	6	1	2

ANAGRAMAK

ERRAZA
 2: 6, 5, 8, 7, 1, 9, 4, 3
 3: GERILLIA, 4: ALTUEIRA, 5: ABIO, BARBANTZU, 6: ENAS, BAKTERIOAK, 7: HAITIAR, ARTERIA, 8: ESTASI, OZEANIAR.
 GOTTIK BEHERA: 1: YOGI, EHE, 2: ASE, ANAS, 3: NORBAIT, 4: KARLISTA, 5: ITO, 15, 6: ALU, BAL, 7: BULEBAR, 8: ILARAK, 9: KK, ARTAZ, 10: EIE, BERE, 11: ARTA, 12: NIEN, 13: TORI, 14: ZAIA, 15: UKAR.

Irati Beorlegi Goñi

OZTOPOZ GAINDI

EKINEZ EGINA

“Goi-mailako ziklo bat egin nuen eta lanean hasi nintzen. Ordura arte ikas-teko gogo handirik ez nuen izan. Ez nintzen ikasle fina eskolan. Baina sarkondu egin nahi nuen, kirol irakasle izateko helburua nuen. Neuk ikasi nuen ziklo hartan irakasle jardun nahi nuen. Unibertsitatean IVEF [Soin Hezkuntzako Euskal Erakundea] eta irakasle-ikasketak egin nituen, eta CAP masterra ondoren. Kirola eta lana uztartuz egin ditut beti ikasketak. Hamaika kirol praktitatu dut ume nintzenetik, baina oztopo lasterketa probatu nuenean, gainontzeko kirol denak alboratu nituen. Buru-belarri hasi nintzen. 2017. urtea zen, eta gaur egun arte”.

“Ez dut lehiarako premiari-rik sentitzen orain, egia esan ez dakit itzuliko ote naizen”

Baleta, hipika, atletismoa... Denetarik probatzeko aukera izan du Irati Beorlegi Goñi bidasotarrak txikia zenetik. 21 urte zituela ordea, telebistako *El Conquistador del Mundo* saioan parte hartu zuela ezagutu zuen oztopo lasterketa. Txapelketaz txapelketa igaro ditu azken bost urteak, Europan zein munduan. Lehen bost onenetan sailkatu da beti, aurten Europako bigarren izatera heldu den arte. Goian dagoela, gelditzeko eskatu dio gorputzak. Eta Iratik gorputza entzutea erabaki du, osasun fisiko eta mentalaren izenean.

 AITZIBER ZAPIRAIN ETXANIZ DANI BLANCO / CC BY-SA

Nahi zenuen hartan lan egitea lortu duzunean, goi mailako kirola alboratzea erabaki duzu.

Ez da erabaki erraza izan. Baina gorputzak eskatu egin dit eta entzutea erabaki dut. Gasteizera entrenatze-
ra etortzen nintzen eta halako batean, Egokitze Fisikoko goi-mailako ziklo bat irekiko zutela esan zidan kide batek. Lanerako curriculum berehala aurkeztu nuen, bi aldiz pentsatu gabe. Aurkeztu eta bihar-munean bertan deitu ninduten. Lehen promozioa da aurtengoa eta atzetik asko etorriko direla espero dut. Unibertsitatean sartu aurretik, ziklo hori bera ikasi nuen nik Donostian, eta horren bueltan irakasle izatea nuen amets. Momentu egokian, leku egokian suertatu nintzela iruditzen zait, urtez urte bidea urratu dudana arren. Honaino heltzeko oinarri handia behar da eta nik hori lantzen jardun dut. Ez zait zerutik erori. Aurten, momentuz gorputz jarri-
reren kontrola lantzen dut ikaslee-

kin, yoga modalitatea ematen dut, baita anatomia ere. Kirola egiteko gorputza ongi ezagutzea ezinbesteko da.

Lehian ala ez, ez duzu bizitza kirolik gabe irudikatzen, ezta?

Kirola bera baino gehiago, ariketa fisikoa egitea da garrantzitsua. Egunerokoan horretarako joera ukatea, bai praktikatzeko denbora hartuta, baina baita bizitza estilo bezala ere. Ahalaz, oinez edota bizikletaz ibiltzea, adibidez. Ongizate orokorrerako bost kontu dira ezinbestekoak. Jarduera fisikoa egitea, elikadura osasuntsua, atsedena, osasun mentala eta bizitza soziala. Nik ez dut egunerokoa, nire bizitza, ariketa fisikorik egin gabe irudikatzen. Esan bezala, bizitza estilo bat da.

Nola heldu zinen oztopo lasterketan lehiatzera?

Txikia nintzela, ez genuen telebista-rik etxean, eta izan genuenean, ikus-

"Beti ukan dut argi osasun mentalaren aldeko apustua egin behar nuela, presioak ezin ninduela harrapatu. Hasieran nire kabuz moldatzen nintzen: lasaitzeko ariketak, yoga... Baina joan den urtean laguntza profesionala eskatzea erabaki nuen, eta ez naiz batere damutzen".

ten nuen gauza bakarra *El Conquistador del Mundo* zen. Irrikaz ikusten nuen eta parte hartzeko gogoz nengoan, nire ametsa zen. 2017. urtean, 21 urte nituela, aurkeztera ausartu nintzen eta lehenengoan onartu ninduten. Garai batean, gimnasia erritmikoa egiten nuen, ez besterik. *El Conquistador del Mundo*-n, lagun artean, deskubritu nuen hainbeste eman didan oztopo lasterketa diziplina. Entrenatzen hasi nintzen eta aski ongi moldatzen nintzela ohartu nintzen. Neure emaitzak hobetzen nituen denborak aurrera egin ahala. 2018. urtean egin nuen lehen lasterketa eta 2019. urtean Espainiako txapelketa izan nintzen. Geroztik, hiru aldiz irabazi dut Espainiako liga, lehen postuetan sailkatu naiz munduko txapelketan, eta aurrean, Europako bigarren sailkatu naiz. Sekulako esperientzia izan da. Ez nuen inoiz pentsatuko honaino helduko nintzenik.

Nola eutsi zenien txapelketei, entrenamenduei eta lan erritmoari?

Burua ongi orekatua ukan behar dugu lehian gabiltzanean. Ezinbesteko zutabea da. Presioa, urduritasuna, entrenamenduak, lana, lagunak, familia... Goian

egonik, jaisten zarenean, zer gertatzen den hasten direnean galdezka, horri denari aurre egitea oso nekeza da. Beti ukan dut argi osasun mentalaren aldeko apustua egin behar nuela, presioak ezin ninduela harrapatu. Hasieran nire kabuz moldatzen nintzen: lasaitzeko ariketak, yoga... Baina joan den urtean laguntza profesionala eskatzea erabaki nuen, eta ez naiz batere damutzen.

Zergatik hartu duzu uzteko erabakia?

Gehiegi sartu naizela uste dut. Zirkulu itxia da eta besterik ere badago bizitzan. Orain, gustuko lana dut, nire ametsetako lana! Kirolaz beste modu batean gozatu nahi dut, presiorik gabe. Hara eta hona ibili naiz bost urtez, hain ongi arituko nintzela susmatu ere egin gabe. Ia oharkabean etorri zait dena. Ni neu ere, asko harritu naiz nire maila eta emaitzekin. Nik urtez urte hobetu dudanez bezala, besteek ere gora egin dute, eta horrekin batera presioak, neure buruari jarritakoak eta ingurukoengandik sentitu dudanak. Burbuila batean egon naiz. Beti lehen postuetan, horretarako sakrifizio handiak eginez. Une egokian utzi dudala

uste dut. Ez dut lehiarako premiarik sentitzen orain, egia esan ez dakit itzuliko ote naizen.

Zerk eskatu dizu gelditzeko, gorputzak ala buruak?

Bereziki gorputzak, eta nik onartu egin diot. Oztopo lasterketa Espainian oraindik arautu gabe dago. Munduan eta Europan egoera bestelakoa den arren, gurean oraindik egituraketa fasean gaudе. Ezinezkoa da hortik bizitzea. Beraz, nire ametsetako lana lortu dudanean, lehentasuna eman nahi izan diot, parentesi bat zabaldu. Orain, kirola beste gisaz bizi nahi dut, presiorik gabe, ilusioz eta askatasunez.

Bi amets dituzu lortuak, eta jomugan baduzu beste bat, Australia...

Hango pertsona bat ezagutu nuen azken munduko txapelketan eta ekipamendua aldatu genuen txantxa gisa. Nik ordea, aitzakia bezala erabili nahi dut bidaiatzen hasteko. Orain, denbora eta diru pittin bat gehiago dudanez, ilusio horrekin nabil. Datarik ez dut oraindik, baina polita litzateke Australia izatea lehen geltokia. ●

Bi ume palestinar

 GORKA BEREZIARTUA MITXELENA

Joan den ostiralekoa da bideoa. Gazako herritarrak manifestazioan: ez dutela alde egingo, “nahiago dugu hilda umiliatuta baino”. Gizon gazteak dira gehienak, baina haien artean korrika eta oihuka dabilta zenbait ume ere. Kamisetan lehoiaren marrazkia daukana ez da izango metro eta erdi luze; gorantz betetzen ez duen lekua zabalerantz hartzen saiatzen da besoak arku bihurturik. Nolako determinazioa pausoan, nolako segurtasuna kontsignak errepikatzean, pentsa zenezake badakiela, ulertzen duela, azken ondorioarino, oihukatzen ari den hitz horiekin zer esaten ari den.

Baina tartean behin inguruan doazen handiei begiratzen die, “ondo egiten ari naiz horrela?”, esanez bezala. Kamisetan dago lehoia. Ume horren jarrera ihardukitzailea izututako katuarena da: konkortu, ileak luzatu, handi egin, beldurra eragiten dizunari beldurra eragiten saiatu. Mehatxua uxatzeko biziraupen-instintua. Hala izatea nahi zenuke, haurrak heroi bihurtzea goratzen duen edozein kontakizunek eragiten dizun higuinagatik.

Gaur ez dakizu ume hori oraindik bizirik dagoen ala Israeliek jaurtitako bonbek hil duten.

Bideoak erantzun asko jaso du. “Honek gerraostea argituko du eta txalotzen dut beraien erabakia eta errespetatzen dut auzi honetan beraien autodeterminaziorako eskubidea” (25 atsegite); “Suizidioa. Beraien aukera” (31 atsegite); “Begira ze gizen dauden gosez hiltzen ari diren herri horretan” (104 atsegite); “Badirudi haien nahia betekodela” (45 atsegite). Putzu septikoa as-

koz luzeagoa da eta sakoneraino sartu zara, doilorkerian behera *scroll* egin bitartean pentsatuz askotan leporatzen dietela palestinarrei islamismoa besarkatu izana, sionistek ederki baliatu dutela hori sinesmenen talka globalaren nahasmenean ezabatzeko berez kolonialismo kasu ageri-agerikoa besterik ez dena. Pentsatzen duzu, gainera, Hamasek egindako astakeriak kondenatzeko idazten den lerro bakoitzagatik idatzi beharko litzatekeela beste bat “terrorismoaren kontrako gerra” gisa bataiatu zuten propaganda-aroak gure inguruan azken bi hamarkadetan sortu dituen fatatikoz zuziez.

Ez baitakizu nola duen –zuen?– izena Gazako manifestazioan ikusi duzun haurrak. Badakizu, ordea, beste ume palestinar batena: Wadea Al-Fayoume. Plainfielden bizi zen (Illinois, AEB) bere gurasoekin, urriaren 14an Joseph Czuba ate-joka sumatu zuenean.

Amak ireki dio, alokatuta daukaten etxearen jabea baita eta, zer nahi ote du honek orain. Gizonak berehala bota dizkio atzaparrak eztarrira, hantxe ito behar du, “musulmanok hil behar duzue” oihukatzen diola; gero puñal militarra aterata sasta-sasta-sastakatu du, behin, berriz, berriz, berriz, emakumeak indarka komunerantz ihes egin duen arte; baina labana hori egarri da, labana hori ez da geldituko: Joseph Czubak 26 aldiz zeharkatu du bere labanarekin sei urteko Wadea Al-Fayoumeren gorputz txikia, hil arte.

Gaur badakizu herio-industriak funtzionatzeko behar duen intoxikazio psikologiko masiboak frontetik oso urrun ere umeei bizia kentzeko baldintzak sortzen dituela.

Eta etorriko zaizkizu esanez erotuta daudela estatubatuar horiek, telebista gehiegi ikusten dutela, baina ardi beltz bat, baina sagar ustel bat, baina hori hemen gertatzea ezinezkoa da, baina, baina, baina. Egunotan palestinarrei gizatasuna kentzea –“animalien aurka ari gara borrokan”, esan du Yoav Gallant Israelgo Defentsa ministroak–, ez da lehenbiziko urratsa besterik haien lurra eta bizitzak erazterainoko sekuentzian. Baina gure buruari gezurretan ariko ginateteke, zera ere onartuko ez bagenu: gizagabetez hori, aldi berean, egunero ikusten dugun arrazakeriaren bertsio aplikatua baino ez dela. ●

2024

Ilargia eta

landareak

URTEKO LANEN AGENDA

Jakoba Errekondo eta
Antton Olariaga

Prezioa **15 €**

Bidalketa gastuak **5€**.
Bidalketa doan **40€**-tik
gorako erosketetan.
Erosketak **BIZUM** bidez
ordaindu daitezke.

Liburu berria

Prezioa **22 €**

Bidalketa gastuak **5€**.

Bidalketa doan **40€**-tik gorako erosketetan.

Erosketak **BIZUM** bidez ordaindu daitezke.

Nola bizirik da artzain bat? Galderari erantzuna baino gehiago, liburu honetan aurkituko duzu *zer bizirik duen artzain batek eta horrek nola zeharkatzen duen.*

Eguneroko batean jaso du protagonistak artaldearen urtebetea. Bizipenak, hausnarketak, borrokak, ezinak eta pozak. Gehienetan posar, batuetan poezia.

Artzaintzaren *imaginario estandarrean* sartzen ez den artzaina dago orrialdeotan: emakumea, euskalduna, ekologista, barazkijalea...

Basterreko parajeetan begiratzen dio munduari, arretaz, nahiz eta jabeitu inoek askok ez dala bazterre bezalako tatarren onlangeri autopos...

BIZI BAZTERREA
www.bizibazterrea.eus

ARGIA
www.argia.eus

Eskaintza berezia urriaren 22ra arte

+ ARGIAkoa eginez gero **jaso etxean opari**
argia.eus/eginargiako

+ Kide bazara **20€**-an
(+34) 943 37 15 45 azoka@argia.eus

Nola bizirik da artzain bat? Galderari erantzuna baino gehiago, liburu honetan aurkituko duzu *zer bizirik duen artzain batek eta horrek nola zeharkatzen duen.*

Eguneroko batean jaso du protagonistak artaldearen urtebetea. Bizipenak, hausnarketak, borrokak, ezinak eta pozak.

Artzaintzaren *imaginario estandarrean* sartzen ez den artzaina dago orrialdeotan: emakumea, euskalduna, ekologista, barazkijalea...